

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2025

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2568

Vol 5 No.1 January - April 2025

E-ISSN : 2773-9147 (Online)

P-ISSN : 2773-9139 (Online)

วารสารรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Journal of Political Science

Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2568)

Vol.5 No.1 (January - April 2025)

P-ISSN : 2773-9139 (Print) E-ISSN : 2773-9147 (Online)

_ ***** _

วัตถุประสงค์

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบาย สาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้ง ภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการ พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง บรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ เป็นราย 4 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือน กันยายน - ธันวาคม

เจ้าของ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา - นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทร 02-444-6000 ต่อ 1147
E-mail : journalpoliticalsciencembu@gmail.com

ที่ปรึกษา

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระเทพศากยวงศ์บัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูปลัดสวพัฒน์วิสุทธสารคุณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระราชวชิรญาณเมธี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

❁ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

❁ กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสุตสารบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ วงษ์มเหศักดิ์

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณีต ม่วงนวล

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล

มหาวิทยาลัยรังสิต

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะธิดา ปัญญา

มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรวาล สุขไมตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูภาณจนกฤษฎี ปุณัณรัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรียงดาว ทวะชาติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.ชัชวาล ปุณขันธ์

สถาบันอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1

นายธนัชชัย สามล

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระราชวรชิรญาณเมธี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระสุธีวรชิรคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูสุทธิเมธาวังษ์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ์ ไทอิน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กฤติกา ชนะกุล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ว่าที่ร้อยตรี ดร.ณัฐวดี คล้ายสุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษญา ผาทอง

โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11

e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

โทร.0656986356, Line ID: 0656986356

e-mail: Supattra.tinn@gmail.com

ฝ่ายกฎหมาย

ดร.ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษญา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

🌸 ออกแบบปก

พระครูสังฆรักษ์ ยศวีร์ ปมุตโต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

🌸 จัดรูปเล่ม

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

🌸 พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 1 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีจำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 9 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 6 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 3 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(ข)
สารบัญ	(ช)

บทความวิจัย : Research Article

การพัฒนาแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชน ตำบล มะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม DEVELOPMENT OF THE FOOD SECURITY MODEL THROUGH COMMUNITY NETWORK MANAGEMENT IN MAKHA SUBDISTRICT, KANTHRAWICHAI DISTRICT, MAHA SARAKHAM PROVINCE ณัฐภา เดชานุเบกษา	1-21
การศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในยุคปกติวิถีใหม่ A STUDY OF LECTURER COMPETENCIES AT MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY IN THE NEW NORMAL อัยรวี วีระพันธุ์พงศ์	22-40
การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบประสิทธิผลของมาตรการการจัดการพื้นที่ ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น A SYSTEMATIC REVIEW ON EFFECTIVENESS OF MEASURES TO MANAGE SMOKE-FREE AREAS IN THE LOCAL COMMUNITY LEVEL อัศวินท์ ศาสณพิทักษ์, ณพวรรณ ปัญญา, ธวานนท์ มหาทรัพย์	41-60
การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านพลวัตของธุรกิจในกรุงเทพมหานคร THE CHANGING FACE OF THE CITY AND BUSINESS DYNAMICS OF BANGKOK วรัญญู เสนาสุ	61-83
Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) for Studying the Impact of Governance on International Tourism: A Case Study of ASEAN Pongsathon Kaewmanee	84-94

**กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของ
คณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี** 95-122

COMMUNICATION STRATEGY FOR FOSTERING PARTICIPATION IN LOCAL GOVERNANCE
DEVELOPMENT BY THE COMMUNITY COMMITTEE IN PAK KRET MUNICIPALITY,
NONTHABURI PROVINCE.

คุณก้ำพล มหานุกูล และคุณพรทิพย์ เตชะสมบุญนากิจ

บทความวิชาการ : Academic Article

แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ 123-141

GUIDELINES FOR DEVELOPING HUMAN CAPITAL IN ORGANIZATIONS
WHIT INSPIRATION

จักรพันธ์ ลิ้มมังกร

มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา 142-158

LEGAL MEASURES TO PROMOTE EDUCATIONAL EQUALITY

ชัยวัฒน์ บ่อมพิกทัช, อภิภัสร์ ปาसानะเก และสาลิณี ลิขิตพัฒนกุล

การบริหารจัดการองค์กรยุคดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่ยั่งยืน 159-172

DIGITAL ERA ORGANIZATIONAL MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE EDUCATIONAL
INNOVATION

สุรศักดิ์ คำนุ, ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง และทนง ทองภูเบศร์

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 173-194

การพัฒนารูปแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชน ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*

DEVELOPMENT OF THE FOOD SECURITY MODEL THROUGH COMMUNITY NETWORK MANAGEMENT IN MAKHA SUBDISTRICT, KANTHARAWICHAH DISTRICT, MAHA SARAKHAM PROVINCE

ณัฐภา เตชานุเบกษา

Natapasa Dechanubeksa

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding Author's Email: phimonwan_d@hotmail.com

Received 12 February 2025; Revised 24 April 2025; Accepted 26 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า 2) ศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่และการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า 3) พัฒนาแนวทางการรูปแบบการสร้างความปลอดภัยทางอาหารของชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงตัวแทนคนในชุมชน จำนวน 50 คน และวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากประชาชนในตำบลมะค่าจำนวน 361 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลวิจัยพบว่า

Citation

* ณัฐภา เตชานุเบกษา. (2568). การพัฒนาแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชน ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(1), 1-21.

Natapasa Dechanubeksa. (2025). Development of the Food Security Model through Community Network Management in Makha Subdistrict, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 1-21.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

1) ความเพียงพอของอาหารเกิดจากการผลิตจากการประกอบอาชีพและการแสวงหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ คนในชุมชนสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเท่าเทียมกันและเป็นอิสระ มีการประโยชน์ในการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก แต่ชุมชนต้องเผชิญภัยแล้งและอุทกภัยทุกปี 2) ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่ และการจัดการเครือข่ายชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน และ 3) รูปแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชนตำบลมีแนวทาง (1) ส่งเสริมความตระหนักรู้ของคนในชุมชน ได้แก่ ด้านความพอเพียงของอาหารโดยเพิ่มองค์ความรู้และทักษะการในการเพาะปลูกหรือปศุสัตว์ที่หลากหลาย ด้านการเข้าถึงอาหารโดยส่งเสริมเกี่ยวกับการแบ่งปัน ความเท่าเทียมกันทางอาหาร รวมถึงร่วมกันดูแลและฟื้นฟูแหล่งอาหาร ด้านการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาทักษะในการถนอมหรือแปรรูปอาหาร และด้านเสถียรภาพทางอาหารโดยการส่งเสริมองค์ความรู้ในการป้องกันหรือลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติ (2) ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่ ได้แก่ ด้านสภาพทางเศรษฐกิจโดยเน้นพัฒนาด้านการผลิตอาหารและสินค้าจากการแปรรูปอาหาร ด้านการกระจายรายได้โดยเน้นส่งเสริมโอกาสอย่างเท่าเทียม ด้านสวัสดิการสังคมโดยเน้นส่งเสริมการจัดสรรและการเข้าถึงทางสวัสดิการอย่างเท่าเทียม และด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยเน้นส่งเสริมการบริหารจัดการในการควบคุมดูแลทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างเป็นระบบ (3) ส่งเสริมการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ได้แก่ ขั้นตอนตระหนักถึงการรวมตัวเป็นเครือข่าย ขั้นตอนสร้างข้อตกลงร่วมกัน ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่าย ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ และขั้นตอนการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายขอบเขตในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร, การพัฒนาชุมชน, เครือข่ายชุมชน

Abstract

This research aims to 1) study the community context regarding food security in Makha Subdistrict 2) examine the factors influencing community economic development based on the area's context and the management of community networks for food security in Makha Subdistrict 3) develop a model for enhancing community food security. Data collection was conducted using qualitative research through in-depth interviews with 50 purposively selected

community representatives and quantitative research through questionnaires distributed to 361 residents of Makha Subdistrict, using convenience sampling. The data were analyzed using descriptive statistics. The research's results have been found as follows:

1) Food sufficiency comes from occupational production and seeking food from natural sources. People in the community have equal and independent access to food. The main benefit is household consumption. The community faces droughts and floods every year. 2) The factors influencing community economic development based on the area's context and the management of community networks are, overall, at the highest level in all aspects. 3) The food security model through the management of the sub-district community network has the following guidelines: (1) raising community awareness, including the food sufficiency by increasing knowledge and skills in various crops or livestock; food accessibility by promoting about food sharing, equality including care and restoration of food sources; utilization by improving skills in food preservation and processing; and food stability by providing knowledge in preventing or reducing damage from natural disasters. (2) Promoting community economic development based on local contexts includes economic conditions by developing food production and processed food products; income distribution by promoting equality of opportunity; and environmental quality by promoting management in controlling and supervising community resources or environment systematically. (3) Enhancing community network management, includes the steps of realizing network integration, mutual agreement creation, network management, relationship development, and relationship maintenance and continuity, with an emphasis on developing network relationships to benefit the expansion of the scope of community food security.

Keywords: Food Security, Community Development, Community Network

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังให้ความสำคัญกับ "ความมั่นคงทางอาหาร" โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า "ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อชาวไทยและชาวโลกอย่างยั่งยืน" ในแผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ 1 (ปี 2566 - 2570) (ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2566) เชื่อมโยงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ภาคเกษตรที่เป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร จึงควรสนับสนุนให้มีระบบเกษตรกรรมยั่งยืนที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย

มุมมองความมั่นคงทางอาหารยังสามารถแยกย่อยรายละเอียดด้วยพลวัตตามบริบทของพื้นที่ ทั้งยังมีเรื่องของรายได้-ความยากจน และเศรษฐกิจด้วย โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา การเกษตรรายย่อยและธุรกิจขนาดกลางในท้องถิ่นเป็นกุญแจสำคัญของระบบการผลิตอาหารสัมพันธ์กับระบบนิเวศ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมระหว่างกันเพื่อจะเป็นภูมิคุ้มกันอาหารลดลงและเกิดเสถียรภาพขึ้น (ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2567) ซึ่งจากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, 2006) ได้ระบุถึงองค์ประกอบสำคัญของความมั่นคงทางด้านอาหารไว้ 4 มิติ ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร โดยหากชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองและบริหารจัดการทรัพยากรอาหาร ด้วยการพัฒนาชุมชน องค์ความรู้และภูมิปัญญาวัฒนธรรมชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน รวมถึงสร้างการจัดการเครือข่ายชุมชนจะสามารถช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารในชุมชนได้ (พระนำโชค อานนโธ, 2560; นฤมล คำอ่อน, 2562)

ทั้งนี้ จังหวัดมหาสารคามได้มีแผนพัฒนามุ่งเน้นให้ภาคการเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและปลอดภัยมีผลิภาพการผลิตสูงเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารมาโดยตลอด และมีแนวนโยบายให้แก่หน่วยงานในการพัฒนาพื้นที่ชุมชน (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม, 2564) รวมถึงจากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลของผู้วิจัยเบื้องต้น ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นหนึ่งพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนด้านการปลูกพืชผักทางการเกษตรและแปรรูปผลิตภัณฑ์ผัก มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มใช้ทำการเกษตร

ส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร ทำนาข้าว แต่ด้วยพื้นที่ชุมชนมีข้อจำกัดเกี่ยวกับภัยธรรมชาติในพื้นที่ทำการเกษตรทุกปี ทำให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรไม่มากเท่าที่ควร จึงเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีความเสี่ยงในการเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ความมั่นคงทางด้านอาหารมีความสำคัญและผลกระทบต่อความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพของประชาชน ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อการมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาประเทศในอนาคตอย่างยิ่งย่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญต่อการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชน ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาสภาวะการพัฒนา ความมั่นคงทางอาหารตามบริบทชุมชน การจัดการเครือข่ายชุมชน และนำข้อมูลเพื่อพัฒนาแนวทางของรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ เข้าใจ และมีส่วนร่วมส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชนไปสู่การความเข้มแข็งของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่และการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า
3. เพื่อพัฒนาแนวทางของรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร

แนวคิดความมั่นคงทางอาหารเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมาโดยตลอดและกลายเป็นปัญหาความมั่นคงในรูปแบบใหม่ที่หลายประเทศต้องเผชิญ รวมถึงประเทศไทยแม้ว่าจะเรียกได้ว่าเป็นประเทศที่มีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ แต่ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากยังมีข้อค้นพบจากองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) พบว่า ประเทศไทยยังคงมีประชาชนที่ถูกจัดได้ว่าอยู่ในกลุ่มอดอยากหรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (นนทนากนต์ จันทรอ่อน, 2557)

องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) (2006) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางอาหาร ไว้ว่า “สถานะที่คนทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหารเพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพ” ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่ ความเพียงพอของอาหาร (Food Availability) การเข้าถึงอาหาร (Food Access) การใช้ประโยชน์ (Food Utilization) และเสถียรภาพทางอาหาร (Food Stability) และจากงานวิจัยของ พลวัฒน์ ชุมสุข (2565) ได้วิจัยการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมไทย กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่จึงทำการเกษตรเป็นหลักมีความอุดมสมบูรณ์ด้านข้าวปลาอาหาร มีกลุ่มเกษตรกรส่งเสริมการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารแต่ชุมชนมีบริบทที่แตกต่างกัน โดยการศึกษาวิจัยพบว่าโครงสร้างและ ความปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร 1) มีอาหารพอเพียงและมีคุณภาพที่เหมาะสม (2) ทุกคนเข้าถึงอาหารได้เพียงพอ (3) การใช้ประโยชน์เน้นการบริโภคอาหารเพื่อ สุขภาพ (4) มีเสถียรภาพทางอาหารที่ได้รับมาตรฐานที่มีคุณภาพสูง (5) การผลิตอาหารและอาหารแปรรูป

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของ คนในชุมชนให้ดีขึ้น ผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเองและการสร้างความเข้มแข็งใน หลายๆ ด้าน ครอบคลุมมุมมองและวิธีการต่างๆ ซึ่งมีการพัฒนาไปตามสภาพสังคมและบริบท ในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาชุมชน คือกระบวนการพัฒนาคนและชุมชนให้ดีขึ้น ด้วยความ ร่วมมือ เพื่อปรับแก้ไขและสร้างสรรค์ในด้านคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง โดยมุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและคุณภาพชีวิตของประชาชน (พัชนี ตูเล๊ะ และคณะ, 2564) อีกทั้ง งานวิจัยของ พระนาโชค อานนโท (2560) ได้กล่าวถึง ประเด็นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาชุมชนตามบริบทพื้นที่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านการ ขยายตัวทางเศรษฐกิจ อันหมายรวมถึงส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบธุรกิจ สร้างมูลค่าทางการตลาด จากผลผลิตทางการเกษตรของคนในชุมชน ด้านการกระจายรายได้ คือ การที่คนในชุมชนมี โอกาสประกอบอาชีพสร้างรายได้ได้อย่างเท่าเทียมกัน ด้านสวัสดิการสังคม คือ ความทั่วถึงของ

ระบบบริการสวัสดิการสังคม และด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม หมายถึงทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนและสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือชุมชน

การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือชุมชนนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องมีการวางแผนจัดการ มีประสบการณ์ และทักษะในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับบริบทของชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนจะช่วยให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางการเงิน ทรัพยากรทางเทคนิค หรือทรัพยากรมนุษย์ การสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงชุมชนกับองค์กรภายนอกหรือหน่วยงานของรัฐช่วยให้ชุมชนมีโอกาสในการรับความช่วยเหลือหรือเข้าถึงทุนสนับสนุนสำหรับการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง (Flora & Flora, 2013) และจากงานวิจัยของนฤมล คำอ่อน (2562) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดการเครือข่าย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตระหนักถึงปัญหาและสำนึกรวมตัวเป็นเครือข่าย ขั้นสร้างพันธมิตรอยู่ร่วมกัน ขั้นการบริหารจัดการเครือข่าย ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ และขั้นการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเอกชัย พุ่มดวง และ ยุสนีย์ โสมทัศน์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องเครือข่ายภูมิปัญญาวัฒนธรรมข้าวไร่เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดชุมพร พบว่าเพื่อความมั่นคงด้านอาหารและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดชุมพร คนในชุมชนมีการปลูกข้าวไร่ มีการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแบบแผนการผลิตการปลูกข้าวไร่ตามสภาพอากาศแต่ละปี และมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ โดยมีกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไร่บ้านสระขาวเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแกนนำเครือข่ายจากเครือข่ายผู้ปลูกข้าวไร่กลุ่มอื่นและมีการขยายผลการเรียนรู้แก่เยาวชนโดยมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นข้าวไร่ไปสู่โรงเรียน

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยสามารถสรุปนิยามและแนวคิดทฤษฎีในงานวิจัยครั้งนี้ได้ว่า ความมั่นคงทางอาหาร หมายถึง สภาวะที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างเท่าเทียม มีปริมาณที่เพียงพอ มีคุณค่าทางโภชนาการ และปลอดภัย ตอบสนองต่อความต้องการในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ซึ่งวัดได้จากองค์ประกอบ 4 มิติ ได้แก่ ความเพียงพอของอาหาร การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพทางอาหาร โดยการพัฒนาความมั่นคงทางด้านอาหารทั้งในแง่ของปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการต้องคำนึง

การเข้าถึงอาหารทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมร่วมด้วย เนื่องจากความมั่นคงทางอาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพ, เศรษฐกิจ, สังคม, และสิ่งแวดล้อม ความสามารถในการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการสร้างสังคมที่แข็งแกร่ง ซึ่งการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สอดคล้องตามความต้องการและบริบทชุมชน โดยคำนึงถึงลักษณะความเป็นอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจในชุมชน ทั้งนี้ในการศึกษาพัฒนาที่ยั่งยืนตามบริบทของชุมชนย่อมต้องมีความครอบคลุมถึงประเด็นด้านสภาพเศรษฐกิจ ด้านการกระจายรายได้ ด้านสวัสดิการสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเครือข่ายชุมชน หมายถึง การเชื่อมโยงให้ความร่วมมือในการทำงานระหว่างกันของบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กร แบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันและยั่งยืนในระยะยาว โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ภายใต้ความต้องการของชุมชน ความเข้าใจของบริบทชุมชนเชิงพื้นที่ วิถีชุมชน และทัศนคติของคนในชุมชน โดยมีกระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชน ได้แก่ ขั้นตอนตระหนักถึงการรวมตัวเป็นเครือข่าย ขั้นตอนสร้างข้อตกลงร่วมกัน ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่าย ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ และขั้นตอนการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้ จัดทำในรูปแบบผสมผสาน (Mix Method) แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 ศึกษาบริบทของชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง: ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/หลักเป็นตัวแทนผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือตัวแทนคนในชุมชนที่เป็นเกษตรกร จำนวน 50 คน โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 เครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล: ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview Question) ที่ยืดหยุ่นในการใช้คำพูด และส่วนผสมของโครงสร้างปรับลดหรือเพิ่มได้ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบริบทของชุมชนและสภาพปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในประเด็นความเพียงพอของอาหาร การเข้าถึงอาหาร

การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพทางอาหาร จากนั้นจะจัดระเบียบ สรุป และวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล (Content Analysis) เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ร่วมในงานวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

2. ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่และการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และพัฒนาแนวทางของรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน แนวทางของรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ด้วยการใช้วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง: ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับประชาชนในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,979 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลด้วยตาราง Krejcie & Morgan ได้เป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในตำบลมะค่าจำนวน 361 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling)

2.2 เครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล: ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยสร้างแบบสอบถามจากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้วยการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคส์ (Cronbach's Alpha) พบว่า ตัวแปรการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน โดยรวมมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาอยู่ระหว่าง 0.92 – 0.93 และการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนโดยรวมมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาอยู่ระหว่าง 0.92 – 0.94 ซึ่งมีค่าเกิน 0.60 เป็นค่าที่ยอมรับได้ (Hair et al., 2010) จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลประชาชนในตำบลมะค่าจำนวน 361 คน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

จากนั้นพัฒนารูปแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชนตำบลมะค่า โดยการนำผลการวิเคราะห์ในประเด็นที่ศึกษาทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมาพิจารณา เพื่อเป็นแนวทางของรูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับบริบทของชุมชนและสภาพปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงทางอาหารของชุมชน พบว่า ชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง มีลักษณะครอบครัวค่อนข้างใหญ่ สมาชิกครอบครัวประมาณ 5-8 คน มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มประมาณ 3 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมดเหมาะกับการทำการเกษตรทำนาปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ดอนเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่ พืชสวน มีพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาหารจากธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งป่าชุมชน ได้แก่ ป่าชุมชนวัดป่าศรีประหาราม ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ป่าชุมชนดอนปู่ตา ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ป่าชุมชนโคกหนองผักแว่น ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 และป่าชุมชนเหล่าบุตดา ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 ซึ่งอาหารส่วนใหญ่ที่ได้ คือพืช/สมุนไพร เช่น สะเดา ย่านาง ใบหนาด ใบเป่า เครือตดหมา ขมิ้นชัน เครือเอ็นอ่อน และหวานรักษาโรคชนิดต่างๆ และเห็ด เช่น เห็ดแดง เห็ดตับเต่า เห็ดปลวก เห็ดขอนขาว เห็ดเผาะ และเห็ดระโงก เป็นต้น รวมถึงแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำหนองเบน ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 แหล่งน้ำหนองแปน ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 แหล่งน้ำกุดโดน ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 แหล่งน้ำหนองสิม ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 แหล่งน้ำบึงกุดใหญ่ ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 แหล่งน้ำกุดเวียน ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 แหล่งน้ำกุดหวาย ตั้งอยู่ที่หมู่ 8 แหล่งน้ำกุดเดือยไก่อ ตั้งอยู่ที่หมู่ 13 แหล่งน้ำกุดไคร่นุ่น ตั้งอยู่ที่หมู่ 15 และแหล่งน้ำแม่น้ำชี โดยพื้นที่ของตำบลมะค่าที่ติดริมแม่น้ำชีมีถึง 7 หมู่บ้าน ซึ่งอาหารส่วนใหญ่ที่ได้จากแหล่งน้ำ เช่น ปลาช่อน ปลาหมอ ปลาดุก ปลาทราย หอยขม หอยเชอร์รี่ และกุ้งฝอย เป็นต้น นอกจากนี้ คนในชุมชนผลิตอาหารเองด้วยการทำการเกษตรเป็นหลัก ทำนาข้าวทั้งข้าวหอมมะลิและข้าวเหนียว และปลูกผัก/สมุนไพร เช่น ผักกาดขาว หอมแดง ผักชี ผักคะน้า กระเพรา โหระพา ตะไคร้ ใบมะกรูด ข่า ถั่วฝักยาว แตงกวา มะเขือ ผักชีเหล็ก และกะหล่ำปลี เป็นต้น บางส่วนทำการประมง เช่น ปลาช่อน ปลาดุก ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลาทราย ปลาเนื้ออ่อน ปลานิล หอยขม หอยเชอร์รี่ และกุ้งฝอย เป็นต้น และการปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงโค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ กบ และอึ่งอ่าง เป็นต้น เมื่อได้อาหารส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในการบริโภคเป็นหลักแล้วจึงนำไปจำหน่าย อีกทั้ง ผสมผสานความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี เช่น พิธีบอกกล่าวขอฝน พิธีบุญเบิกบ้าน เพื่อหวังให้ได้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและได้ผลผลิตตามต้องการ รวมถึงการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการใช้ทรัพยากรอาหารกับการใช้ชีวิตประจำวัน และร่วมมือกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนต่อยอดผลิตภัณฑ์ทางอาหาร

ส่วนปัญหา/อุปสรรคที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรอาหารโดยหลักเกิดจากภัยธรรมชาติ คือ อุทกภัยที่มักเกิดในพื้นที่ราบลุ่มติดริมแม่น้ำชี และภัยแล้งที่มักเกิดขึ้นในช่วงฤดูร้อน อันส่งผลให้ปริมาณผลผลิตไม่เป็นไปตามความต้องการ

ทั้งนี้ สามารถสรุปตามแนวคิดการสร้างความมั่นคงทางอาหารขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ตามประเด็นความเพียงพอของอาหาร พบว่า ชุมชนตำบลมะค่ามีแหล่งอาหารทั้งทางธรรมชาติ และแหล่งที่คนในชุมชนผลิตเอง แต่ยังคงต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติทุกปี จึงส่งผลให้ผลผลิตทางอาหารไม่เป็นไปตามปริมาณที่ต้องการ ส่งผลให้คนในชุมชนต้องเดินทางเข้าไปสู่ตัวเมืองเพื่อจับจ่ายซื้อหาอาหารที่ต้องการ ประเด็นการเข้าถึงอาหาร พบว่า คนในชุมชนมีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรอาหารจากแหล่งธรรมชาติ และสามารถทำการเกษตรเพาะปลูก การประมง และการปศุสัตว์ได้อย่างอิสระ ไม่มีข้อจำกัดทางด้านชนิดและปริมาณ ประเด็นการใช้ประโยชน์ พบว่า โดยหลักเมื่อได้ทรัพยากรอาหารมา คนในชุมชนส่วนใหญ่จะนำไปใช้ในการบริโภคก่อนที่จะนำไปจำหน่ายเพื่อหารายได้และเสถียรภาพทางอาหาร และพบว่า คนในชุมชนค่อนข้างมีเสถียรภาพทางอาหาร เนื่องจากคนในชุมชนสามารถแสวงหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติและสามารถผลิตอาหารได้เองอย่างไม่มีข้อจำกัดและมีความเท่าเทียมกัน เว้นแต่ในช่วงที่เกิดภัยธรรมชาติที่กระทบต่อปริมาณและความต้องการทรัพยากรทางอาหารในชุมชน

2. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนในตำบลมะค่าอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 85.30 อายุระหว่าง 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.90 ระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 59.00 รายได้รวมในครัวเรือนต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 51.80 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน มากกว่า 20 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 79.50 และอาหารที่ได้มาในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่มีแหล่งอาหารจากตลาดชุมชน/การซื้อมาบริโภค คิดเป็นร้อยละ 38.20

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

ประชาชนในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนใน

ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.52 โดยมีรายละเอียดรายด้าน ได้แก่ ด้านสภาพทางเศรษฐกิจในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.54 พบว่า ประเด็นชุมชนมีการพัฒนาด้านการผลผลิตอาหาร เช่น พัฒนาการทำการเกษตร การปศุสัตว์ และการพัฒนาสินค้าชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านการกระจายรายได้ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53 พบว่า ประเด็นคนในชุมชนได้รับโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการสร้างรายได้ของหน่วยงานภายนอกอย่างทั่วถึง เช่น กิจกรรมงานมหกรรมแสดงสินค้าของหน่วยงานภาครัฐ/เอกชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านสวัสดิการสังคมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.52 พบว่า ประเด็นคนในชุมชนได้รับโอกาสการจัดสรรและเข้าถึงสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.51 พบว่า ประเด็นชุมชนมีการกำหนดกลุ่ม/หน่วยงานรับผิดชอบในการบริหารจัดการควบคุมดูแลทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมชุมชนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

ประชาชนในตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.54 และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบตัวแปรตามลำดับขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนตระหนักถึงการรวมตัวเป็นเครือข่ายในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.54 พบว่า ประเด็นผู้นำและคนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการรวมตัวเพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และกลุ่มคนหรือหน่วยงานในชุมชนที่เป็นเครือข่ายชุมชนมีความเข้าใจ มีเป้าหมายการดำเนินงานเครือข่ายไปในทิศทางเดียวกันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ขั้นตอนสร้างข้อตกลงร่วมกันในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.54 พบว่า ประเด็นสมาชิกในเครือข่ายชุมชนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการสร้างเครือข่ายชุมชน และเครือข่ายชุมชนมีการทำข้อตกลงหรือกำหนดแนวทางร่วมกันมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่ายในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53 พบว่า ประเด็นเครือข่ายชุมชนมีกระบวนการในการจัดการในแก้ไขปัญหาฉุกเฉิน เช่น กรณีเกิดความขัดแย้ง กรณีเกิดเหตุการณ์สุดวิสัยที่กระทบต่อการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.56 พบว่า ประเด็นเครือข่ายชุมชนมีการดำเนินงานที่ให้อิสระและเคารพในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิกระหว่างกันมีค่าเฉลี่ยมาก

ที่สุด และขั้นตอนการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่องในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.53 พบว่า ประเด็นเครือข่ายชุมชนสร้างความตระหนักถึงการเอื้อเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันของสมาชิกมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

ผลสรุปพัฒนาแนวทางของรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1) ส่งเสริมความตระหนักของคนในชุมชนถึงการสร้างความมั่นคงทางอาหาร โดยมีประเด็นเนื้อหาสาระ ได้แก่ ด้านความพอเพียงของอาหารในชุมชน โดยการเพิ่มองค์ความรู้และทักษะการในการเพาะปลูกหรือปศุสัตว์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น ด้านการเข้าถึงอาหาร โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการแบ่งปันอาหารที่ปลอดภัยระหว่างกัน ความเท่าเทียมกันของการแสวงหาทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติรวมถึงการร่วมกันดูแลและฟื้นฟูแหล่งอาหารทางธรรมชาติ ด้านการใช้ประโยชน์ โดยนอกจากการที่คนในชุมชนผลิตจากการทำการเกษตร การประมง และปศุสัตว์ รวมถึงหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติเพื่อใช้ในการบริโภคในครัวเรือนและหารายได้จากการขาย จึงควรที่จะส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีทักษะเพิ่มในการถนอมหรือแปรรูปอาหารสดเพื่อเก็บไว้กินได้นานขึ้นหรือจำหน่ายได้ราคาที่ดีขึ้น และด้านเสถียรภาพทางอาหาร โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีองค์ความรู้ในการป้องกันภัยธรรมชาติหรือลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติเพื่อให้ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการ

2) ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการพัฒนาด้านการผลผลิตอาหารและการพัฒนาสินค้าชุมชนจากการแปรรูปอาหารเพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้เพิ่มให้แก่คนในชุมชน ด้านการกระจายรายได้ โดยเน้นการส่งเสริมให้มีการสร้างโอกาสในการจัดกิจกรรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมการสร้างรายได้ของหน่วยงานภายนอกอย่างเท่าเทียมกัน ด้านสวัสดิการสังคม โดยเน้นการส่งเสริมให้เกิดการตระหนักถึงความเท่าเทียมกันในการจัดสรรและการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ และด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการส่งเสริมองค์ความรู้ในการบริหารจัดการในการควบคุมดูแลทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างเป็นระบบ

3) ส่งเสริมการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งควรมีการส่งเสริมให้ครบทั้ง 5 ขั้นตอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของกระบวนการการจัดการเครือข่ายชุมชน ได้แก่ ขั้นตอนตระหนักถึงการรวมตัวเป็นเครือข่าย ขั้นตอนสร้างข้อตกลง

ร่วมกัน ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่าย ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ และขั้นตอนการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ของเครือข่ายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายขอบเขตในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 : เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า

ผลการวิจัยจากการศึกษาบริบทของชุมชนและสภาพปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับสภาพความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ตามแนวคิดการสร้างความมั่นคงทางอาหารขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) พบว่า ความเพียงพอของอาหารในชุมชนนั้น เกิดจากการผลิตจากการประกอบอาชีพ ได้แก่ การเกษตร การประมง การปศุสัตว์รวมถึงการแปรรูปอาหาร และการแสวงหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ อีกทั้งคนในชุมชนสามารถเข้าถึงอาหารจากแหล่งธรรมชาติ ทำการเกษตร การประมง และปศุสัตว์ รวมถึงการแปรรูปอาหารได้อย่างเท่าเทียมกันและเป็นอิสระ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เมื่อได้อาหารมา คนในชุมชนมักนำไปใช้ประโยชน์ในการบริโภคในครัวเรือนก่อนเป็นหลัก จากนั้นจึงนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ จึงทำให้คนในชุมชนมีเสถียรภาพทางอาหาร แต่ด้วยชุมชนต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ คือ ภัยแล้ง และอุทกภัยในช่วงฤดูฝนในทุกปีซึ่งกระทบต่อปริมาณทรัพยากรทางอาหารในชุมชน และด้วยคนในชุมชนมักทำการเกษตร การประมง และการปศุสัตว์ที่คล้ายคลึงกัน ทำให้มีทรัพยากรอาหารไม่หลากหลาย เมื่อมีความต้องการในทรัพยากรทางอาหารที่คนในชุมชนไม่สามารถหาได้หรือผลิตได้ในชุมชนเอง จึงทำให้คนในชุมชนต้องเดินทางเข้าไปสู่ตัวเมืองเพื่อจับจ่ายซื้อหาอาหารที่ต้องการ ซึ่งคนในชุมชนยังคงมีความเชื่อและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมร่วมกัน เช่น พิธีบอกกล่าวขอฝน พิธีบุญเบิกบ้าน เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลได้ผลผลิตตามต้องการ ความเชื่อการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการใช้ทรัพยากรอาหารในชุมชนกับการใช้ชีวิตประจำวัน ผสมผสานกับการร่วมมือกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อจำหน่ายและบริโภค สอดคล้องกับ ศจินทร์ ประชาสันติ (2552) ได้กล่าวถึงการพัฒนาดัชนีชี้วัดความมั่นคงทาง โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหาร เพื่อสุขภาพตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 1 พ.ศ.2551 สู่การปฏิบัติ ซึ่งพัฒนามาตามแนวคิดความมั่นคงทางอาหารในประเด็นการมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้

ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพทางอาหาร โดยมุ่งเน้นภาวะทางโภชนาการในระดับครัวเรือน ระดับรายได้ การรับรู้หรือประสบการณ์และเพิ่มการให้ความสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันสำหรับการพัฒนาได้ตรงประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิคม ศรีเงิน (2562) ซึ่งได้ศึกษาถึงสภาพและปัญหาความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนในชุมชนริมแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารบนฐานความหลากหลายของพืชผักในครัวเรือน ชุมชนริมแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่าความเพียงพอของอาหารและการเข้าถึงอาหารมาจากการผลิตอาหารและการจากแหล่งธรรมชาติ ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่นำมาใช้ในการบริโภคเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันเริ่มลดลงเนื่องจากปัญหาจากธรรมชาติสภาพดินสภาพน้ำ ทำให้ผลผลิตทางอาหารที่ได้ลดลงทั้งจากการผลิตและการเก็บหาอาหารของป่าและแหล่งน้ำซึ่งเหมือนเสถียรภาพทางอาหารลดลง และสอดคล้องกับ Parry et al. (1999) ซึ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความมั่นคงทางอาหารของโลก ได้กล่าวว่า ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารอย่างชัดเจนภายในปี ค.ศ. 2080

วัตถุประสงค์ที่ 2 : เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่และการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า

ผลการวิจัยจากการศึกษาปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่ พบว่า ปัจจัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่เพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามโดยรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ซึ่งปัจจัยในทุกด้าน เพื่อการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ได้แก่ ด้านสภาพทางเศรษฐกิจ ด้านการกระจายรายได้ ด้านสวัสดิการสังคม และด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมก็อยู่ระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัทธัญญ์ ฉัตรภักดิ์รัตน์. (2551) ที่กล่าวถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทพื้นที่ไทยว่า โดยพื้นฐานจากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีคุณภาพทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์ในการพัฒนา ได้แก่ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เสถียรภาพและการปรับตัวของเศรษฐกิจ การกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรม เช่นอาชีพ รายได้ การศึกษา เป็นต้น และการมีระบบบริหารจัดการที่ดีในโอกาสและสิทธิในการรับรู้ อีกทั้งสอดคล้องกับผลงานงานวิจัยของ พระนำโชค อานนโธ (ทองดี) (2560) พบว่าการพัฒนาชุมชนที่มีความยั่งยืนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

ประกอบด้วย การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ สวัสดิการสังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสอดคล้องกับ นิคม ศรีเงิน (2562) ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจากสภาพปัญหาทุกประเทศที่ผ่านมาไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงองค์รวมและบูรณาการบริบททุกด้านอย่างสมดุลและส่งผลให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองได้ มีสังคมที่ดี มนุษย์ที่คุณภาพที่ดี อยู่ดีกินดี พร้อมกับการมีและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี ในการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารบนฐานความหลากหลายของพืชผักในครัวเรือน ชุมชนริมแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และสอดคล้องกับ สุธานี มะลิพันธ์. (2552) ได้ศึกษาวิจัยความมั่นคงทางอาหารของชาวลัวะบ้านปากำ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน และกล่าวถึงการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหารของประเทศกำลังพัฒนาที่ว่ายังขาดความมั่นคงทางอาหารนั้น มีความเชื่อมโยงต่อบังคับสภาพปัญหาคุณภาพชีวิต ปัญหาทางเศรษฐกิจความยากจน ปัญหาสังคม ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร

ผลการวิจัยจากการศึกษาการจัดการเครือข่ายชุมชน พบว่า การจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีขั้นตอนเพื่อการพัฒนาความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ได้แก่ ขั้นตอนตระหนักถึงการรวมตัวเป็นเครือข่าย ขั้นตอนสร้างข้อตกลงร่วมกัน ขั้นตอนการบริหารจัดการเครือข่าย ขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์ ขั้นตอนการรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่อง โดยการจัดการเครือข่ายชุมชนถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล คำอ่อนและไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2563) ซึ่งได้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร พบว่า กระบวนการจัดการเครือข่ายเพื่อความมั่นคงทางอาหารมีองค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักถึงปัญหาและสำนึกการรวมตัวเป็นเครือข่าย การพัฒนาความสัมพันธ์ การรักษาและความต่อเนื่อง สร้างพันธสัญญาร่วมกัน และการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระนำโชค อานนโธ (2560) ที่ศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาครัฐและภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลกระทุ้มลัม อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาครัฐและภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลกระทุ้มลัม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การวางกรอบความร่วมมือ การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ การสนธิความร่วมมือ และการระดมความร่วมมือ

วัตถุประสงค์ที่ 3 : เพื่อพัฒนาแนวทางของรูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ผลการวิจัยนี้ได้พัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลมะค่า อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ควรเน้นให้เกิดความตระหนักรู้ในการเพิ่มองค์ความรู้และทักษะทางอาชีพเพื่อเพิ่มความหลากหลายของอาหาร ได้แก่ การเพาะปลูก การประมง การทำปศุสัตว์ การถนอมหรือการแปรรูปอาหาร และการตระหนักถึงความสำคัญของการแบ่งปันอาหารระหว่างกัน การให้ความเท่าเทียมกันในการแสวงหาอาหารและการจัดสรรสวัสดิการต่างๆ การพัฒนาต่อยอดแปรรูปผลผลิตและส่งเสริมโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มโอกาสสร้างรายได้ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการตระหนักรู้ถึงการดูแลควบคุมทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมให้มีองค์ความรู้ในการป้องกันหรือลดความเสียหายจากภัยธรรมชาติอันอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางอาหาร อีกทั้งการส่งเสริมการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายขอบเขตในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พลวัฒน์ ชุมสุข (2565) ได้ศึกษาวิจัยการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมไทย กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าสภาพพื้นที่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย โดยในการพัฒนาการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ผู้วิจัยศึกษาบริบทพื้นที่และโครงสร้างและความปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร พบว่า มีอาหารและคุณภาพอาหารที่เพียงพอ ทุกคนเข้าถึงอาหารได้เพียงพอ มีการใช้ประโยชน์อาหารเน้นการบริโภคเป็นหลัก และพื้นที่ที่มีเสถียรภาพทางการอาหารสูง ซึ่งมีความคล้ายคลึงตามประเด็นแนวคิดการสร้างความมั่นคงทางอาหารขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติทั้ง 4 ด้าน รวมถึงผลการวิจัยได้สรุปถึงกระบวนการการสร้างความมั่นคงทางอาหารด้วยการสร้างการตระหนักรู้ เรียนรู้ ยอมรับ และการประยุกต์ใช้ผลผลิตและนวัตกรรมในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น ส่งเสริมการเกษตรกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การสร้างความร่วมมือเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของการผลิต การแปรรูปผลผลิต ตลอดจนเชื่อมโยงการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนด้วยการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูพัฒนาวิถีชุมชนและการพึ่งตนเองสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนชุมชนสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารร่วมกัน และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสอดคล้องกับธนกุล คำอ่อน และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร พบว่า รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชน

มีขั้นตอนการรับรู้ ตระหนักและเข้าใจปัญหา การวิเคราะห์สถานการณ์ การบริหารจัดการ การพัฒนาและปรับตัว และการรักษาความต่อเนื่องและขยายกลุ่มและ โดยมีองค์ประกอบ คือ สมาชิก/ผู้นำ เป้าหมาย/วัตถุประสงค์/ผลประโยชน์ กิจกรรม การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์/การสื่อสาร และทุน รวมถึงมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิ ไชยวรรณ (2562) เกี่ยวกับการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ตำบลเกาะรัง อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี ด้วยการศึกษาดูงานพื้นที่ ความรู้ ความคิดเห็น สภาพปัญหาของพื้นที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ตามแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติ ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอการเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และการมีเสถียรภาพด้านอาหาร และพบว่า ชุมชนควรมีความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ความรู้ในประเด็นการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่า ดิน และน้ำเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารที่เกิดขึ้นในชุมชน และส่งเสริมแบบรายบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงมี ปัญหาการส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในด้านเจ้าหน้าที่ ด้านเนื้อหาความรู้ความมั่นคงทางอาหาร ด้านช่องทางการส่งเสริม และด้านเกษตรกรรม จึงได้ให้ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย โดยควรมีการส่งเสริมเกษตรกรในชุมชนมีองค์ความรู้เรื่องพืชพลังงานพืชอาหาร การผลิตอาหารที่ถูกสุขอนามัย การส่งเสริมการความร่วมมือแหล่งผลิตอาหารและการพัฒนาทักษะฝึกปฏิบัติตลอดจนการสาธิตทำแปลงเรียนรู้ระหว่างชุมชนทั้งแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม เพื่อพัฒนาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ชุมชนตำบลมะค่าเป็นชุมชนที่มีความพอเพียงของอาหารจากการผลิตได้เองและแสวงหาจากแหล่งธรรมชาติ การเข้าถึงแหล่งอาหารได้เท่าเทียมกัน ส่วนใหญ่นำไปใช้ในการบริโภค ซึ่งถือได้ว่ามีเสถียรภาพทางอาหาร อย่างไรก็ตามยังคงพบความเสี่ยงจากภัยแล้งและอุทกภัยในทุกปีกระทบต่อปริมาณผลผลิตทางอาหารของชุมชน ทั้งนี้ ในการพัฒนารูปแบบความมั่นคงทางอาหารผ่านการจัดการเครือข่ายชุมชนตำบลมะค่าตามปัจจัยบริบทชุมชน โดยมีแนวทาง (1) ส่งเสริมความตระหนักรู้ให้คนในชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความพอเพียงของอาหาร ด้านการเข้าถึงอาหาร ด้านการใช้ประโยชน์ และด้านเสถียรภาพทางอาหาร (2) ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามบริบทพื้นที่ และ (3) ส่งเสริมการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ประชาชนหรือคนในชุมชนนำแนวทางไปใช้เสริมสร้างการตระหนักรู้และการสร้างความสัมพันธ์เครือข่ายชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงทางอาหารจากภายใน
2. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับชุมชนควรให้ความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อลดความเสี่ยงการเกิดความอดอยากทางอาหารในอนาคต
3. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกระบวนการพัฒนาทักษะชุมชน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนให้ยั่งยืน
4. นักวิชาการและสถานศึกษาสามารถนำผลงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางให้การสนับสนุนองค์ความรู้ การจัดการเรียนรู้หรือกิจกรรมเชื่อมโยงในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำผลงานวิจัยไปทำการวิจัยเชิงปฏิบัติกับชุมชนและชุมชนอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันเพื่อเป็นการติดตามประเมินผลจากการพัฒนารูปแบบความมั่นคงทางอาหารที่มีประสิทธิภาพต่อไป
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาต่อยอดความสามารถของชุมชนในการเพิ่มคุณค่าอาหารและการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตอาหารของชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจต่อไป
3. ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารในบริบทพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายเพื่อประสิทธิภาพในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธนัทญ์ ฉัตรภักดิ์. (2551). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางและวิธีการที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ไทยพัฒนา.
- นฤมล คำอ่อน. (2562). รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- นฤมล คำอ่อน และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2563). รูปแบบการจัดการเครือข่ายชุมชนเพื่อความมั่นคงทางอาหาร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(8), 470-485.
- นิคม สีเงิน (2562). รูปแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหารบนฐานความหลากหลายของพืชผักในครัวเรือน ชุมชนริมแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- นนทกานต์ จันทร์อ่อน. (2557). ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. *บทความวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, 4(2), 1-35.
- ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566 – 2570)*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พัชนี ตูเล๊ะ และคณะ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในจังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 230-245.
- พระนาโชค อานนโท. (2560). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนของภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้มอำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พลวัฒน์ ชุมสุข. (2565). การสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมไทย กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศจินทร์ ประชาสันติ. (2552). *การพัฒนาดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 สู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2567). *SDG Updates โลกไม่อาจยุติความหิวโหยได้ หากไม่สามารถยุติความขัดแย้ง และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น*. เรียกใช้เมื่อ 30 มกราคม 2567 จาก <https://www.sdgmove.com/2021/04/01/to-end-hunger-needs-to-end-conflicts/>

Parry, M., Rosenzweig, C., Iglesias, A., Fischer, G., & Livermore, M. (1999). Climate change and world food security: A new assessment. *Global Environmental Change*, 9, 51–67.

การศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในยุคปกติวิถีใหม่*

A STUDY OF LECTURER COMPETENCIES AT MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY IN THE NEW NORMAL

อัยรวี วีระพันธุ์พงศ์¹

Airawee Wiraphanphong¹

วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช¹

Institute of Metropolitan Development, Navamindradhiraj University, Thailand ¹

Corresponding Author's Email: airawee@nmu.ac.th

Received 7 March 2025; Revised 22 April 2025; Accepted 24 April 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 246 รูป/คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังจากนั้นจะวิเคราะห์โดยใช้วิธี Priority Needs Index Modified (PNI Modified)

ผลการศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะที่พึงประสงค์อาจารย์ผู้สอนออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54) โดยมีสมรรถนะที่พึงประสงค์ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64) ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะที่เป็นจริงของ

Citation

*อัยรวี วีระพันธุ์พงศ์. (2568). การศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในยุคปกติวิถีใหม่.

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5(1), 22-40.

Airawee Wiraphanphong. (2025). A Study Of Lecturer Competencies At Mahamakut Buddhist University In The New Normal. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 22-40.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

อาจารย์ผู้สอนออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 4.23$) โดยมีสมรรถนะที่เป็นจริงด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนมากที่สุด ($\bar{X}= 4.41$ คะแนน) ทั้งนี้ สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดเพื่อไปสู่สมรรถนะที่พึงประสงค์ คือ สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.11$)

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อดำเนินการในระยะต่อไป ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนต้องมีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบหรือวิธีการสอน โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประกอบการเรียนการสอน และควรวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับนักศึกษาและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งต้องพัฒนาสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

คำสำคัญ: สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน, มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชนิเวศน์ ปัตตานี, ยุคปวกดีวิถีใหม่

Abstract

The objective of this study was to study and explore the desired and actual competencies of online lecturers during the COVID-19 pandemic. This study employed a quantitative research approach, utilizing a questionnaire as the instrument for data collection from a sample group of 246 undergraduate students, selected through accidental sampling. The data were analyzed using a statistical software package. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation. Subsequently, the Priority Needs Index Modified (PNI Modified) method was applied for further analysis.

The study found that the overall average of the desired competencies of online lecturers was at the highest level (ค่าเฉลี่ย 4.54 คะแนน), with instructional design for online learning being the most desired competency ($\bar{X}= 4.64$). Meanwhile, the overall average of the actual competencies of lecturers was at a high level ($\bar{X}= 4.23$), with the ability to guide and support students being the most prominent ($\bar{X}= 4.41$). Notably, the competency that requires the most

development to reach the desired level is assessment and evaluation ($PNI_{modified} = 0.11$).

For policy recommendations for further implementation, lecturers should improve and develop their teaching methods by integrating information technology into the learning process. Additionally, they should collaborate with students in planning lessons and continuously monitor and assess learning outcomes. Furthermore, lecturers must enhance their competencies in assessment and evaluation, as well as their knowledge and skills in information and communication technology.

Keywords: Competencies of lecturer, Mahamakut Buddhist University, New Normal

บทนำ

จากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ขยายวงกว้างทั่วโลก และมีผู้ติดเชื้อจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งผลกระทบต่อระบบการศึกษาด้วย โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ออกประกาศเรื่อง มาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด 19 (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงฯ และสถาบันอุดมศึกษาหลักเล็งกิจกรรมการเรียนการสอน การประชุม และการสัมมนาใด ๆ รวมทั้งให้ใช้ระบบการเรียนการสอนออนไลน์และการประชุมออนไลน์แทน ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ออกประกาศเรื่อง มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (ฉบับที่ 2) ลงวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 ระบุให้งดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง และวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ยกเว้นในรูปแบบออนไลน์ และต่อมาได้มีประกาศ มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (ฉบับที่ 8) ลงวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2563 กำหนดมาตรการทางวิชาการ สำหรับการจัดการเรียนการสอนและการบริการทางวิชาการแก่นักศึกษา ให้ดำเนินการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น จากประกาศดังกล่าวส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบอย่างมากทั้งกับผู้สอนและผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ผู้สอนที่ต้องเผชิญกับความท้าทายในรูปแบบใหม่ ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากรูปแบบเดิม (on-site) เป็นรูปแบบออนไลน์ (online)

ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพนั้น อาจารย์ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการศึกษา หรือการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในระดับอื่น ๆ โดยประเด็นสำคัญที่อาจารย์ผู้สอนต้องเข้าใจเป็นเบื้องต้น ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ธรรมชาติของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระดับนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สำคัญประกอบด้วย คุณลักษณะของผู้เรียน บริบทในการเรียนรู้ และที่สำคัญคือลักษณะและวิธีการของอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ บุคลิกภาพ คุณลักษณะประสพการณ์ และคุณวุฒิของอาจารย์ผู้สอน รูปแบบและวิธีการสอน และวิธีการบริหารจัดการรายวิชา (เรณูมาศ มาอุ่น, 2559 : 169) ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยประการหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนา คือ ลักษณะและวิธีการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอน เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอน นอกจากจะต้องมีองค์ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนและมีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวอย่างมากแล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่เข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งต้องมีทักษะการสอนที่มีประสิทธิภาพ และต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้พร้อมเผชิญกับความท้าทายในรูปแบบใหม่ เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การปรับรูปแบบการสอนเพื่อรองรับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

เพราะฉะนั้น การพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน โดยอาจารย์ผู้สอนจะต้องมีสมรรถนะและความสามารถที่เพียงพอเพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จ ซึ่งสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนจะเกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ซึ่งสมรรถนะที่ว่านี้เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับประสิทธิผลหรือผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลต่อความมีประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่ใช้และ/หรือการปฏิบัติงานที่ได้ผลการทำงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม (Mitrani, Dalziel &

Fitt, 1992, Spencer & Spencer, 1993) การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจถดถอย แต่วัฏจักรทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ รวมทั้งการเข้ามาของเทคโนโลยีทำให้เกิดข้อจำกัดต่าง ๆ มากมาย (Groshen & Holzer, 2021: 1-13. อ้างถึงในกิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์ และธนะชัย สามล, 2565: 2) สำหรับการจัดการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อาจารย์ผู้สอนจะต้องมีสมรรถนะด้านการเรียนการสอนออนไลน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนใด ๆ ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหา (Content Knowledge) ของผู้สอนเป็นหลัก อีกทั้งการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนยังจำเป็นต้องอาศัยความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Technological Knowledge) ร่วมด้วย เพราะฉะนั้น สมรรถนะของผู้สอนออนไลน์จึงจำเป็นต้องขยายความรู้ความสามารถและทักษะให้มากขึ้น จึงมีความท้าทายตั้งแต่การออกแบบการสอนและการจัดการหลังการสอน (ปราวีณยา สุวรรณรัฐโชติ, 2561: 246) นอกจากนี้ผู้สอนออนไลน์ยังมีบทบาทและหน้าที่หลายมิติ โดยเฉพาะทักษะการติดต่อสื่อสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจในการเรียนออนไลน์ของผู้เรียน จึงต้องมีการอบรมเตรียมความพร้อมของผู้สอนออนไลน์หรือการให้ผู้สอนได้มีประสบการณ์การเรียนในรูปแบบ E-learning เพื่อให้ทราบถึงสมรรถนะที่จำเป็นและเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนออนไลน์ได้มากขึ้น (Bawane & Spector, 2009)

ทั้งนี้ การศึกษาในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการ คือได้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ใหม่เพื่อแสดงผลกระทบจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ต่อนักศึกษา รวมทั้งสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะทราบถึงแนวทางหรือรูปแบบการบริหารเพื่อสนับสนุนสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในยุคปกติวิถีใหม่ (New Normal) อีกทั้งยังตระหนักถึงสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และคุณภาพของนักศึกษา ตลอดจนก่อให้เกิดประโยชน์เชิงนโยบายสำหรับผู้บริหาร โดยสามารถนำไปพัฒนานโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้สูงขึ้น และขยายผลไปสู่วิทยาเขต/วิทยาลัยกำกับของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตลอดจนนำไปปรับใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและสำรวจสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1.1 เพื่อสำรวจสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

1.2 เพื่อสำรวจสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

1.3 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสมรรถนะที่เป็นจริงกับสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในยุคปกติวิถีใหม่ ได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน

ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2561: 244-253) ได้นำเสนอสมรรถนะผู้สอนออนไลน์สำหรับการศึกษาทางไกลด้วยรูปแบบ E-learning โดยสามารถจำแนกสมรรถนะผู้สอนออนไลน์ออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

สมรรถนะด้านที่ 1 ศาสตร์การสอน สมรรถนะด้านศาสตร์การสอน ถือเป็นสมรรถนะหลักของผู้สอนนอกเหนือจากความรู้ความชำนาญในเนื้อหาที่สอน สมรรถนะนี้เกี่ยวข้องกับการออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (Instructional Design) การวางแผนและเตรียมสอนจะเริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจเป้าหมายของหลักสูตรหรือรายวิชา การกำหนดวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์และลำดับเนื้อหา แต่จะเห็นความแตกต่างของการจัดการสอนแบบ E-learning มากขึ้นเมื่อต้องพิจารณาถึงบริบทการสอน ซึ่งจำนวนของผู้เรียนจะส่งผลต่อการวางแผนการออกแบบกิจกรรมการเรียนออนไลน์และการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารที่จะเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ ระดับปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียน สำหรับสมรรถนะ

ด้านศาสตร์การสอนนี้ แบ่งออกเป็น 2 สมรรถนะย่อย คือ (1) การวางแผนและเตรียมสอน (2) การออกแบบวิธีการสอนและกลยุทธ์การสอน

สมรรถนะด้านที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ สมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออนไลน์ เป็นสมรรถนะที่สำคัญและเป็นส่วนที่ผู้สอนออนไลน์จะแสดงบทบาทและหน้าที่ทั้งก่อนและระหว่างการจัดการสอน ผู้สอน ออนไลน์จะมีบทบาทหน้าที่ดูแลพื้นที่ห้องเรียนและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ออนไลน์แก่ผู้เรียน ออนไลน์ ประกอบด้วยสมรรถนะย่อยคือ (1) การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนออนไลน์ และ (2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

สมรรถนะด้านที่ 3 การแนะนำและช่วยเหลือผู้เรียน ผู้เรียนที่เรียนในระบบ E-learning มีความต้องการที่จะได้รับคำแนะนำและสนับสนุนจากผู้สอนเช่นเดียวกับการเรียนในชั้นเรียน สภาพบริบทของการสอนแบบ E-learning นั้น การสื่อสารทั้งหมดเป็นการสื่อสารผ่านทางคอมพิวเตอร์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือผู้เรียนกับผู้ช่วยสอนหรือทีมงานสนับสนุน สมรรถนะนี้แบ่งเป็น 2 สมรรถนะย่อย ได้แก่ (1) การให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน และ (2) การส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียน

สมรรถนะด้านที่ 4 การวัดและประเมินผล การประเมินผลเป็นสมรรถนะของผู้สอนออนไลน์ที่จะปรากฏตั้งแต่การออกแบบการสอน ซึ่งต้องกำหนดหลักฐานการเรียนรู้และวิธีการวัดประเมินผลผู้เรียนออนไลน์ และเป็นสมรรถนะที่จำเป็นระหว่างและหลังการจัดการเรียนรู้ จึงถือว่าเป็นสมรรถนะสำคัญอีกสมรรถนะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การออกแบบการประเมินผลการเรียน E-learning ผู้สอนจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีการประเมิน (Assessment Tools) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในระบบจัดการการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อไป สำหรับสมรรถนะด้านการประเมินผลนี้ครอบคลุม 3 สมรรถนะย่อย ได้แก่ (1) การบ่งชี้กระบวนการประเมินผล (2) การประเมินประสิทธิภาพการสอน และ (3) การประเมินการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ของผู้เรียน

สมรรถนะด้านที่ 5 ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับผู้สอนออนไลน์ซึ่งต้องทำงานจัดการเรียนการสอนผ่านระบบจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System) นั้นทำให้สมรรถนะนี้เป็นสมรรถนะพื้นฐานหลักที่ผู้สอนออนไลน์ควรมี แบ่งเป็น (1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขั้นพื้นฐาน และ (2) การใช้ระบบจัดการการเรียนรู้และเครื่องมือออนไลน์

2. หลักการประเมินความต้องการจำเป็น

เทคนิคที่สำคัญในการประเมินความต้องการจำเป็นที่เป็นที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ รูปแบบของการให้ตอบข้อมูลแบบตอบสนองคู่ (dual-response format) มักปรากฏในแบบสอบถามที่มีข้อความให้ตอบในรูปมาตราประมาณค่า โดยให้ระบุข้อมูลทั้งสองชุด คือระดับสภาพที่เป็นอยู่จริงและสภาพที่ควรจะเป็น รูปแบบนี้สร้างขึ้นโดยมีพื้นฐานแนวคิดของการนิยามความต้องการจำเป็นตามโมเดลความแตกต่าง (discrepancy model) เพื่อจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยมีการรวบรวมข้อมูลแบบการตอบสนองคู่จากมาตรวัดที่แสดงระดับความสำคัญ ($I = \text{Importance}$) ของข้อความนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What Should Be” และมาตรวัดที่แสดงระดับที่ข้อรายนั้นได้รับการตอบสนองหรือระดับสัมฤทธิ์ผล ($D = \text{Degree of Success}$) ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What Is” โดยสูตรในการคำนวณระดับความต้องการจำเป็นมีวิธีต่างๆ ดังนี้ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 275-282)

2.1) วิธี Priority Needs Index (PNI) เป็นวิธีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ซึ่งพัฒนาขึ้นมาโดยใช้ค่าสถิติในรูปดัชนีที่สามารถบอกค่าต่ำสุดและสูงสุดได้ โดย Crofton และ Hall (1983 อ้างถึงในสุวิมล ว่องวาณิช, 2548: 277) ได้สร้างดัชนีชื่อว่า Priority Need Index (PNI) ซึ่งดัดแปลงมาจากวิธีการเรียงตำแหน่งความต้องการจำเป็นจากความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสภาพที่คาดหวังกับที่เป็นอยู่จริง (mean difference) โดยการถ่วงน้ำหนักของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง I และ D ด้วยน้ำหนักความสำคัญของ I

$$PNI = (I - D) \times I$$

2.2) วิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง (PNI modified) เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม โดยเป็นวิธีการที่หาค่าผลต่างของ $(I-D)$ แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไปและให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบ เมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณค่าอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังของกลุ่ม

$$PNI \text{ modified} = (I - D) / D$$

สำหรับการศึกษารั้วนี้จะใช้วิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง (PNI modified) โดยเป็นวิธีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่มีการถ่วงน้ำหนักด้วยค่าน้ำหนักของสภาพที่ควรจะเป็น เพื่อให้การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

มีความเหมาะสมและสะท้อนภาพความเป็นจริงมากขึ้น รวมทั้งสามารถคำนวณอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเป็นการสำรวจข้อมูลจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ผ่าน Google Forms เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยขั้นแรกจะวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังจากนั้นจะวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริง โดยใช้วิธี Priority Needs Index Modified (PNI_{Modified}) รวมทั้งจัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

2. พื้นที่วิจัยและหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม โดยมีหน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Analysis) ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ได้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane (1973: 887 อ้างถึงใน ชีรวุฒิ เอกกุล, 2543: 131) โดยในงานวิจัยชิ้นนี้มีประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม จำนวน 636 รูป/คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 246 รูป/คน

4. สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาศมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในยุคปกติวิถีใหม่ มีสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

- 1) นักศึกษาพึงประสงค์หรือคาดหวังให้อาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีสมรรถนะด้านความรู้และศาสตร์การสอนมากที่สุด
- 2) อาจารย์ผู้สอนออนไลน์มีสมรรถนะที่เป็นจริงด้านความรู้และศาสตร์การสอนมากที่สุด

3) สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิภุมราชวิทยาลัย ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดเพื่อไปสู่สมรรถนะที่พึงประสงค์ คือ สมรรถนะด้านความรู้และศาสตร์การสอน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey) ผ่าน Google Forms โดยจะทำการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือนักศึกษาปริญญาตรีคณะต่าง ๆ กรอกแบบสอบถามดังกล่าว เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมคำอธิบาย โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลพื้นฐานด้านการเรียน และส่วนที่ 2 สมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิภุมราชวิทยาลัย ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยส่วนที่ 2 เป็นคำถามปลายปิด (Close – Ended Questionnaires) และเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจำแนกสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความรู้และศาสตร์การสอน (2) ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ (3) ด้านการวัดและประเมินผล (4) ด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน และ (5) ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้

4.51 – 5.00 คะแนน	หมายถึงนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีสมรรถนะในด้านดังกล่าวมากที่สุด
3.51 – 4.50 คะแนน	หมายถึงนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีสมรรถนะในด้านดังกล่าวมาก
2.51 – 3.50 คะแนน	หมายถึงนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีสมรรถนะในด้านดังกล่าวปานกลาง
1.51 – 2.50 คะแนน	หมายถึงนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีสมรรถนะในด้านดังกล่าวน้อย

1.00 – 1.50 คะแนน หมายถึงนักศึกษาต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมี
สมรรถนะในด้านดังกล่าวอย่างน้อยที่สุด

หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยขั้นแรกจะวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังจากนั้นจะวิเคราะห์โดยใช้วิธี วิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง (PNI modified) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ รวมทั้งจัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย โดยการถ่วงน้ำหนักของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง I และ D ด้วยน้ำหนักความสำคัญของ I

ผลการวิจัย

1. สมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์

การสำรวจสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ภายใต้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล 2) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการเรียนออนไลน์ 3) ผลการศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ 4) ผลการศึกษาสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ และ 5) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ ด้วยวิธี PNI_{modified} ตามลำดับ ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ อายุ ชั้นปี และคณะ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ/สมณเพศ		
พระสงฆ์	32	12.1
สามเณร	29	11.0
คฤหัสถ์ชาย	86	32.6
คฤหัสถ์หญิง	117	44.3
รวม	264	100.0
2. อายุ		
น้อยกว่า 19 ปี	31	11.7
19 ปี	48	18.2
20 ปี	84	31.8

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
21 ปี	60	22.7
22 ปี	27	10.2
มากกว่า 22 ปี	14	5.3
รวม	264	100.0
3. ชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	73	27.7
ชั้นปีที่ 2	92	34.8
ชั้นปีที่ 3	57	21.6
ชั้นปีที่ 4	42	15.9
รวม	264	100.0
4. คณะ		
คณะศึกษาศาสตร์	29	11.0
คณะสังคมศาสตร์	52	19.7
คณะศาสนาและปรัชญา	100	37.9
คณะมนุษยศาสตร์	83	31.4
รวม	264	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า มีนักศึกษาตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 264 รูป/คน โดยส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์หญิง จำนวน 117 รูป/คน (ร้อยละ 44.3) รองลงมา ได้แก่ คฤหัสถ์ชาย พระสงฆ์ และสามเณร คิดเป็นร้อยละ 32.6, 12.1 และ 11.0 ตามลำดับ สำหรับอายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 20 ปี จำนวน 84 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 31.8 รองลงมา ได้แก่ 21 ปี 19 ปี น้อยกว่า 19 ปี 22 ปี และมากกว่า 22 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.7, 18.2, 11.7, 10.2 และ 5.3 ตามลำดับ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 92 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 รองลงมา ได้แก่ ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 27.7, 21.6 และ 15.9 ตามลำดับ นอกจากนี้ส่วนใหญ่กำลังศึกษาคณะศาสนาและปรัชญา จำนวน 100 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 37.9 รองลงมา ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 31.4, 19.7 และ 11.0 ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการเรียนออนไลน์

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานในการเรียนออนไลน์

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
1. ช่องทางในการเรียนออนไลน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
Zoom Meeting	175	66.3
Google Classroom, Zoom Meeting และ Facebook Live	89	33.7
รวม	264	100.0
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก และโทรศัพท์มือถือ	175	66.3
โทรศัพท์มือถือ และไอแพด	89	33.7
รวม	264	100.0
3. สถานที่ที่นักศึกษาใช้ในการเรียนออนไลน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
วัด	61	23.1
บ้าน	85	32.2
บ้าน และหอพัก	118	44.7
รวม	264	100.0

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้ช่องทางการเรียนออนไลน์ผ่านทางระบบ Zoom Meeting มากที่สุด จำนวน 175 รูป/คน หรือคิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมานักศึกษาเรียนผ่าน 3 ช่องทาง ได้แก่ Google Classroom, Zoom Meeting และ Facebook Live จำนวน 89 รูป/คน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.7 สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ พบว่า นักศึกษาแต่ละคนใช้อุปกรณ์ในการเรียนออนไลน์มากกว่า 1 ชนิด โดยเรียนผ่านคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กและโทรศัพท์มือถือมากที่สุด จำนวน 175 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 66.3 และเรียนผ่านโทรศัพท์มือถือและไอแพด จำนวน 89 รูป/คน หรือคิดเป็นร้อยละ 33.7 ส่วนสถานที่ที่นักศึกษาใช้ในการเรียนออนไลน์มากที่สุด คือ บ้านและหอพัก จำนวน 118 รูป/คน หรือคิดเป็นร้อยละ 44.7 รองลงมา ได้แก่ บ้าน จำนวน 85 รูป/คน หรือคิดเป็นร้อยละ 32.2 และลำดับสุดท้าย คือ วัด จำนวน 61 รูป/คน หรือคิดเป็นร้อยละ 23.1

1.3 ผลการศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์

ตารางที่ 3 สรุปผลการศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์

สมรรถนะที่พึงประสงค์	ระดับความคิดเห็น				
	N	$\bar{x}$	S.D.	แปรผล	ลำดับที่
ด้านความรู้และศาสตร์การสอน	264	4.58	0.342	มากที่สุด	2
ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์	264	4.64	0.191	มากที่สุด	1
ด้านการวัดและประเมินผล	264	4.48	0.266	มาก	4
ด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน	264	4.44	0.204	มาก	5
ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	264	4.56	0.262	มากที่สุด	3
รวม	264	4.54	0.200	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ หรือสมรรถนะที่นักศึกษาคาดหวังหรือต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54 คะแนน) โดยเรียงลำดับสมรรถนะที่พึงประสงค์จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 4.64 คะแนน) ด้านความรู้และศาสตร์การสอน (ค่าเฉลี่ย 4.58 คะแนน) ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย 4.56 คะแนน) ด้านการวัดและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.48 คะแนน) และด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.44 คะแนน)

1.4 ผลการศึกษาสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์

ตารางที่ 4 สรุปผลการศึกษาสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์

สมรรถนะที่เป็นจริง	ระดับความคิดเห็น				
	N	$\bar{x}$	S.D.	แปรผล	ลำดับที่
ด้านความรู้และศาสตร์การสอน	264	4.26	0.191	มาก	3
ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์	264	4.28	0.189	มาก	2
ด้านการวัดและประเมินผล	264	4.05	0.182	มาก	5

สมรรถนะที่เป็นจริง	ระดับความคิดเห็น				
	N	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านความรู้และศาสตร์การสอน	264	4.26	0.191	มาก	3
ด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน	264	4.41	0.345	มาก	1
ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	264	4.18	0.208	มาก	4
รวม	264	4.23	0.131	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.23 คะแนน) โดยเรียงลำดับสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์จากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.41 คะแนน) ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 4.28 คะแนน) ด้านความรู้และศาสตร์การสอน (ค่าเฉลี่ย 4.26 คะแนน) ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน) และด้านการวัดและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.05 คะแนน)

1.5 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ ด้วยวิธี PNI modified

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ ด้วยวิธี PNI_{modified}

สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์	ค่าเฉลี่ยของ สมรรถนะที่ พึงประสงค์ (I)	ค่าเฉลี่ยของ สมรรถนะที่ เป็นจริง (D)	I-D	(I-D) / D	ลำดับ
ด้านความรู้และศาสตร์การสอน	4.58	4.26	0.31	0.07	4
ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์	4.64	4.28	0.36	0.08	3
ด้านการวัดและประเมินผล	4.48	4.05	0.43	0.11	1
ด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน	4.44	4.41	0.03	0.01	5
ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.56	4.18	0.39	0.09	2
รวม	4.54	4.23	0.30	0.07	

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ ด้วยวิธี $PNI_{modified}$ พบว่า ในภาพรวมของสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะที่พึงประสงค์ 4.54 แต่มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะที่เป็นจริงเพียง 4.23 ซึ่งเมื่อคำนวณโดยวิธี $PNI_{modified}$ จะมีค่า 0.07 กล่าวคือ อาจารย์ผู้สอนออนไลน์ต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ในแต่ละด้าน พบว่า สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เพื่อไปสู่สมรรถนะที่พึงประสงค์เรียงตามลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.11$) ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($PNI_{modified} = 0.09$) ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ($PNI_{modified} = 0.08$) ด้านความรู้และศาสตร์การสอน ($PNI_{modified} = 0.07$) และด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน ($PNI_{modified} = 0.01$)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในยุคปกติวิถีใหม่ (New Normal) มีสมมติฐานในการวิจัย 3 ข้อ โดยสามารถสรุปผลการศึกษาและการทดสอบสมมติฐานดังกล่าว ได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 นักศึกษาพึงประสงค์หรือคาดหวังให้อาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีสมรรถนะด้านความรู้และศาสตร์การสอนมากที่สุด **สรุปผลการศึกษา** ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน โดยนักศึกษาพึงประสงค์หรือคาดหวังให้อาจารย์ผู้สอนออนไลน์มีสมรรถนะด้านความรู้และศาสตร์การสอนอยู่ในลำดับที่สอง (ค่าเฉลี่ย 4.58 คะแนน) ในขณะที่นักศึกษาพึงประสงค์ให้อาจารย์ผู้สอนออนไลน์มีสมรรถนะด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.64 คะแนน) รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย 4.56 คะแนน) ด้านการวัดและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.48 คะแนน) และด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย 4.44 คะแนน) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มัลลิกา เกตุขรรค์ และคณะ (2558: 112) ซึ่งได้ศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยพบว่า สมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีสมรรถนะที่พึงประสงค์ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน มากที่สุด

สมมติฐานที่ 2 อาจารย์ผู้สอนออนไลน์มีสมรรถนะที่เป็นจริงด้านความรู้และศาสตร์การสอนมากที่สุด

สรุปผลการศึกษา ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน โดยสมรรถนะที่เป็นจริงของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ด้านความรู้และศาสตร์การสอนอยู่ในลำดับที่สาม (ค่าเฉลี่ย 4.26 คะแนน) ต่ำกว่าความคาดหวังของนักศึกษาที่ต้องการให้ผู้สอนมีสมรรถนะที่พึงประสงค์ด้านความรู้และศาสตร์การสอนเฉลี่ย 4.58 ในขณะที่อาจารย์ผู้สอนออนไลน์มีสมรรถนะที่เป็นจริงด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.41 คะแนน) รองลงมา ได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 4.28 คะแนน) ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ค่าเฉลี่ย 4.18 คะแนน) และด้านการวัดและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 4.05 คะแนน) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริวดี วิวิธคุณากร (2564) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยพบว่า ระดับสมรรถนะทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้

สมมติฐานที่ 3 สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดเพื่อไปสู่สมรรถนะที่พึงประสงค์ คือ สมรรถนะด้านความรู้และศาสตร์การสอน

สรุปผลการศึกษา ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน โดยสมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดเพื่อไปสู่สมรรถนะที่พึงประสงค์ คือ ด้านการวัดและประเมินผล รองลงมา ได้แก่ ด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านความรู้และศาสตร์การสอน และด้านการแนะนำและให้ความช่วยเหลือผู้เรียน ตามลำดับ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

อาจารย์ผู้สอน ต้องมีการพัฒนาสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของนักศึกษา ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบหรือวิธีการสอน โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประกอบการเรียนการสอน และพัฒนารูปแบบและวิธีการสอนให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาประสบปัญหาไม่สามารถควบคุมตนเองให้มีสมาธิในการ

เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งคาบเรียนได้ รวมทั้งบรรยากาศไม่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อาทิ อากาศร้อน และมีเสียงดังรบกวนสมาธิ

2. ควรวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับนักศึกษาและติดตามประเมินผล โดยการกำหนดแผนการเรียนให้เหมาะสมร่วมกับนักศึกษา อาทิ ประเด็นเนื้อหา ระยะเวลาในการเรียน และการส่งงาน รวมทั้งควรมีการสอบถามหรือสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการปรับปรุงการเรียนการสอนในระยะต่อไปให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3. อาจารย์ผู้สอนต้องพัฒนาสมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล และด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เนื่องจากผลการศึกษา พบว่า สมรรถนะของอาจารย์ผู้สอนออนไลน์ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดเพื่อไปสู่สมรรถนะที่พึงประสงค์ คือ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยในด้านการวัดและประเมินผล จะต้องพัฒนาวิธีการวัดและประเมินผลให้มีมาตรฐาน น่าเชื่อถือ และมีความยุติธรรม รวมทั้งมีรูปแบบและวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียน สำหรับด้านความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จะต้องมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ/คอมพิวเตอร์/นวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์ และธนะชัย สามล. (2565). การสังเคราะห์และการประยุกต์สมการวินัย สำหรับการยกระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน. *คุรุสภาวิชาการ*, 3(3), 2-13.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2561). สมรรถนะและบทบาทผู้สอนออนไลน์: การแสดงตนและสนับสนุนผู้เรียน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 12(2), 244-256.
- มัลลิกา เกตุธารรัตน์ และคณะ. (2558). การศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. *วารสารครุศาสตร์*, 43(1), 112-127.

เรณูมาศ มาอุ่น. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ.

วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 9(1), 169-176.

ศิริวดี วิวิธคุณากร. (2564). การพัฒนาสมรรถนะทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ.

ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุวิมล ว่องวานิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bawane, J., & Spector, J. M. (2009). Prioritization of online instructor roles: implications for competency-based teacher education programs.

Distance education, 30(3), 383-397.

Mitrani, A., Dalziel, M., and Fitt, D. (1992). *Competency based human resource management: Value driven strategies for recruitment, development, and reward*. London: McGraw Hill.

Spencer, L.M. and spencer, S.M., (1993). *Competencies at Work: Model for superior Performance*. New York: Wiley.

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบประสิทธิผลของมาตรการ การจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น¹

A SYSTEMATIC REVIEW ON EFFECTIVENESS OF MEASURES TO MANAGE SMOKE-FREE AREAS IN THE LOCAL COMMUNITY LEVEL

อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์¹, ณพวรรณ ปัญญา² และ ธุวานนท์ มหาทรัพย์³

Akarawin Sasanapitak¹, Napawan Panya² and Thuwanon Mahasub³

¹มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

²โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

¹Police Cadet Academy, Thailand

³สำนักงานศาลปกครอง

³The office of the Administrative Court, Thailand

Corresponding Author's Email: akarawins@gmail.com

Received 8 February 2025; Revised 21 April 2025; Accepted 23 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น และเพื่อสังเคราะห์ประสิทธิผลของมาตรการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น การดำเนินการวิจัยด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) ซึ่งทำการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลทางวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ 5 ฐานข้อมูล ได้แก่ ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) ฐานข้อมูล Science Direct ฐานข้อมูล Scopus ฐานข้อมูล PubMed และฐานข้อมูล

Citation

¹ อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์, ณพวรรณ ปัญญา และ ธุวานนท์ มหาทรัพย์. (2568). การทบทวนวรรณกรรม
อย่างเป็นระบบประสิทธิผลของมาตรการการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น.

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5(1), 41-60.

Akarawin Sasanapitak, Pol.Lt.Col. Napawan Panya, Thuwanon Mahasub. (2025). A Systematic Review On
Effectiveness Of Measures To Manage Smoke-Free Areas In The Local Community Level. Journal of
Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 41-60.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

SAGE คัดกรองข้อมูลโดยกำหนดคำสืบค้น เกณฑ์คัดเข้า เกณฑ์คัดออก และคัดบทความที่มีความซ้ำซ้อนออก จนมีบทความผ่านการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์ทั้งสิ้น 18 บทความ เมื่อนำบทความมาสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่าคุณลักษณะงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ รูปแบบชุมชนท้องถิ่นที่มีการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปและมุ่งควบคุมยาสูบในทุกประเภท ลักษณะกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพื้นที่ปลอดบุหรี่ในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ การฝึกอบรมหรือการให้ความรู้ การรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ การกำหนดพื้นที่ปลอดบุหรี่ การส่งเสริมจากผู้นำชุมชน และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่าประสิทธิผลการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ เกิดจากการจัดการภายในชุมชนท้องถิ่น การมีเครือข่ายปลอดบุหรี่ในชุมชน ประชาชนมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่ การมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายและการติดตามเฝ้าระวังภายในชุมชน มากกว่าผลที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย

คำสำคัญ: บุหรี่, ชุมชนท้องถิ่น, การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ, ประสิทธิภาพ

Abstract

This research aimed to study the research characteristics of measures to manage smoke-free areas at the local community level and to synthesize the effectiveness of measures to manage smoke-free at the local community level. The research was conducted through a systematic review of 5 electronic academic databases, consisting of ThaiJO, Science Direct, Scopus, PubMed, and SAGE. The data were screened by defining search terms inclusion and exclusion criteria, and filtering out duplicate articles. Consequently, 18 articles passed the quality assessment. The articles were synthesized using descriptive statistics and context analysis.

The results of the synthesis revealed that most studies were quantitative research. Most patterns of local communities were gathered informal community feature. Most target groups were general people with an aim to control all types of tobacco. The activities to promote smoke-free areas in the local communities

included training, awareness-raising campaign, restriction of non-smoking areas, supporting from community leaders, and cooperation with external agencies, respectively. Additionally, it was found that the effectiveness of smoke-free area management resulted from management within the local community, smoke-free community network, raising awareness about the dangers of smoking, public participation, communicated promotion to the target group, and surveillance within the community apart from the outcomes of law enforcement.

Keywords: Cigarettes, Local community, Systematic review, Effectiveness

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา สังคมได้ให้ความสนใจและตื่นตัวในเรื่องของการป้องกันพิษภัยจากบุหรี่เป็นอย่างมาก กล่าวคือบุหรี่ถูกจัดเป็นสารเสพติดที่ไม่ได้เป็นสารเสพติดประเภทร้ายแรงที่ผิดกฎหมาย แต่เป็นสิ่งเสพติดที่เลิกได้ยากและมีอำนาจในการเสพติดสูง (สถาบันควบคุมการบริโภคยาสูบ, 2545 อ้างถึงในชาริน สุวรรณวงศ์ และศรัณย์ พิมพ์ทอง (2561) ซึ่งสารเคมีที่อยู่ในบุหรี่เป็นสาเหตุของการก่อให้เกิดโรคมะเร็งในปอด หลอดลมอักเสบเรื้อรัง ถุงลมโป่งพอง ความดันโลหิตสูง และโรคอื่น ๆ อีกมากมาย (สุทัศน์ รุ่งเรืองหิรัญญา และรณชัย คงสกนธ์, 2009; บุปผา ศิริศรีสมบัติ และคณะ, 2557) นอกจากนี้ในระดับสากลนับว่าปัญหาการสูบบุหรี่เป็นปัญหาระดับโลก ซึ่งเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร โดยในปัจจุบันมีสถิติผู้สูบบุหรี่ทั่วโลกประมาณ 1.3 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่มากถึงปีละมากกว่า 8 ล้านคนซึ่งในจำนวนนี้ประมาณ 7 ล้านคนเสียชีวิตจากการสูบบุหรี่โดยตรง และประมาณ 1.2 ล้านคนเสียชีวิตจากการสูดดมควันบุหรี่มือสอง (WHO, 2021) ในส่วนของประเทศไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2560 มีประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่เป็นผู้สูบบุหรี่ 10.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19.1 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ยังค่อนข้างสูงอยู่ (ศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560)

การสูบบุหรี่ยังมีผลกระทบทั้งตัวผู้สูบบุหรี่และคนรอบข้าง รวมทั้งก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ โดยมีผลต่อรายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศถึงร้อยละ 0.78 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Bundhamcharoen, Aungkulanon, Makka, & Shibuya, 2016) ดังนั้นมาตรการการควบคุมการสูบบุหรี่จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการสำคัญของประเทศ ที่ต้อง

ทำให้เกิดความร่วมมือของกลไกทางกฎหมายและทางสังคมร่วมกัน ซึ่งข้อมูลจากศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ มหาวิทยาลัยมหิดล (2560) พบว่าผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีอัตราการสูบบุหรี่สูงกว่าในเขตเทศบาลในทุกรอบการสำรวจ ซึ่งนั่นแสดงให้เห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ในท้องถิ่น มีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่สูงกว่าประชาชนในเขตเมือง นอกจากนี้ในรายงานยังมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูบบุหรี่เลิกบุหรี่ด้วยมาตรการทางสังคมในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการควบคุมยาสูบ

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ชนบทหรือประชาชนที่อยู่นอกเขตเมือง มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้สูบบุหรี่หรือได้รับผลกระทบจากการเป็นผู้สูบบุหรี่มีสองมากกว่าประชาชนที่อยู่ในเขตเมือง ดังนั้นจึงควรมีมาตรการการควบคุมการสูบบุหรี่โดยใช้กลไกของท้องถิ่นหรือชุมชนในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวในลักษณะเชิงป้องกัน ซึ่งในส่วนของท้องถิ่นนั้นใน พรบ. ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ควบคุมยาสูบในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติงานตาม พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ซึ่งมีตำแหน่งของพนักงานส่วนท้องถิ่นหลายตำแหน่ง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมยาสูบโดยตำแหน่ง ดังนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าหน้าที่ในการควบคุมยาสูบเป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำเป็นต้องจัดทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน อันเนื่องจากการกล่าวกำหนดไว้ในกฎหมาย

ในปัจจุบันมีงานวิจัยที่ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับบุหรี่มีอยู่จำนวนมาก กล่าวคือจากการสืบค้นจากฐานข้อมูล ThaiLIS พบว่ามีงานวิจัยมากถึงจำนวน 1,033 รายการ และหากสืบค้นจากฐานข้อมูลวารสารไทย (ThaiJO) จะพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับบุหรี่มากถึง 532 รายการ ซึ่งองค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกิดจากการศึกษาประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลในการควบคุมการสูบบุหรี่ ยังมีลักษณะกระจัดกระจายและยังไม่มีการจัดระบบองค์ความรู้ให้เป็นหมวดหมู่ โดยหากมีการจัดการข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Reviews) จะทำให้สามารถมองภาพรวมของงานวิจัยด้านประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลในการควบคุมบุหรี่ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งจะส่งผลให้ช่วยกำหนดแนวทางการพัฒนานโยบายเพื่อควบคุมบุหรี่ยรวมทั้งส่งเสริมแนวทางการศึกษาวิจัยที่ควรจะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อสังเคราะห์ประสิทธิผลของมาตรการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการควบคุมยาสูบ

ในอดีต พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 และ พรบ.คุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 ระบุให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ และอีกหลายตำแหน่ง ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ล้วนเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ควบคุมยาสูบตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังคงพบว่าผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ทราบถึงสถานการณ์ที่ตนเป็นเจ้าหน้าที่ควบคุมยาสูบหรือบทบาทหน้าที่ (มณฑา เก่งการพานิช และคณะ, 2550) ในเวลาต่อมาได้มีการออกเป็น พรบ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 ซึ่งยังคงให้อำนาจกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว โดยกำหนดอำนาจหน้าที่เป็น 2 ส่วนคือ การควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ และการคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่

การรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ในประเทศไทย

ณัชชา พัฒนะนุกิจ ภัสวลี นิตเกษตรสุนทร และ วิทยาธร ท่อแก้ว (2561) ได้วิเคราะห์ว่าปัญหาภาพรวมของการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ในประเทศไทยมีดังต่อไปนี้

- 1) เงินทุนสนับสนุนการควบคุมยาสูบในระดับท้องถิ่นและเขตไม่เพียงพอ
- 2) ความร่วมมือระดับประเทศยังขาดระบบการควบคุมการบริโภคยาสูบระดับจังหวัดและอำเภอ และขาดการประชาสัมพันธ์ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ
- 3) โครงสร้างองค์กรภาครัฐด้านงานรณรงค์ยังไม่มีเสถียรภาพ ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากกลุ่มองค์กรเอกชน
- 4) ศักยภาพของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีประสบการณ์และมีคุณภาพในการควบคุมยาสูบอยู่ในภาวะวิกฤติ กำลังคนไม่เพียงพอ ขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎหมาย การคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ รวมทั้งยังมีความลังเลในการบังคับใช้กฎหมาย (เนาวรัตน์ เจริญค้า และคณะ, 2549)

- 5) การไม่เข้าใจวิธีการในการรณรงค์ รวมถึงวิธีการสื่อสารให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปทราบถึงอันตรายของการสูบบุหรี่
- 6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเข้าใจด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน หรือไม่เห็นความสำคัญในคุณภาพชีวิตของเยาวชนในท้องถิ่น

ผลกระทบของยาสูบ

ยาสูบหรือบุหรี่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและการพัฒนาของประเทศชาติในหลายมิติของการพัฒนา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

- 1) ยาสูบกับผลกระทบทางด้านสังคม ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550) พบว่ามีเยาวชนไทยจำนวนกว่าสามแสนคนที่สูบบุหรี่ทั้งแบบประจำและแบบครั้งคราว ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูง และอาจจะนำไปสู่การเสียชีวิตของเด็กและเยาวชนก่อนวัยอันควร รวมทั้งยังพบว่าการสูบบุหรี่ยังเป็นช่องทางแรกที่น่าไปสู่สิ่งเสพติดประเภทอื่นๆ ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาสังคมอีกมากมาย
- 2) ยาสูบกับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม การผลิตยาสูบนับว่าเป็นธุรกิจที่ต้องใช้กระดาษเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการตัดไม้ทำลายป่า องค์การอนามัยโลก (WHO, 2004) ได้คาดการณ์ว่าการผลิตบุหรี่ในทุก ๆ 300 มวน จะต้องตัดต้นไม้ 1 ต้น หากคำนวณจากจำนวนผู้สูบบุหรี่ทั่วโลกประมาณ 1 พันล้านคน ซึ่งในแต่ละปีมีผู้สูบบุหรี่ราว 5 ล้านล้านมวน จะต้องตัดต้นไม้ 16,700 ล้านต้น/ ปี รวมทั้งยาสูบยังก่อให้เกิดควันพิษซึ่งเป็นมลพิษต่อสภาพแวดล้อม และอาจนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ได้เช่นกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อรวบรวมและสังเคราะห์เอกสารเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ (Documentary Systematic Review) โดยมีขั้นตอนดังนี้

การกำหนดการสืบค้น (Identification)

คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันพิจารณาเพื่อกำหนดคำสำคัญในการสืบค้น เพื่อที่จะสามารถคัดเลือกผลงานวิจัยที่มีคุณภาพมารวบรวมในการสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ถูกต้อง โดยได้กำหนดคำสืบค้นที่เหมาะสมทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษซึ่งประกอบด้วย [“บุหรี่” และ “ชุมชน”]

["บุหรื" และ "ท้องถิ่น"] ["ยาสูบ" และ "ชุมชน"] และ ["ยาสูบ" และ "ท้องถิ่น"] สำหรับฐานข้อมูลต่างประเทศจะกำหนดคำสำคัญในการสืบค้นในภาษาอังกฤษคือ ["cigarette" และ "community"] ["cigarette" และ "local"] ["tobacco" และ "community"] และ ["tobacco" และ "local"]

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดให้คำสืบค้นปรากฏอยู่ในชื่อเรื่อง (Title) ในบทความ และกำหนดฐานข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้นในครั้งนี้ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการยาสูบและการจัดการในชุมชนท้องถิ่น โดยพิจารณาจากฐานข้อมูลวารสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ (E-Journal) ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับ ซึ่งประกอบด้วย (1) ฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (ThaiJO) (2) Science Direct (3) Scopus (4) PubMed และ (5) SAGE นอกจากนี้ ได้กำหนดขอบเขตของข้อมูลในระยะ 5 ปี กล่าวคือต้องเป็นงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในระหว่างปี ค.ศ. 2018 – 2022 หรือ พ.ศ. 2561 - 2565 เนื่องจากความทันสมัยของข้อมูลและความเป็นปัจจุบัน (อัจฉรา คำมะทิตย์ และมัลลิกา มากรัตน์, 2559)

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion) และเกณฑ์คัดออก (Exclusion)

เพื่อให้งานวิจัยที่มีคุณภาพในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion) และเกณฑ์คัดออก (Exclusion) ดังต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเข้า (Inclusion Criteria)

หลังจากได้บทความวิจัยที่เกิดจากการกำหนดคำสืบค้นแล้ว คณะผู้วิจัยจะดำเนินการคัดข้อมูลเข้า (Inclusion) โดยเป็นการคัดกรองเข้าเบื้องต้น โดยพิจารณาจาก (1) เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยาสูบหรือบุหรื (2) เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงการจัดให้เกิดขึ้นที่ปลอดบุหรื (3) ต้องเป็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากผลของกิจกรรมหรือการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะแบบเป็นองค์กรทางการ หรือในรูปแบบชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ และ (4) ต้องเป็นผลที่เกิดขึ้นจากชุมชนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการให้เกิดขึ้นที่ปลอดบุหรืหรือยาสูบ หรือมาตรการใด ๆ ที่ส่งผลให้การบริโภคยาสูบลดน้อยลง

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

นอกจากเกณฑ์การคัดเข้าแล้ว คณะผู้วิจัยยังได้กำหนดเกณฑ์การคัดออกของบทความวิจัย เพื่อให้ได้บทความที่มีความเหมาะสม สามารถเข้าใจได้ และเพียงพอต่อศักยภาพของคณะผู้วิจัย โดยกำหนดเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องมีลักษณะเป็นบทความวิจัย ไม่ใช่บทความวิชาการ และไม่ใช่บทความที่สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceeding)
- 2) ต้องเป็นบทความที่ไม่ใช่รายงานวิจัยฉบับเต็ม หรือเป็นบทความที่มีเฉพาะบทคัดย่อ
- 3) ต้องเป็นบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษเท่านั้น
- 4) ต้องไม่เป็นบทความวิจัยที่เป็นการวิจัยแบบทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) การวิเคราะห์ อภิमान (Meta-Analysis) และการสังเคราะห์อภิमान (Meta-Synthesis)

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดดังกล่าวโดยผู้วิจัย 3 คนจะเป็นอิสระต่อกัน และจะต้องเห็นพ้องต้องกันว่างานวิจัยนั้นควรคัดออก ผู้วิจัยจะสกัดข้อมูล (Data Extraction) ลงในแบบประเมินคุณลักษณะบทความ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ และร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ประสิทธิผลการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในชุมชนท้องถิ่นจะอาศัยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

มาตรฐานการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์

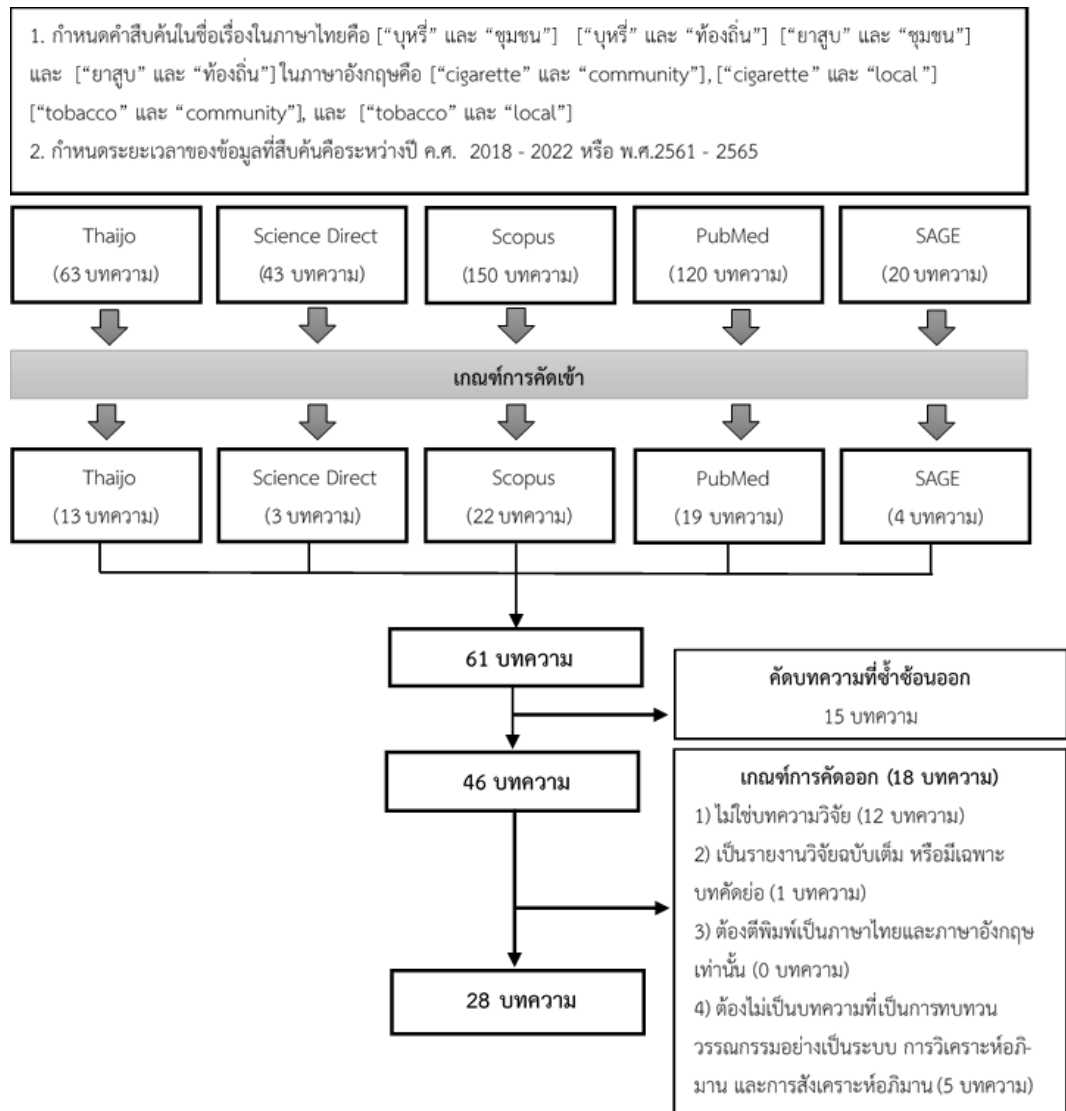
โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณามาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา โดยได้รับใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ HE-191-2565 โดยมีผลการรับรองตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2566

ผลการวิจัย

ผลการคัดกรองข้อมูล

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการคัดกรองข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งบทความวิจัยที่นำมาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากเกณฑ์การกำหนดคำสืบค้น เกณฑ์ฐานข้อมูลวารสารทางวิชาการ และเกณฑ์การกำหนดระยะเวลาในสืบค้นข้อมูลพบว่าฐานข้อมูล ThaiJO มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นจำนวน 63 บทความ และผ่านเกณฑ์คัดเข้าเหลือจำนวน 13 บทความ ฐานข้อมูล Science Direct มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นจำนวน 43 บทความ และผ่านเกณฑ์คัดเข้าเหลือจำนวน 3 บทความ ฐานข้อมูล Scopus มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นจำนวน 150 บทความ และผ่านเกณฑ์คัดเข้าเหลือจำนวน 22

บทความฐานข้อมูล PubMed มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นจำนวน 120 บทความ และผ่านเกณฑ์คัดเข้าเหลือจำนวน 19 บทความ และฐานข้อมูล SAGE มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นจำนวน 20 บทความ และผ่านเกณฑ์คัดเข้าเหลือจำนวน 4 บทความ

ภาพที่ 1 การคัดกรองข้อมูล

ดังนั้น ทำให้มีบทความที่ผ่านการคัดเลือกจำนวน 61 บทความ คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบคัดกรองบทความที่มีความซ้ำซ้อนออก ซึ่งมีจำนวน 15 บทความ ทำให้เหลือบทความที่ผ่าน

การคัดกรองจำนวน 46 บทความ จากนั้นคณะผู้วิจัยจะนำบทความมาร่วมพิจารณาในเกณฑ์คัดออก ซึ่งพบว่ามีบทความจำนวน 18 บทความ ที่ต้องถูกคัดออก โดยพบว่ามี 12 บทความ เป็นบทความที่มีลักษณะไม่ใช่บทความวิจัย มี 1 บทความที่มีลักษณะเป็นรายงานวิจัยฉบับเต็ม และมีจำนวน 5 บทความ ที่มีลักษณะเป็นบทความวิจัยแบบทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Reviews) การวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-Analysis) และการสังเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-Synthesis) ดังนั้น ทำให้มีบทความที่ผ่านเกณฑ์การคัดออกทั้งสิ้น 28 บทความ

คุณลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับ

ชุมชนท้องถิ่น

คุณลักษณะของงานวิจัยที่นำมาทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) มีงานวิจัยในพื้นที่วิจัยในประเทศจำนวน 13 บทความ (46.4%) และงานวิจัยที่มีพื้นที่การวิจัยในต่างประเทศมีจำนวน 15 บทความ (53.6%)
- 2) งานวิจัยส่วนใหญ่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 2019 จำนวน 7 บทความ (25.0%) รองลงมาคือ ปี ค.ศ. 2020 และปี ค.ศ. 2021 มีจำนวนที่เท่ากันคือ 6 บทความ (21.4%) ตามด้วยงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2022 จำนวน 5 บทความ (17.9%) และงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2018 จำนวน 4 บทความ (14.3%)
- 3) งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 9 บทความ (32.1%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 2 บทความ (7.14%) และงานวิจัยต่างประเทศ 7 บทความ (25.0%) รองลงมาคืองานวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจำนวน 6 บทความ (21.4%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 6 บทความ (21.43%) และไม่พบงานวิจัยต่างประเทศ งานวิจัยที่วิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ จำนวน 5 บทความ (17.9%) ซึ่งเป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 2 บทความ (7.14%) และงานวิจัยต่างประเทศ 3 บทความ (10.71%) ส่วนงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยแบบผสมวิธีมีสัดส่วนที่เท่ากัน จำนวน 4 บทความ (14.3%) โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นงานวิจัยในประเทศพบ 1 บทความ (3.57%) และงานวิจัยต่างประเทศ 3 บทความ (10.71%) ส่วนการวิจัยแบบผสมวิธีพบที่เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 2 บทความ (7.14%) และงานวิจัยต่างประเทศ 2 บทความ (7.14%) เช่นกัน
- 4) ประเภทของท้องถิ่นในการวิจัยในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นการรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการในจำนวน 13 บทความ

- (46.4%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 9 บทความ (32.14%) และงานวิจัยต่างประเทศ 4 บทความ (14.28%) รองลงมาคือรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 11 บทความ (39.3%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 3 บทความ (10.71%) และงานวิจัยต่างประเทศ 8 บทความ (28.57%) ในรูปแบบเมืองจำนวน 3 บทความ (10.7%) โดยทั้งหมดเป็นงานวิจัยจากต่างประเทศ และในรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 1 บทความ (3.60%) และไม่พบงานวิจัยจากต่างประเทศ
- 5) กลุ่มเป้าหมายของงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปมีจำนวน 12 บทความ (42.9%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 7 บทความ (25.0%) และงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 5 บทความ (17.85%) รองลงมาคือกลุ่มเด็กและเยาวชนมีจำนวน 5 บทความ (17.9%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 1 บทความ (3.57%) และงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 4 บทความ (14.28%) กลุ่มผู้ประกอบการและร้านค้าจำนวน 4 บทความ (14.3%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 1 บทความ (3.57%) และงานวิจัยในต่างประเทศจำนวน 3 บทความ (1.71%) กลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มคนชายขอบจำนวน 3 บทความ (10.7%) เป็นงานวิจัยต่างประเทศทั้งหมด และกลุ่มผู้ป่วยและกลุ่มโรงเรียน/สถาบันการศึกษามีจำนวนที่เท่ากันคือ 2 บทความ (7.14%) โดยทั้งหมดเป็นงานวิจัยภายในประเทศทั้งสิ้น
- 6) งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ควบคุมยาสูบทุกประเภท จำนวน 14 บทความ (50.0%) โดยเป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 5 บทความ (17.85%) และงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 9 บทความ (32.14%) รองลงมาคืองานวิจัยที่ที่ควบคุมเฉพาะบุหรี่จำนวน 8 บทความ (28.6%) เป็นงานวิจัยในประเทศจำนวน 8 บทความ (28.57%) และไม่มีงานวิจัยต่างประเทศ ส่วนงานวิจัยที่เน้นการควบคุมบุหรี่แต่กลืนจำนวน 5 บทความ (17.9%) ซึ่งทั้งหมดเป็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นต่างประเทศ และงานวิจัยที่เน้นควบคุมเฉพาะบุหรี่ไฟฟ้าจำนวน 1 บทความ (3.6%) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ
- 7) ลักษณะกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อการส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่ลำดับที่ 1 คือการฝึกอบรมให้ความรู้มีจำนวน 18 บทความ (64.3%) ลำดับที่

2 คือการสร้างความรู้ความตระหนักรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาสูบและบุหรี จำนวน 16 บทความ (57.1%) ลำดับที่ 3 คือการกำหนดพื้นที่ปลอดบุหรีมีจำนวน 10 บทความ (35.7%) ลำดับที่ 4 คือการได้รับการส่งเสริมจากผู้นำภายในชุมชน การกำหนดมาตรการการควบคุมการขายปลีก และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก โดยทั้งสามกิจกรรมนี้มีสัดส่วนที่เท่ากันในจำนวน 8 บทความ (28.6%) ลำดับที่ 5 คือการจัดเวทีสาธารณะมีจำนวน 5 บทความ (17.9%) ลำดับที่ 6 คือการพัฒนาเป็นแผนท้องถิ่นมีจำนวน 3 บทความ (10.7%) ลำดับที่ 7 คือการควบคุมสื่อและการโฆษณา มีจำนวน 2 บทความ (7.1%) และลำดับที่ 8 คือการประเมินสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น มีจำนวน 1 บทความ (3.6%) โดยมีรายละเอียดแสดงให้เห็นในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อการส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี

ลักษณะกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพื้นที่ปลอดบุหรี	เลือกใช้	ไม่เลือกใช้	ลำดับที่
การรณรงค์สร้างความรู้ความตระหนักรู้	16 (57.1)	12 (42.9)	2
การฝึกอบรม/การให้ความรู้	18 (64.3)	10 (35.7)	1
การกำหนดพื้นที่ปลอดบุหรี	10 (35.7)	18 (64.3)	3
การจัดเวทีสาธารณะ	5 (17.9)	23 (82.1)	5
การส่งเสริมจากผู้นำชุมชน	8 (28.6)	20 (71.4)	4
การพัฒนาเป็นแผนท้องถิ่น	3 (10.7)	25 (89.3)	6
การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก	8 (28.6)	20 (71.4)	4
การประเมินสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น	2 (7.1)	26 (92.9)	8
การควบคุมสื่อและการโฆษณา	2 (7.1)	26 (92.9)	7
การกำหนดมาตรการควบคุมการขาย	8 (28.6)	20 (71.4)	4

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () คือร้อยละ

ประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น

ประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น	เลือกใช้	ไม่เลือกใช้	ลำดับที่
การมีส่วนร่วม	15 (53.6)	13 (46.4)	3
ปริมาณการขายบุหรี่/ยาสูบลดลง	13 (46.4)	15 (53.6)	4
ประชาชนมีความรู้/ความตระหนักรู้เกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่มากขึ้น	16 (57.1)	12 (42.9)	2
การเกิดเครือข่าย/คณะกรรมการชุมชนปลอดบุหรี่	18 (64.3)	10 (35.7)	1
สร้างภาพลักษณ์ของยาสูบให้เป็นสิ่งไม่ดี	3 (10.7)	25 (89.3)	7
มีกระบวนการสร้างการสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย	16 (57.1)	12 (42.9)	2
เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่	15 (53.6)	13 (46.4)	3
เกิดการกำหนดกติกาชุมชน	4 (14.3)	24 (85.7)	6
เกิดต้นแบบที่ดี (Role Model)	6 (21.4)	22 (78.6)	5
เกิดกระบวนการติดตามเฝ้าระวังชุมชน	15 (53.6)	13 (46.4)	3

หมายเหตุ: ตัวเลขใน () คือร้อยละ

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่นลำดับที่ 1 คือการเกิดเครือข่าย/คณะกรรมการชุมชนปลอดบุหรี่ จำนวน 18 บทความ (64.3%) ลำดับที่ 2 ประกอบด้วย 2 รูปแบบ คือประชาชนมีความรู้/ความตระหนักรู้เกี่ยวกับพิษภัยของบุหรี่มากขึ้น และการมีกระบวนการสร้างการสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย มีจำนวนเท่ากันคือ 16 บทความ (57.1%) ลำดับที่ 3 มี 3 รูปแบบคือเกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาการสูบบุหรี่ การเกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่ และเกิดกระบวนการติดตามเฝ้าระวังชุมชน โดยมีจำนวนที่เท่ากันคือ 15 บทความ (53.6%) ลำดับที่ 4 คือการทำให้ปริมาณการขายบุหรี่/ยาสูบลดน้อยลง มีจำนวน 13 บทความ (46.4%) ลำดับที่ 5 คือการเกิดต้นแบบที่ดี (Role Model) ทั้งที่เป็นในลักษณะบุคคลหรือหน่วยงาน จำนวน 6 บทความ (21.4%) ลำดับที่ 6 คือการเกิด

การกำหนดกติกาภายในชุมชน จำนวน 4 บทความ (14.3%) และลำดับที่ 7 คือเกิดการสร้างภาพลักษณ์ของยาสูบให้เป็นสิ่งไม่ดี จำนวน 3 บทความ (10.7%)

อภิปรายผล

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบพบข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งจะขออภิปรายผลการวิจัยดังนี้

ประการที่หนึ่ง ด้านระเบียบวิธีวิจัยพบว่างานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) หรือการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) กล่าวคือเป็นการวิจัยที่นอกเหนือจากผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นแห่งนั้นแล้ว ผู้วิจัยยังคงเป็นส่วนหนึ่งในการนำผลการวิจัยดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ขึ้นจริงในท้องถิ่น โดยอาศัยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานการพัฒนา ซึ่งก่อให้เกิดผลผลิตจากการนำวิจัยไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแตกต่างงานวิจัยในต่างประเทศที่ส่วนใหญ่อาศัยระเบียบวิธีเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลทั้งในรูปแบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) และยังการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้กระบวนการทางสถิติประกอบ ซึ่งมีข้อดีคืองานวิจัยประเภทนี้สามารถนำผลการวิเคราะห์ตัวแปรหรือปัจจัยต่างๆ มาพยากรณ์อนาคตได้

ประการที่สอง จากผลการวิจัยจะสังเกตได้ว่าประเภทของท้องถิ่นที่มีจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่นั้น สำหรับประเทศไทยไม่ได้มุ่งไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีลักษณะองค์กรที่เป็นองค์กรทางนิติบุคคล และมีระบบงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ แต่ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นที่มีความไม่เป็นทางการและไม่เป็นนิติบุคคล กลับเป็นหน่วยที่ขับเคลื่อนพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ปลอดบุหรี่ ซึ่งตรงกันข้ามกับงานวิจัยจากต่างประเทศที่หน่วยวิจัยยังคงอยู่ในพื้นที่ที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก

ประการที่สาม กลุ่มเป้าหมายในการงานวิจัยที่จัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ทั้งงานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศ ให้ความสำคัญกับประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนอยู่ในอันดับรองลงมา ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าชุมชนท้องถิ่นมีภารกิจที่หลากหลาย ทำให้การให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง อาจเป็นไปได้ยากในการปฏิบัติ ซึ่งการป้องกันยาสูบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน ต้องมีการดำเนินการให้มีความครอบคลุมในทุกระดับ (จूरีย์ อุสาหะ, ฐิติพร กันวิหค, เศรษฐี จุฬาสรีกุล และวิไลลักษณ์ หฤพรพงษ์, 2558; กุลนรี หาญพัฒนชัยกุล และคณะ, 2564)

ประการที่สี่ ความสนใจของชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงให้ความสนใจกับบุหรี่หรือยาสูบทั่วไป ทั้งในงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ยังมีพื้นที่วิจัยน้อยมากที่เริ่มให้ความสนใจกับการควบคุมบุหรี่ไฟฟ้า (E-cigarette) อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยในต่างประเทศได้ให้ความสนใจในการควบคุมบุหรี่ประเภทปรุงแต่งกลิ่น (Flavor cigarette)

ประการที่ห้า เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานขนาดเล็ก ดังนั้นจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จะพบว่าทั้งท้องถิ่นในประเทศและท้องถิ่นต่างประเทศ ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมการอบรมให้ความรู้หรือการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้มากกว่าที่จะมีการดำเนินการโดยใช้มาตรการทางกฎหมายที่เด็ดขาด ซึ่งลักษณะกิจกรรมการอบรมให้ความรู้ย่อมมีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนในท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงพิษภัยของยาสูบและบุหรี่มากยิ่งขึ้น รวมทั้งนับว่าเป็นการสร้างภาพลักษณ์ให้บุหรี่หรือยาสูบเป็นสิ่งที่ผิดอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และปิยะรัตน์ นิ่มพิทักษ์พงศ์ (2558) งานวิจัยของ กาญจนา แก้วสุวรรณ์ และสุรินทร์ กลัมพากร (2555) และศศวัต ไพรพงษ์ (2020) ที่ได้ระบุว่าหนึ่งในกลวิธีในการจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพคือการอบรมให้ความรู้ และการสร้างความตระหนักรู้

นอกจากนี้ กิจกรรมการจัดเวทีสาธารณะและการพัฒนาเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นมักเป็นกิจกรรมที่จัดควบคู่กัน และเป็นกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นมักดำเนินการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย กล่าวคือชุมชนท้องถิ่นมักจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ แล้วนำความต้องการหรือประเด็นปัญหาด้านการสร้างพื้นที่ปลอดบุหรี่บรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อนำไปวางกิจกรรมเพื่อการจัดการในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา แก้วสุวรรณ์ และสุรินทร์ กลัมพากร (2555) ที่ระบุว่ากิจกรรมประชาคมหมู่บ้านหรือการจัดเวทีสาธารณะเป็นอีกหนึ่งกิจกรรม ที่ช่วยกำหนดมาตรการการสร้างพื้นที่ปลอดบุหรี่ในชุมชน อย่างไรก็ตาม กลับพบว่ากิจกรรมการจัดเวทีสาธารณะกลับไม่ได้รับความนิยมในการจัด เพื่อส่งเสริมให้เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่ในประเทศไทย ในส่วนของต่างประเทศพบว่ามีความนิยมจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะอยู่มากพอสมควร

ประการที่หก มาตรการด้านการควบคุมสื่อโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับยาสูบทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าไม่ค่อยได้รับความนิยมในการปรับใช้เพื่อควบคุมยาสูบ ส่วนการกำหนดมาตรการควบคุมการขายยาสูบ พบว่าชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยมีการบังคับใช้ค่อนข้างน้อย

ส่วนในต่างประเทศพบการใช้มาตรการควบคุมการขายยาสูบอยู่จำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การดำเนินการด้านการควบคุมการขายยาสูบโดยเฉพาะการขายปลีก ในต่างประเทศมีการ ดำเนินการอย่างเข้มงวด รวมทั้งกฎหมายในต่างประเทศอาจให้อำนาจหน้าที่กับหน่วยงาน ท้องถิ่นในการควบคุมการขายยาสูบได้อย่างเต็มที่

ประการที่เจ็ด การให้ความสำคัญกับผู้นำหรือบุคคลที่มีภาวะผู้นำ พบว่างานวิจัยทั้งใน ประเทศและต่างประเทศยังคงมีความสำคัญกับการจัดการให้เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่อยู่ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐา พัฒนะนุกิจ ภัสวาลี นิติเกษตรสุนทร และวิทยาธร ท่อแก้ว (2561) รวมทั้งงานวิจัยของ เจ๊ะเหล๊ะ แยกพงศ์, รอฮิม นิยมเดชา, อับดุลรอยะ บินเซ็ง และ อานิส พัฒนปรีชาวงศ์ (2555) ซึ่งพบว่าผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำทางศาสนา มีบทบาทสำคัญต่อ การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมยาสูบ

ประการที่แปด การสร้างเครือข่ายชุมชน พบว่าหนึ่งในประสิทธิผลของการจัดการพื้นที่ ปลอดบุหรี่ในชุมชนท้องถิ่น และเป็นประสิทธิผลของชุมชนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ การ เกิดเครือข่ายหรือคณะกรรมการชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ โดยพบว่าชุมชนท้องถิ่นมี การสร้างเครือข่ายแบบนี้ใน 3 ลักษณะประกอบด้วย (1) เครือข่ายภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นใน ชุมชนท้องถิ่นเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการดูแลเฝ้าระวังภายในชุมชนและการรณรงค์ สร้างความตระหนักรู้ (2) เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อร่วมมือ กันจัดกิจกรรม การประสานงาน หรือการจัดการเฝ้าระวังท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน กลุ่มเป้าหมายที่มีความอ่อนไหว เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นต้น และ (3) เครือข่ายที่จัดตั้ง ขึ้นระหว่างชุมชนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอกชุมชน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อการประสานหรือการให้การช่วยเหลือการเทคนิค วิชาการ หรือวิชาชีพ ซึ่งการ เกิดกลุ่มเครือข่ายชุมชนมีความสำคัญกับการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการพื้นที่ปลอด บุหรี่ โดยต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าการมีส่วน ร่วมเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิผลและมีความยั่งยืนสูงสุด ในการจัดการกับปัญหาการสูบบุหรี่ (จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และปิยะรัตน์ นิมพิทักษ์พงศ์, 2558)

ประการที่เก้า จากการวิจัยพบว่าประสิทธิผลในการสร้างเครือข่ายชุมชนในระดับต่างๆ มีผลสำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องกับผลที่ทำให้เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่ในชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เช่น ความสามารถในการสร้างการสื่อสาร (ช่องทาง) ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมของ ประชาชน การเกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่ในท้องถิ่น การเกิดกระบวนการติดตามเฝ้าระวังในชุมชน การร่วมกันกำหนดกติกา หรือการได้มาซึ่งต้นแบบที่ดี (Role Model) เป็นต้น

ประการที่สิบ ประสิทธิภาพที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดต้นแบบที่ดี (Role Model) ส่วนใหญ่ในชุมชนท้องถิ่นจะเป็นต้นแบบในลักษณะบุคคลตัวอย่างหรือบุคคลต้นแบบ มากกว่าลักษณะการเป็นหมู่บ้านต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุรีย์ อุสาหะ, ฐิติพร กันวิหค, เศรษฐี จุฬาเสรีกุล และวิไลลักษณ์ หฤหรรษพงศ์, 2558 และงานวิจัยของ ศศวัต ไพรพงษ์ (2020) ที่แสดงให้เห็นว่าหนึ่งในผลของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการควบคุมปัญหายาสูบ คือการเกิดบุคคลต้นแบบซึ่งอาจจะเป็นบุคคลในชุมชน บุคคลที่มีชื่อเสียง หรือบุคคลในครอบครัว

ประการที่สิบเอ็ด การกำหนดกติกาชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่นั้น จากข้อสังเกตพบว่ากติกาชุมชนนั้น มีทั้งกติกาที่มาจากข้อบัญญัติตามกฎหมาย และกติกาที่เกิดขึ้นจากการขอความร่วมมือร่วมกันภายในชุมชน ดังนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าลักษณะของกติกาชุมชนเพื่อจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่นี้ มีทั้งกติกาในรูปแบบกฎหมายและกติกาที่เป็นข้อตกลงร่วมกันภายในชุมชนท้องถิ่น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการร่วมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเฝ้าระวังสถานการณ์การสูบบุหรี่หรือยาสูบ
2. ควรส่งเสริมให้มีการจัดประชุมประชาคมหรือเวทีสาธารณะในท้องถิ่น โดยนำประเด็นเรื่องการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่บรรจุไว้ในการประชุม แล้วนำเสนอหรือความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น บรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป
3. จากผลการวิจัยพบว่าการรณรงค์ การฝึกอบรมให้ความรู้ และการส่งเสริมสื่อสารในชุมชนท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นเลือกที่จะนำมาใช้เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดบุหรี่ในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในยุคปัจจุบัน จึงควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการรณรงค์หรือจัดการให้ความรู้ โดยประยุกต์นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสื่อสารให้มากยิ่งขึ้น
4. ควรส่งเสริมให้เกิดบุคคลต้นแบบในระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวอย่างของผู้ไม่สูบบุหรี่ และสร้างกำลังใจเชิงบวกให้กับผู้ที่กำลังเลิกบุหรี่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันมีการใช้บุหรี่ไฟฟ้ามากประชาชนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ควรมีการดำเนินการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุหรี่ไฟฟ้ามากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการเพื่อพัฒนาให้เกิดพื้นที่ปลอดบุหรี่ในชุมชน
3. ควรมีการวิจัยเพื่อการพัฒนาบทเรียนหรือหลักสูตร ที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยของการบุหรี่หรือยาสูบในระดับท้องถิ่น
4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายชุมชนเพื่อส่งเสริมชุมชนให้ปลอดบุหรี่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบประสิทธิผลของมาตรการการจัดการพื้นที่ปลอดบุหรี่ในระดับชุมชนท้องถิ่น” ได้รับทุนสนับสนุนโดย ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งคณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วสุวรรณ์ และสุรินทร์ กลัมพากร. (2555). รูปแบบการพัฒนาชุมชนปลอดบุหรี่ต้นแบบ ในอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน. *วารสารพยาบาล*, 61(1), 54-61.
- กุลนรี หาญพัฒนชัยกุล และคณะ (2564). ประสิทธิภาพของโปรแกรมหยุดบุหรี่โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 11(2), 109-120.
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และปิยะรัตน์ นิยมพิทักษ์พงศ์. (2558). การทบทวนวรรณกรรมเรื่องมาตรการจำกัดการเข้าถึงบุหรี่ของเยาวชน. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 45(3), 310 – 323
- จूरีย์ อุสาหะ, จูติพร กันวิหค, เศรษฐี จุฬาเสรีกุล และวิไลลักษณ์ หฤหรรษพงศ์. (2558). การสังเคราะห์อภิमानงานวิจัยปัจจัยป้องกันพฤติกรรมการสูบบุหรี่ในเยาวชนไทย. *วารสารควบคุมโรค*, 41(4), 271 - 285.

- เจ๊ะเหลาะ แวกพงศ์, รอมิ นียมเดชา, อับดุลรอยะ บินเซ็ง และ อานิส พัฒนปรีชาวงศ์. (2555). แนวทางการนำหลักศาสนาบัญญัติอิสลามใช้ในการควบคุมการบริโภคยาสูบ และคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ในชุมชนมุสลิม อำเภอมะนัง จังหวัดนราธิวาส. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 4(2), 59 - 72.
- ชาริน สุวรรณวงศ์ และศรัณย์ พิมพ์ทอง. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ในกลุ่มวัยรุ่น: การสังเคราะห์งานวิจัยด้วยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 24(1), 63 - 81.
- ณัชชา พัฒนณุกิจ ภัสวลี นิตินทรสุนทร และ วิทยาธร ท่อแก้ว. (2561). การดำเนินงานรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ในกลุ่มเยาวชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18 (2), 27 - 41.
- เนาวรัตน์ เจริญคำ และคณะ. (2549). *การทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมการบริโภคยาสูบ*. มหาสารคาม: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- บุปผา ศิริรัศมี และคณะ. (2557). *การสำรวจระดับประเทศ เรื่อง ผลกระทบจากนโยบายควบคุม การบริโภคยาสูบในประเทศไทย กลุ่มผู้สูบบุหรี่ รอบที่ 6 (พ.ศ.2555)*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มณฑา เก่งการพานิช และคณะ (2550). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการควบคุมยาสูบ. ศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ (ศจย.). พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ. เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.*
- ศูนย์วิจัยและการจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2560). *รายงานสถิติการ บริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ.2561*. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- ศัศวัต ไพรพงษ์ (2020). ผลการใช้ชุมชนเป็นฐานในการช่วยเลิกการเสพยาสูบจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน*, 5(1), 95 - 102.
- สุทัศน์ รุ่งเรืองหิรัญญา และ รณชัย คงสกนธ์. (2552). *พิษภัยและการรักษาโรคติดบุหรี่*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์. 69-109.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2550). *บทสรุปการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มสุราของประชากร ปี 2550*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2567 จาก [dhttp://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/sum_alco-ciga50.pdf](http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/service/survey/sum_alco-ciga50.pdf)

อัจฉรา คำมะทิตย์ และมัลลิกา มากรัตน์. (2559). การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ: วิธีการปฏิบัติทีละขั้นตอน. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 3(3), 246 - 259.

Bundhamcharoen, K., Aungkulanon, S., Makka, N., & Shibuya, K. (2016). Economic burden from smoking-related diseases in Thailand. *Tobacco Control*, 25(5), 532 - 537.

WHO. (2004). *WHO framework convention on tobacco control*. Regional Office for South-East Asia New Delhi.

WHO. (2021). *Tobacco: key facts*. Retrieved 2 August 2021 from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/tobacco>.

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านพลวัตของธุรกิจในกรุงเทพมหานคร*

THE CHANGING FACE OF THE CITY AND BUSINESS DYNAMICS OF BANGKOK

วรัญญู เสนาสู

Waranyoo Senasu

วิทยาลัยพัฒนามหานคร มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

Institute of Metropolitan Development Navamindradhiraj University, Thailand

Corresponding Author's Email: w.senasu@gmail.com

Received 11 March 2025; Revised 21 March 2025; Accepted 23 March 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านพลวัตของธุรกิจและเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภาคบริการระหว่างพื้นที่ของกรุงเทพมหานครช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยอธิบายความเปลี่ยนแปลงผ่านคำถามหลักคือ ธุรกิจภาคบริการของกรุงเทพมหานครเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรภายหลังวิกฤตการณ์โควิด-19 โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดตั้งกิจการใหม่และการเลิกกิจการของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ประกอบด้วยรายชื่อนิติบุคคลจัดตั้งใหม่และเลิกปี พ.ศ. 2566-2567 จากนั้นใช้กรอบการวิเคราะห์ด้วยดัชนีเชิงสัมพัทธ์ ในการทำความเข้าใจความหลากหลาย และความเชี่ยวชาญเฉพาะของเมือง ที่มีพื้นฐานมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมืองและกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่าพื้นที่กรุงเทพมหานครชั้นใน ยังคงมีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรในระดับสูง และมีพลวัตของธุรกิจด้านการส่งเสริมสุขภาพและความงามในระดับสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น

Citation

* วรัญญู เสนาสู. (2568). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านพลวัตของธุรกิจในกรุงเทพมหานคร. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5(1), 61-83.

Waranyoo Senasu. (2025). The Changing Face of the City and Business Dynamics of Bangkok. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 61-83.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

ของกรุงเทพมหานคร ในขณะที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกมีพลวัตของความหลากหลายทางธุรกิจที่สูงกว่า กล่าวคือ ธุรกิจที่จัดตั้งใหม่และเลิกกิจการในพื้นที่กรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออกค่อนข้างมีความผสมผสานกันไประหว่างธุรกิจทั้ง 5 ประเภทที่เลือกศึกษา

คำสำคัญ: เศรษฐกิจเมือง, กรุงเทพมหานคร, การเปลี่ยนแปลงของเมือง, ธุรกิจภาคบริการ

Abstract

This research paper analyzes the changing characters and dynamics of urban businesses, focusing on service sectors after the COVID-19 pandemic. The paper aims to describe the change of business diversity and specialization by using a quantitative method on the data from the Department of Business Development, Ministry of Commerce. The monthly data consist of registration and dissolution of businesses in Bangkok from 2023 to 2024. Relative indices measuring diversity and specialization are employed to evaluate the five business groups in six geographical areas of Bangkok. The paper finds that the concentration and specialization of businesses remain within the inner areas of the city, while the dynamics of business in the eastern suburb is relatively diverse compared to the other areas of the city.

Keywords: Urban Economy, Bangkok, Urban Change, Service sector

บทนำ

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองขนาดใหญ่ที่มีแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจ ความพร้อมของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่กรุงเทพมหานครถูกสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตแบบคนเมือง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากย้ายถิ่นฐานเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในกรุงเทพมหานครมายาวนานหลายทศวรรษ ความหลากหลายและความหนาแน่นของผู้คนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดการกระจุกตัวทางเศรษฐกิจและสังคม เกิดการการประหยัดต่อขนาด (scale and scope economies) และความประหยัดจากการกระจุกตัว (agglomeration economies) ปัจจัยเหล่านี้ยิ่งเพิ่มแรงดึงดูดให้ผู้คนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มากขึ้น

กรุงเทพมหานครก็เช่นเดียวกับเอนครใหญ่ทั่วโลก เมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ของโควิด-19 นอกจากผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและสังคม ได้เกิดปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นครั้งใหญ่ในรอบ 7 ปี โดยพบว่าปี พ.ศ. 2563 มีคนย้ายถิ่นกว่า 1.05 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 60 จากปี พ.ศ. 2562 คิดเป็นอัตราการย้ายถิ่นร้อยละ 1.5 สอดคล้องกับอัตราการย้ายเข้ามากกว่าอัตราการย้ายออกในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอนุมานได้ว่าการเคลื่อนย้ายประชากรครั้งใหญ่จากกรุงเทพมหานครไปยังต่างจังหวัด ขณะที่กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคใต้ มีอัตราการย้ายออกมากกว่าอัตราการย้ายเข้า โดยประมาณ 1 ใน 3 ของผู้ย้ายถิ่นมีวัตถุประสงค์ด้านการงาน โดยผลสำรวจด้านอาชีพของผู้ย้ายถิ่นพบว่า อาชีพงานบริการ และอาชีพพื้นฐาน ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะปานกลางและต่ำ เป็นกลุ่มผู้ย้ายถิ่นกลุ่มใหญ่ที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมด (จิตสุภา สุขเกษม และอริกา พุทธานภาพ, 2021)

สิ่งที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นในช่วงวิกฤตการณ์ของโควิด-19 สะท้อนให้เห็นอนาคตของเมืองหลังโรคระบาด และคาดการณ์ให้เราเห็นแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลงเชิงลึกทางเศรษฐกิจของเมืองและแรงงานในเมือง การศึกษาพื้นที่กรุงเทพมหานครหลังวิกฤตการณ์ของโควิด-19 ผ่านมิติทางเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญมาก เพราะในโลกหลังปกติ (post normal) ที่ความไม่แน่นอนและความเสี่ยงเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิต สถานการณ์ภัยพิบัติที่รุนแรงและโรคระบาดฉับพลันก็จะยิ่งตอกย้ำรอยร้าวของระบบเศรษฐกิจเมือง ทั้งเศรษฐกิจภาคฐาน (basic) และภาคบริการ (non-basic) ที่ทั้งสองต่างสัมพันธ์พึ่งพากันและเป็นส่วนสำคัญตามแนวคิดฐานเศรษฐกิจเมือง (economic base of the city) ยิ่งเมืองมีขนาดใหญ่ ความหนาแน่นประชากรสูงขึ้น ย่อมมีความต้องการสินค้าและบริการมากกว่าเมืองเล็ก จึงส่งผลให้แรงงานที่ทำงานกิจกรรมภาคบริการเพิ่มมากขึ้น ธุรกิจภาคบริการจึงถือเป็นส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมือง (Alexander, 1959)

บทความวิจัยนี้จึงเป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านพลวัตของธุรกิจในกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยแนวคิดดัชนีเชิงสัมพัทธ์ (relative index) ในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของเมืองกับบริบททางด้านการบริหารจัดการเมืองที่ซับซ้อนภายหลังวิกฤตการณ์ของโควิด-19 แม้ว่าการพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดกับเมืองหลังวิกฤตการณ์ของโควิด-19 สามารถทำความเข้าใจได้ในหลากหลายแนวทาง แต่งานศึกษาด้านความเปลี่ยนแปลงของเมืองที่จะสะท้อนถึงการบริหารและจัดการเมืองทั้งในการบูรณาการเชิงพื้นที่ (area-based-integration) และเชิงฟังก์ชัน (functional-based agencies) ยังขาดการศึกษาที่เน้นการ

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ บทความวิจัยนี้จึงจะใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงของเมือง ผ่านการวิเคราะห์ภาคธุรกิจบริการในกรุงเทพมหานคร ด้วยคำถามหลักคือ ธุรกิจภาคบริการของเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรภายหลังวิกฤตการณ์โควิด-19 เพื่อให้เมืองสามารถบริหารจัดการ รับมือกับความเปลี่ยนแปลง และสามารถฟื้นตัว (resilience) ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภาคบริการในกรุงเทพมหานครช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19
2. เพื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภาคบริการระหว่างพื้นที่ของกรุงเทพมหานครช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ทบทวนวรรณกรรม

ผลกระทบของโควิด และระบบเศรษฐกิจเมือง

การสำรวจผลกระทบของโควิดที่มีต่อเมืองและพื้นที่ยังมีไม่มากนัก ที่เด่นชัดจะเป็นงานศึกษาที่อาศัยกรอบคิดการผลิตพื้นที่ของ Lefebvre มาวิเคราะห์ (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2567) เพื่อฉายภาพการบริหารจัดการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครผ่านการผลิตพื้นที่ แต่จากการสำรวจความหลากหลายของงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไปยังไม่มีงานศึกษาของผลกระทบโควิดต่อเมืองในเชิงพื้นที่ที่อธิบายด้วยข้อมูลหรือกรอบแนวคิดอื่น ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้น สามารถแบ่งผลกระทบของโควิดต่อเมืองหรือต่อประเทศได้ในหลายกลุ่ม ในบทความวิจัยนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมจากงานศึกษาอื่นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของโควิด-19 โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มงานศึกษาที่เน้นผลกระทบด้านสังคมและวิถีชีวิต โดยงานกลุ่มนี้จะเน้นการศึกษาในมิติทางสังคมเป็นแกนหลัก ผสมผสานกับการวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบของปัญหา ไปจนถึงการใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ โดยมักใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล การสังเกตการณ์ การตีความ โดยงานกลุ่มนี้จะพยายามชี้ให้เห็นมิติทางสังคมที่เกิดขึ้นจากวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่ซับซ้อน และซ้อนทับ

คาบเกี่ยวปัญหาความเปราะบางของสังคมเศรษฐกิจไทย ปัญหาความเหลื่อมล้ำ เช่น พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (2567) วิลาลินี พนานครทรัพย์ (2567)

2) กลุ่มงานศึกษาที่เน้นผลกระทบต่อกลไกเชิงนโยบาย งานกลุ่มนี้จะเน้นการศึกษาสภาพปัญหาของวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่ส่งผลต่อกลไกการทำงานของภาครัฐ มิติทางการบริหาร การปรับเปลี่ยนรับมือ และการใช้เครื่องมือทางนโยบายในการบริหาร โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล คาดการณ์ฉากทัศน์ เรียบเรียงพัฒนาการ ถอดบทเรียน การสัมภาษณ์ โดยงานกลุ่มนี้ เช่น ภาวิน ศิริประภาณุกุล (2563) สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (2564) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564)

3) กลุ่มงานศึกษาที่เน้นผลกระทบต่อเศรษฐกิจและธุรกิจ งานกลุ่มนี้จะเน้นมิติทางเศรษฐกิจ โดยใช้วิธีการทางเศรษฐศาสตร์และข้อมูลทางสถิติในการวิเคราะห์เป็นหลัก ผสมผสานกับการทำความเข้าใจผลกระทบของปัญหาต่ออุตสาหกรรมรายสาขาหรือ Sector อื่น ๆ ของสังคม โดยงานกลุ่มนี้ในอีกลักษณะ คือ การวิเคราะห์ผลกระทบต่อปัจจัยการผลิต และกลยุทธ์ทางธุรกิจในการปะทะกับวิกฤตการณ์โควิด-19 ที่ซับซ้อน เช่น Chantararat, S., A. Lamsam, N. Adultananusak, L. Ratanavararak, C. Rittinon and B. (2020) ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ (2021) Charoennan and Embalzado (2021) เนื้อแพร เล็กเฟื่องฟูและคณะ (2563) ธนากรโลก (2563)

ระบบเศรษฐกิจเมืองกับความเปลี่ยนแปลงของเมือง นับตั้งแต่การระบาดของโรคโควิด-19 และมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักรในวันที่ 25 มีนาคม 2563 ที่รัฐบาลออกประกาศเพื่อควบคุม ระงับยับยั้ง ป้องกันและแก้ไขสถานการณ์การแพร่ระบาด ต่อมากระทั่งสถานการณ์คลี่คลาย รัฐบาลก็ได้มีประกาศให้ยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉิน และยุบเลิกศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) โดยให้มีผลในวันที่ 1 ตุลาคม 2565 เป็นต้นไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2565) ประเด็นคำถามสำคัญคือ ภายหลังจากที่กลไกระดับชาติในการจัดการสถานการณ์ได้ยุบเลิกไป กลไกเชิงพื้นที่ในระดับเมืองทำงานอย่างไร โดยเฉพาะพื้นที่เมืองขนาดใหญ่อย่าง กรุงเทพมหานคร ที่ต้องบริหารจัดการพื้นที่ทั้ง “50 สำนักงานเขต” และบริหารจัดการงานเมืองในลักษณะฟังก์ชันงานผ่านระบบ “สำนัก”

สภาพแวดล้อมทางนโยบายและพลวัตนโยบายการพัฒนาเมืองในปัจจุบันที่ส่วนใหญ่กำลังพัฒนาไปตามกรอบคิด “ครอบคลุมกว่าเดิม” (more inclusive) “ยั่งยืนกว่าเดิม”

(greener) และ “ล้ำกว่าเดิม” (smarter) นโยบายและระบบปฏิบัติการของเมืองหลังจากการสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลาย รัฐบาลอาจพุ่งเป้าไปที่การฟื้นฟูเศรษฐกิจมหภาค ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยบริหารจัดการเมือง ควรจะเป็นตัวกลางประสานความร่วมมือให้เกิดการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อธุรกิจ และสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ จัดสรรพื้นที่สาธารณะให้ระบบเศรษฐกิจเมืองกลับคืนมาให้ได้ (ถาวรธนาเลิศสมบูรณ์, 2021)

ความเปราะบางทางเศรษฐกิจของประเทศไทยสัมพันธ์กับพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่เมืองที่มีลักษณะของกระจุกตัวในอุตสาหกรรมและบริการสำคัญของประเทศ มหานครกรุงเทพจึงมี ลักษณะเป็นเอกนคร ที่มีขนาดประชากร จำนวนประชากร จำนวนนิติบุคคล และมูลค่าการลงทุนของนิติบุคคลที่ใหญ่กว่าเมืองลำดับสองกว่า 10 เท่า 8 เท่า และ 14 ตามลำดับ (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2566) ความเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับกรุงเทพมหานคร จึงทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยตึงเครียดมากขึ้น (World Bank Group, 2024) จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เสนอว่าเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 คลี่คลายลงจะทำให้พื้นที่เมือง ได้รับความสนใจจากนักลงทุน รูปแบบการค้าและบริการในพื้นที่เมืองจะปรับเปลี่ยนไป สอดคล้องกับภาวะวิถีความปกติใหม่ ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคและการเดินทาง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจจะสร้างผลกระทบเชิงลบตามมา ดังนั้น เป้าหมายในช่วงหลังโควิด-19 คลี่คลายลง คือ การพัฒนาเชิงพื้นที่และการพัฒนาเมืองที่มีความยั่งยืน ยืดหยุ่น พร้อมรับมือและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

แรงงานจากธุรกิจภาคบริการในพื้นที่เมืองสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงภายหลังโควิด-19 คลี่คลายลง ซึ่งกลุ่มแรงงานจากธุรกิจภาคบริการสามารถแบ่งได้สองส่วน คือ 1) กลุ่มแรงงานในงานบริการขั้นพื้นฐาน ที่จำเป็นต้องอยู่พื้นที่ในการทำงาน เนื่องจากเป็นงานที่เคลื่อนย้ายพกพาได้ยาก และ 2) กลุ่มแรงงานในงานบริการขั้นส่งเสริม เป็นงานที่มีลักษณะรอบงานที่ยาวกว่า ใช้เวลาเรียนรู้และสั่งสมความรู้ที่ยาวนานกว่า ไม่จำเป็นต้องอยู่ในพื้นที่ทำงานสามารถพกพาเคลื่อนย้ายได้ง่าย (วณ ฉันทวิลาสวงศ์ และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2563) ระบบเศรษฐกิจเมืองกับแรงงานภาคบริการในเมืองจึงมีส่วนสัมพันธ์กัน นโยบายการพัฒนาเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมา เน้นการพัฒนาเมืองให้รองรับการเติบโตของประชากรและเศรษฐกิจ

ดังนั้น เมืองจะหดตัวหรือเติบโตอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับฐานเศรษฐกิจของเมืองนั้น (อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2566) พาณิชยกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการค้าจัดเป็นกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและรายได้หลักที่สำคัญของเมือง สอดคล้องกับการใช้พื้นที่ของเมืองเพื่อประกอบ พาณิชยกรรม ซึ่งย่านการค้ามักตั้งอยู่บริเวณตอนในของเมืองที่มีการอยู่อาศัยหนาแน่น และจะ เบาบางลงเมื่อห่างไกลจากใจกลางเมือง เพราะใจกลางเมืองมีพื้นที่อย่างจำกัด จึงทำให้มีการใช้ ที่ดินอย่างเข้มข้น (incentive use of land) (ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์, 2567) บทบาทหน้าที่ และรูปแบบของธุรกิจในเขตเมือง เช่น ร้านค้าปลีก สถานธุรกิจ ที่เคยตั้งอยู่ใจกลางเมืองก็ย่อม เผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ภายหลังการเสื่อมสลายของย่านใจกลางเมือง ร้านค้าจำนวนมาก ได้ย้ายออกไปอยู่ชานเมือง ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของการกระจายออกจากศูนย์กลาง ระลอกที่ 3 (third wave in the decentralization process) (Flint, C. and Flint, D., 2001) “พื้นที่เมือง” ที่เรามักคุ้น จึงเป็นผลมาจาก Urbanization อันเกิดจากการปริมาณการย้ายถิ่น ฐานเข้าสู่เมืองและการเติบโตกลายเป็นเมืองของพื้นที่ชุมชนเดิม เพราะวิถีชีวิตแบบเมือง อาจเกิดขึ้นนอกพื้นที่เมือง เช่น การเข้าถ้ำบริการดิจิทัล เป็นต้น ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลง ระบบเศรษฐกิจของเมืองที่ปรากฏให้เห็นและที่เปลี่ยนแปลงไป จะแทรกซึมคุณค่าวิถีชีวิตแบบ ใหม่ ความเป็นเมืองจึงไม่ใช่แค่พื้นที่ทางกายภาพ แต่ยังกระจายเจือจางไปกับวิถีชีวิตจริงของ ผู้คน ลักษณะของวิถีชีวิตแบบเมืองจึงมีขอบเขตที่กว้างไกล เพราะวิถีชีวิตแบบเมือง อาจจะ เกิดขึ้นนอกพื้นที่เมือง หรือนอกใจกลางเมือง (ว่่าน ฉันทวิลาศวงศ์ และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ, 2563)

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความวิจัยนี้อาศัยกรอบการวิเคราะห์ของ Duranton and Puga (2000) ที่ศึกษาความหลากหลาย (diversity) และความเชี่ยวชาญเฉพาะ (specialization) ที่มีพื้นฐานมาจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง และกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมองว่าความก้าวหน้าของเมืองจะนำไปสู่ความหลากหลายของสินค้าและบริการ และในขณะเดียวกันก็สร้างความโดดเด่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของเมืองไปพร้อมกัน Duranton and Puga (2000) ใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยดัชนีเชิงสัมพัทธ์ (relative index) ในการทำความเข้าใจความหลากหลายและความเชี่ยวชาญเฉพาะของเมือง ผ่านสมการ Relative-specialization Index (RZI)

$$RZI_i = \max_j \left(\frac{S_{ij}}{S_j} \right)$$

และสมการ Relative-diversity Index (RDI)

$$RDI_i = \frac{1}{\sum_j |s_{ij} - s_j|}$$

โดย S_{ij} หมายถึงสัดส่วนการจ้างงานในอุตสาหกรรม j ของเมือง i และ S_j หมายถึงสัดส่วนการจ้างงานในอุตสาหกรรม j เมื่อเทียบกับทั้งการจ้างงานรวมประเทศ ทั้งนี้ในการศึกษาที่ผู้วิจัยได้นำวิธีการวิเคราะห์ข้างต้นมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับข้อมูลของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนั้น S_{ij} ในบริบทของบทความวิจัยนี้จะใช้จำนวนการจัดตั้งและเลิกกิจการของธุรกิจ j ที่ประกอบด้วยกลุ่มธุรกิจ 5 ประเภทตามที่ได้กล่าวไปแล้ว และ i หมายถึงพื้นที่กลุ่มเขตของกรุงเทพมหานครจำนวน 6 กลุ่มเขต ได้แก่ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครใต้ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครเหนือ กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครตะวันออก กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครเหนือ และกลุ่มเขตกรุงเทพมหานครใต้

ค่า RZI_i จะสะท้อนระดับความเฉพาะของกิจกรรม (business specialization) ของพื้นที่นั้น ถ้าพื้นที่มีค่า RZI_i สูงแสดงว่าธุรกิจที่จัดตั้งใหม่มีสัดส่วนของธุรกิจบางประเภทมากกว่า ขณะที่ค่า RZI_i ที่ต่ำจะหมายถึงพื้นที่นั้นไม่มีธุรกิจประเภทใดประเภทหนึ่งที่ครอบครองสัดส่วนตลาดมากโดยเปรียบเทียบ ในส่วนของค่า RDI_i จะใช้วัดความหลากหลายของประเภทธุรกิจ (business diversity) พื้นที่ที่มีค่า RDI_i สูงหมายถึงจำนวนธุรกิจที่จัดตั้งใหม่มีหลากหลายประเภทมากกว่าพื้นที่ที่มีค่า RDI_i ต่ำกว่า

วิธีดำเนินการวิจัย

การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์หลักของบทความวิจัยนี้ คือ พลวัตการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภาคบริการในกรุงเทพมหานคร และเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ โดยนำเอาช่วงเวลาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 คลี่คลายลงมาวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยใช้กระบวนการ

รวบรวมข้อมูลและบททวนวรรณกรรม งานศึกษาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง (documentary research) จากข้อมูลในสองรูปแบบ ได้แก่

- 1) การรวบรวมและบททวนวรรณกรรมจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฐานเศรษฐกิจเมือง ข้อมูลที่เกี่ยวกับการบริหารสถานการณ์โควิด-19 ผลกระทบของโควิดต่อเมืองและต่อประเทศไทย ข้อมูลที่เกี่ยวกับการบริหารกรุงเทพมหานคร เป็นต้น
- 2) การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลสถิติจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์

ขอบเขตการวิจัย

การกำหนดพื้นที่วิเคราะห์และขอบเขตเชิงพื้นที่ บทความวิจัยนี้อาศัยการวิเคราะห์ฐานเศรษฐกิจเมือง จึงกำหนดให้ กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของไทยและมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ในขณะเดียวกัน กรุงเทพมหานครก็เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโควิดมากที่สุดหากวัดจากจำนวนผู้ติดเชื้ออันดับหนึ่งของประเทศ และมีอัตราการย้ายถิ่นออกมากที่สุด โดยใช้ข้อมูลสถิติจากงานที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการวิเคราะห์ด้านฐานเศรษฐกิจเมือง

ขอบเขตระยะเวลา ผู้วิจัยกำหนดเลือกระยะเวลาที่ศึกษา คือ ระยะเวลา 2 ปี โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 – 2567 ซึ่งเป็นสองปีหลังจากที่สถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายลงไป

กรอบการสืบค้นและวิเคราะห์ (institutional review analytical approach)

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดตั้งกิจการใหม่และการเลิกกิจการของ ข้อมูลการวิจัยประกอบด้วยรายชื่อนิติบุคคลจัดตั้งใหม่และเลิกปี พ.ศ. 2566 - 2567 จากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ จำนวนทั้งสิ้น 24 เดือน ข้อมูลประกอบด้วยรายชื่อนิติบุคคล เลขทะเบียน วันจดทะเบียน รหัสวัตถุประสงค์ รายละเอียดวัตถุประสงค์ และที่ตั้งของธุรกิจ ผู้วิจัยได้คัดเลือกธุรกิจ 5 กลุ่มธุรกิจที่ครอบคลุมธุรกิจภาคบริการหลักที่สำคัญของเมือง โดยเลือกจากธุรกิจที่จดทะเบียนในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้ง 50 เขต จากรหัสวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) ธุรกิจค้าปลีกที่จำหน่ายอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่
47111: ซูเปอร์มาร์เก็ต
47113: ร้านสะดวกซื้อ/ มินิมาร์ท

- 47114: ร้านขายของชำ
- 47190: การขายปลีกสินค้าอื่น ๆ ในร้านค้าทั่วไป
- 47211: ร้านขายปลีกเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์
- 47212: ร้านขายปลีกปลาและผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ
- 47213: ร้านขายปลีกผักและผลไม้
- 47215: ร้านขายปลีกผลิตภัณฑ์ขนมอบ
- 47219: ร้านขายปลีกอาหารอื่น ๆ ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น
- 47221: ร้านขายปลีกเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์
- 47222: ร้านขายปลีกเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์
- 47711: ร้านขายปลีกเสื้อผ้า
- 47721: ร้านขายปลีกสินค้าทางเภสัชภัณฑ์และเวชภัณฑ์
- 47300: การขายปลีกเชื้อเพลิงยานยนต์ในร้านค้าเฉพาะ สถานี ปัม
- 47411: ร้านขายปลีกคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่อพ่วงคอมพิวเตอร์
- 47413: ร้านขายปลีกอุปกรณ์การสื่อสารโทรคมนาคม
- 2) ธุรกิจที่ให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม
- 56101: การบริการด้านอาหารในภัตตาคาร/ ร้านอาหาร
- 56210: การบริการด้านการจัดเลี้ยง
- 56299: การบริการด้านอาหารอื่น ๆ ซึ่งมีได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น
- 56301: การบริการด้านเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นหลักในร้าน
- 56302: การบริการด้านเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์เป็นหลักในร้าน
- 3) บริการด้านอสังหาริมทรัพย์
- 68101: การซื้อและการขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเอง เพื่อการพักอาศัย
- 68102: การซื้อและการขายอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเองที่ไม่ใช่เพื่อเป็นที่พักอาศัย
- 68103: การเช่าและการดำเนินการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเองหรือเช่าจากผู้อื่นเพื่อเป็นที่พักอาศัย
- 68104: การเช่าและการดำเนินการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของตนเองหรือเช่าจากผู้อื่นที่ไม่ใช่เพื่อเป็นที่พักอาศัย
- 68201: กิจกรรมของตัวแทนและนายหน้าอสังหาริมทรัพย์โดยได้รับค่าตอบแทนหรือตามสัญญา

68202: กิจกรรมบริการอื่น ๆ เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยได้รับค่าตอบแทนหรือตามสัญญาจ้าง

4) ธุรกิจด้านการรักษาและการฟื้นฟูสุขภาพ

86101: กิจกรรมโรงพยาบาล

86201: กิจกรรมคลินิกโรคทั่วไป

86202: กิจกรรมคลินิกโรคเฉพาะทาง

86203: กิจกรรมทางทันตกรรม

86901: กิจกรรมด้านการพยาบาลและผดุงครรภ์

86902: กิจกรรมด้านกายภาพบำบัด

86903: กิจกรรมในห้องปฏิบัติการทางการแพทย์

86909: กิจกรรมอื่น ๆ ด้านสุขภาพของมนุษย์ ซึ่งมิได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น

87301: กิจกรรมการดูแลรักษาในสถานที่ที่มีที่พักและมีคนดูแลประจำ สำหรับผู้สูงอายุ

5) ธุรกิจด้านการส่งเสริมสุขภาพและความงาม

93111: การดำเนินงานเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการแข่งขันกีฬา

93112: การดำเนินงานของสถานที่ออกกำลังกาย

93120: กิจกรรมด้านสโมสรมกีฬากอล์ฟ

93191: กิจกรรมการจัดการแข่งขันกีฬา

93199: กิจกรรมอื่น ๆ ทางด้านการกีฬาซึ่งมิได้จัดประเภทไว้ในที่อื่น

96101: กิจกรรมสปา

96103: กิจกรรมการแต่งผม

96104: กิจกรรมการดูแลความงามแต่งเล็บมือและเล็บเท้า

จากนั้นผู้วิจัยจะนำรายชื่อนิติบุคคลจากทั้ง 5 กลุ่มธุรกิจมาประมวลผลร่วมกับข้อมูลจำนวนประชากร 50 เขตของกรุงเทพมหานคร จากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และข้อมูลการแบ่งเขตพื้นที่ 50 เขตออกเป็น 6 กลุ่มเขต จากแผนบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556 – 2560 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ตั้งและเลิกกิจการในระหว่าง พ.ศ. 2566 – 2567 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลา 2 ปีภายหลังเหตุการณ์แพร่ระบาดของ COVID-19 โดยผู้วิจัยคัดเลือกธุรกิจบริการ 5 กลุ่มธุรกิจที่สามารถสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของเมืองได้อย่างครอบคลุม

ผลการวิจัย

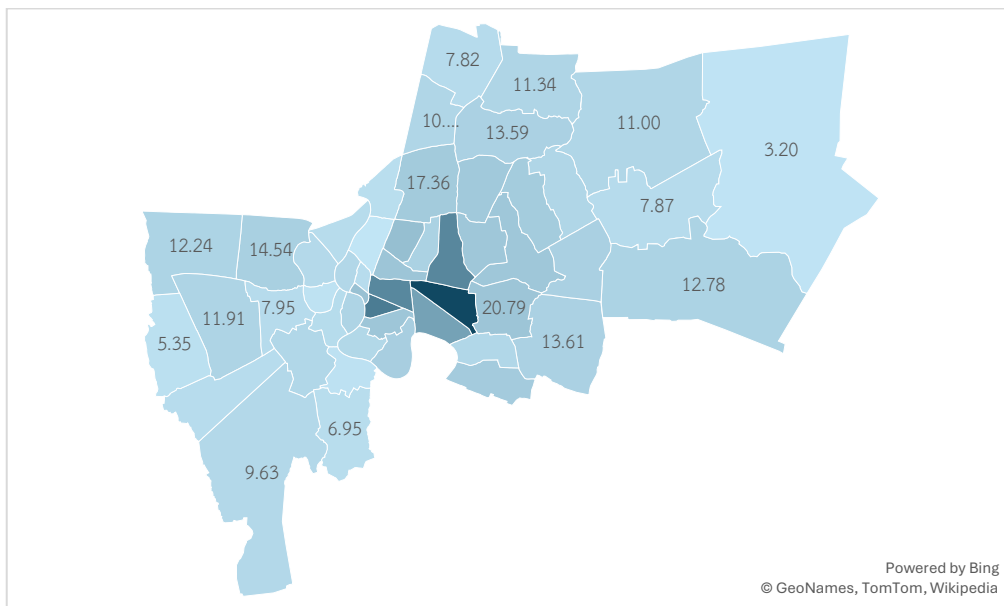
ผลการศึกษาส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์สถิติธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ (net new entry) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2566 – 2567 ที่ประกอบด้วยผลต่างระหว่างจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ (entry) แทนด้วยตัวแปร En_k และจำนวนธุรกิจที่เลิกกิจการ (exit) แทนด้วยตัวแปร Ex_k และเนื่องจากแต่ละเขตมีจำนวนประชากรที่แตกต่างกัน จึงอาจทำให้บางเขตมีจำนวนธุรกิจจดทะเบียนจัดตั้งหรือยกเลิกมากกว่าค่าเฉลี่ยอันเป็นผลมาจากจำนวนประชากรที่มากกว่า จึงต้องนำมาปรับด้วยข้อมูลประชากรรายเขต แทนด้วยตัวแปร Pop_k จะได้ผลลัพธ์เป็นจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ แทนด้วยตัวแปร NNE_k ของแต่ละเขต k ดังสมการนี้

$$NNE_k = \frac{En_k - Ex_k}{Pop_k}$$

สถิติจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรหนึ่งหมื่นคนของทุกเขตในกรุงเทพมหานคร แสดงไว้ในภาพที่ 1 จำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรหนึ่งหมื่นคน สูงสุดและต่ำสุด 10 เขตแรก แสดงไว้ในตารางที่ 1 และตารางที่ 2 โดยเขตที่มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิในระดับสูงเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นในที่เป็นศูนย์กลางสำคัญทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เขตวัฒนา มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ 746 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 92.29 ต่อประชากรหนึ่งหมื่นคน เขตบางรัก มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ 274 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 62.39 เขตห้วยขวาง มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ 467 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 55.93 เขตปทุมวัน มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ 228 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 55.82 และเขตคลองเตย มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ 370 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 40.91 ในขณะที่เขตที่มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิในระดับต่ำที่สุดคือ เขตดุสิต มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ 18 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 2.29 รองลงมาคือเขตหนองจอก จำนวน 58 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 3.20 เขตบางกอกใหญ่ จำนวน 25 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 4.06 และเขตราชบุรีบูรณะ จำนวน 33 ธุรกิจ คิดเป็นอัตราส่วน 4.31

ภาพที่ 1 จำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิของกรุงเทพมหานครต่อประชากรหนึ่งหมื่นคน

ที่มา: คำนวณและสร้างโดยผู้วิจัยด้วยโปรแกรม Microsoft Excel

ตารางที่ 1 เขตที่มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรหนึ่งหมื่นคน สูงสุด 10 เขตแรก

เขต	จำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ	จำนวนประชากร	อัตราส่วน
วัฒนา	746	80,830	92.29
บางรัก	274	43,914	62.39
ห้วยขวาง	467	83,493	55.93
ปทุมวัน	228	40,844	55.82
คลองเตย	370	90,446	40.91
พญาไท	159	65,275	24.36
สัมพันธวงศ์	46	20,168	22.81
สวนหลวง	255	122,676	20.79
ราชเทวี	135	66,279	20.37
สาทร	147	72,648	20.23

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัยโดยใช้ข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ตารางที่ 2 เขตที่มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรหนึ่งหมื่นคน ต่ำสุด 10 เขตแรก

เขต	จำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิ	จำนวนประชากร	อัตราส่วน
ดุสิต	18	78,602	2.29
หนองจอก	58	181,367	3.20
บางกอกใหญ่	25	61,579	4.06
ราษฎร์บูรณะ	33	76,590	4.31
หนองแขม	83	155,243	5.35
บางซื่อ	77	119,431	6.45
ทุ่งครุ	86	123,761	6.95
บางบอน	73	101,246	7.21
ป้อมปราบศัตรูพ่าย	29	39,310	7.38
บางพลัด	66	87,475	7.55

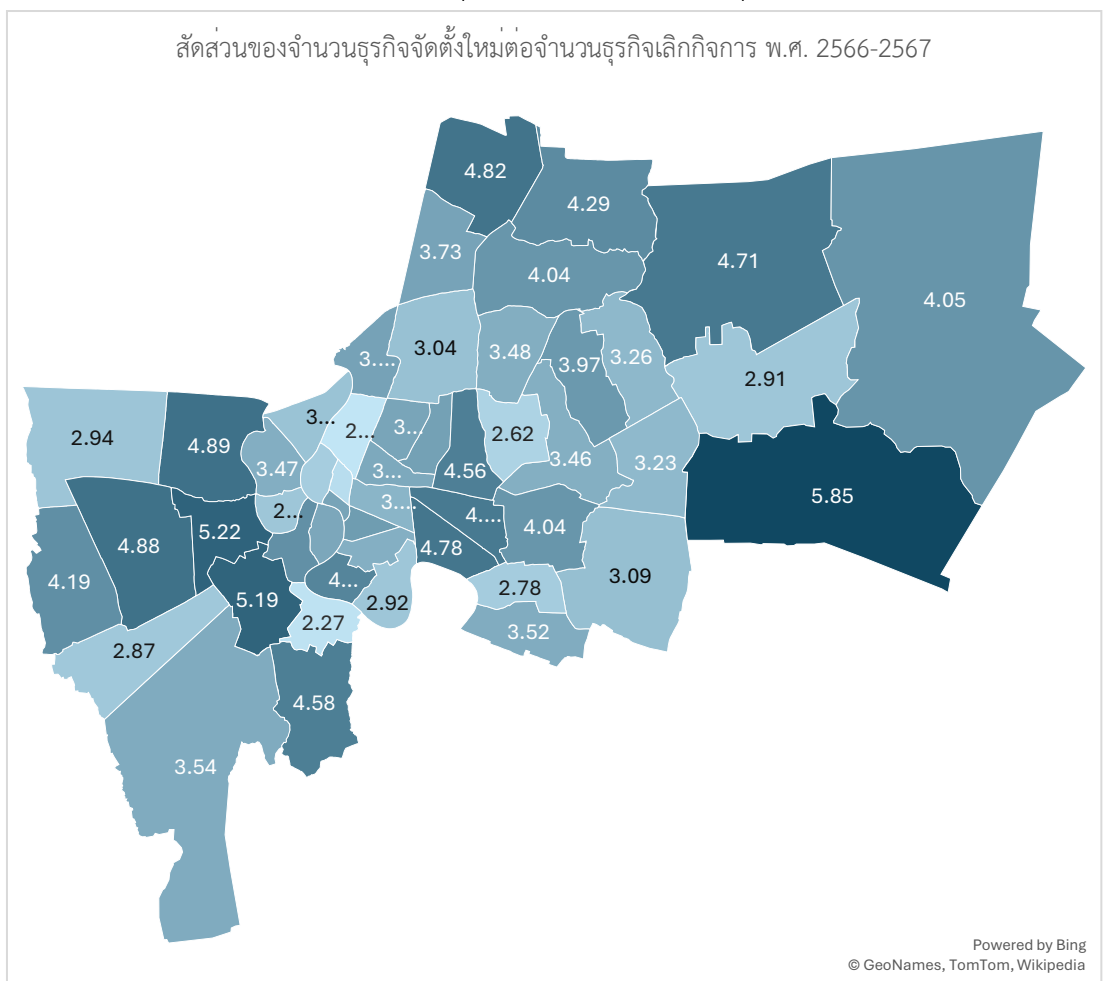
ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัยโดยใช้ข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ผลการศึกษาส่วนที่สองแสดงข้อมูลในรูปแบบของสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการ หรือ En_k/Ex_k ตัวเลขสัดส่วนที่สูงจะสะท้อนว่าจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่มีจำนวนมากกว่าจำนวนธุรกิจที่เลิกกิจการในอัตราสูง บ่งชี้ว่าพื้นที่ดังกล่าวกำลังเป็นที่สนใจของภาคธุรกิจ ในขณะที่ตัวเลขสัดส่วนที่ต่ำ แต่มีค่ามากกว่า 1 จะสะท้อนว่าจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ยังมีจำนวนมากกว่าจำนวนธุรกิจที่เลิกกิจการแต่อยู่ในอัตราต่ำ หากตัวเลขสัดส่วนมีค่าต่ำกว่า 1 แสดงว่าจำนวนธุรกิจใหม่น้อยกว่าจำนวนธุรกิจที่เลิกกิจการ บ่งชี้ว่าพื้นที่ดังกล่าวอาจไม่เป็นที่สนใจของภาคธุรกิจแล้ว

ข้อมูลสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการเป็นรายเขตในกรุงเทพมหานคร แสดงไว้ในภาพที่ 2 เขตที่มีสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการ สูงสุดและต่ำสุด 10 เขตแรก แสดงไว้ในตารางที่ 3 และตารางที่ 4 โดยเขตที่มีสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการสูงสุดส่วนใหญ่เป็นเขตพื้นที่ชานเมือง เช่น เขตลาดกระบัง มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 275 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเลิกกิจการ 47 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 5.85 เขตภาษีเจริญ มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 120 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเลิกกิจการ 23 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 5.22 เขตจอมทอง มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 187 ธุรกิจ

จำนวนธุรกิจเล็กกิจการ 36 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 5.19 เขตตลิ่งชัน มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 186 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเล็กกิจการ 38 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 4.89 ในขณะที่เขตที่มีสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเล็กกิจการต่ำสุดได้แก่ เขตดุสิต มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 33 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเล็กกิจการ 15 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 2.20 รองลงมาคือเขตราชบุรีบูรณะ มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 59 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเล็กกิจการ 26 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 2.27 เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 50 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเล็กกิจการ 21 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 2.38 เขตวังทองหลาง มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ 327 ธุรกิจ จำนวนธุรกิจเล็กกิจการ 125 ธุรกิจ คิดเป็นสัดส่วน 2.62

ภาพที่ 2 สัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการ

ที่มา: คำนวณและสร้างโดยผู้วิจัยด้วยโปรแกรม Microsoft Excel

ตารางที่ 3 เขตที่มีสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการ สูงสุด 10 เขตแรก

เขต	จำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่	จำนวนธุรกิจเลิกกิจการ	สัดส่วน
ลาดกระบัง	275	47	5.85
ภาษีเจริญ	120	23	5.22
จอมทอง	187	36	5.19
ตลิ่งชัน	186	38	4.89
บางแค	288	59	4.88
ดอนเมือง	164	34	4.82
คลองเตย	468	98	4.78
คลองสามวา	292	62	4.71
วัฒนา	948	202	4.69
ทุ่งครุ	110	24	4.58

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัยโดยใช้ข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ตารางที่ 4 เขตที่มีสัดส่วนของจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่ต่อจำนวนธุรกิจเลิกกิจการ ต่ำสุด 10 เขตแรก

เขต	จำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่	จำนวนธุรกิจเลิกกิจการ	สัดส่วน
ดุสิต	33	15	2.20
ราษฎร์บูรณะ	59	26	2.27
ป้อมปราบศัตรูพ่าย	50	21	2.38
วังทองหลาง	327	125	2.62
พระนคร	66	24	2.75
พระโขนง	139	50	2.78
บางบอน	112	39	2.87
มีนบุรี	169	58	2.91
ยานนาวา	172	59	2.92
บางกอกใหญ่	38	13	2.92

ที่มา: คำนวณโดยผู้วิจัยโดยใช้ข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

ผลการศึกษาลักษณะที่สามแสดงผลการวิเคราะห์ความหลากหลาย (diversity) และความเฉพาะทาง (specialization) ของธุรกิจในแต่ละกลุ่มเขตของกรุงเทพมหานครผ่านการใช้ดัชนีเชิงสัมพัทธ์สองดัชนี ได้แก่ Relative-specialization Index (RZI) และ Relative-diversity Index (RDI) โดยการใช้การแบ่งกลุ่มเขตของกรุงเทพออกเป็น 6 กลุ่มเขต ได้แก่ กลุ่มเขต 1 กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครกลาง กลุ่มเขต 2 กลุ่มเขตกรุงเทพใต้ กลุ่มเขต 3 กลุ่มเขตกรุงเทพเหนือ กลุ่มเขต 4 กลุ่มเขตกรุงเทพตะวันออก กลุ่มเขต 5 กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครเหนือ และกลุ่มเขต 6 กลุ่มเขตกรุงเทพมหานครใต้ และศึกษากลุ่มธุรกิจจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจซื้อขายและเช่าสิ่งของทรัพย์สิน ธุรกิจด้านการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ และธุรกิจด้านสุขภาพและความงาม เพื่อเปรียบเทียบความหลากหลายสัมพัทธ์และความเฉพาะทางสัมพัทธ์ของธุรกิจระหว่างพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ Relative-specialization Index และ Relative-diversity Index

	กลุ่มเขต 1	กลุ่มเขต 2	กลุ่มเขต 3	กลุ่มเขต 4	กลุ่มเขต 5	กลุ่มเขต 6
RZI _{entry}	2.15	5.08	2.36	2.17	0.94	0.81
RZI _{exit}	2.46	4.93	2.13	2.83	1.39	1.23
RID _{entry}	2.30	1.76	1.99	2.77	1.80	1.83
RID _{exit}	1.86	1.43	1.93	2.30	1.57	1.68

จากตารางที่ 5 ในส่วนของ Relative-specialization Index จะเห็นว่าในกลุ่มธุรกิจที่จัดตั้งใหม่ (entry) กลุ่มเขต 2 พื้นที่กรุงเทพใต้ มีค่า RZI_{entry} อยู่ที่ 5.08 สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเขตอื่น สะท้อนว่าพื้นที่นี้มีธุรกิจจัดตั้งใหม่ที่มีลักษณะความชำนาญเฉพาะทางมากกว่ากลุ่มเขตอื่นอย่างมาก โดยผู้วิจัยพบว่าธุรกิจด้านสุขภาพและความงามส่งผลต่อค่าดัชนีมากที่สุด ขณะที่กลุ่มเขต 1 กลุ่มเขต 3 และกลุ่มเขต 4 มีลักษณะความชำนาญเฉพาะทางของธุรกิจจัดตั้งใหม่ใกล้เคียงกันไปตามกลุ่มธุรกิจ

เมื่อพิจารณากลุ่มธุรกิจที่เลิกกิจการ (exit) ก็พบว่า กลุ่มเขต 2 พื้นที่กรุงเทพใต้ มีค่า RZI_{exit} อยู่ที่ 4.93 ซึ่งเป็นค่าสูงที่สุดเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเขตอื่น สะท้อนว่ากลุ่มธุรกิจที่ปิดตัวลงก็เป็นธุรกิจที่มีความชำนาญเฉพาะมากกว่ากลุ่มเขตอื่น โดยผู้วิจัยพบว่าธุรกิจด้านสุขภาพและความงามก็ยังคงมีผลต่อดัชนีมากที่สุดเช่นเดิม สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มเขต 2

พื้นที่กรุงเทพใต้เป็นพื้นที่ที่มีพลวัตของธุรกิจด้านสุขภาพและความงามสูงสุด เนื่องจากมีสัดส่วนธุรกิจนี้เปิดกิจการใหม่และออกจากตลาดสูงกว่าพื้นที่อื่น

ในส่วนของ Relative-diversity Index ที่ใช้วัดความหลากหลายทางประเภทธุรกิจ จะเห็นว่ากลุ่มเขต 4 พื้นที่กรุงเทพตะวันออกมีระดับความหลากหลายสูงสุด ทั้งในกลุ่มธุรกิจที่จัดตั้งใหม่ (entry) และกลุ่มธุรกิจที่เลิกกิจการ (exit) โดยมีค่า RID_{entry} และ RID_{exit} อยู่ที่ 2.77 และ 2.30 ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจที่จัดตั้งใหม่และเลิกกิจการในพื้นที่กรุงเทพตะวันออกค่อนข้างมีความผสมผสานกันไประหว่างธุรกิจทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจซื้อขายและเช่าสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจด้านการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ และธุรกิจด้านสุขภาพและความงาม

อภิปรายผล

การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของเมืองผ่านพลวัตของธุรกิจและเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของระหว่างพื้นที่ของกรุงเทพมหานครทั้ง 50 เขต และ 6 กลุ่มเขตของกรุงเทพมหานคร ช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดตั้งกิจการใหม่และการเลิกกิจการของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

ประเด็น การเปลี่ยนแปลงความเป็นศูนย์กลางของเมืองและแนวทางการศึกษาโครงสร้างเมือง

ธุรกิจภาคบริการในกรุงเทพมหานครสามารถสะท้อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองได้ โดยเฉพาะเมืองในสังคมยุคหลังอุตสาหกรรม (post-industrial society) ที่มีการเคลื่อนย้ายฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมไปสู่พื้นที่รอบนอก การศึกษาที่ใช้ข้อมูลสถิติจากธุรกิจในภาคบริการจะช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงความเป็นศูนย์กลางของเมืองในระดับมหภาค ผลการวิจัยนี้ชี้ว่าความเป็นศูนย์กลางของกรุงเทพมหานครอาจจะไม่ได้อยู่ที่ย่านสีลม (เขตบางรัก) แต่เพียงแห่งเดียว ตามสมมติฐานที่นิยมใช้กันในการศึกษาโครงสร้างเมืองของกรุงเทพมหานคร แต่เริ่มกระจายออกไปสู่ย่านใกล้เคียง เช่น สุขุมวิท (เขตวัฒนา) สยาม (เขตปทุมวัน) และรัชดาภิเษก (เขตห้วยขวาง) ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจความเป็นศูนย์กลางเมือง ทั้งในรูปแบบของศูนย์กลางเดี่ยว และพหุศูนย์กลาง จำเป็นต้องใช้แนวทางการศึกษาที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ณรงค์ศักดิ์ igitติสาร (2557) ที่เสนอว่า

การศึกษาโครงสร้างของเมืองจำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์ทางสถิติร่วมกับการศึกษาแบบสหสาขาวิชา เพิ่มเติมจากวิธีการพรรณนาเชิงพื้นที่ (spatial description) ที่เป็นแนวทางหลักของการศึกษาเมืองในประเทศไทย

ประเด็น พลวัตการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภาคบริการในกรุงเทพมหานครช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

การวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิของกรุงเทพมหานครต่อประชากรหนึ่งหมื่นคน พบว่ามีอัตราส่วนที่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มเขตสูงสุด 10 เขตแรก และกลุ่มเขตต่ำสุด 10 เขตท้าย ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างในระดับที่มากของสองกลุ่มนี้เป็นผลมาจากฐานเศรษฐกิจเมืองที่แตกต่างกันโดยเฉพาะกลุ่มเขตที่มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรหนึ่งหมื่นคนสูง อาจทำให้เห็นว่า เขตเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มธุรกิจบริการและใช้พื้นที่ของเมืองเพื่อประกอบพาณิชย์กรรมอย่างหนาแน่นเทียบกับประชากรหนึ่งหมื่นคน และพื้นที่กลุ่มเขตต่ำสุด 10 เขตท้าย อาจจะเป็นพื้นที่ที่ประกอบธุรกิจบริการเบาบาง แต่ทั้งนี้การวิเคราะห์พื้นที่กรุงเทพมหานครในงานวิจัยนี้อาจจะไม่สัมพันธ์กับทฤษฎี incentive use of land ที่เน้นอธิบายว่าพื้นที่ใจกลางเมืองมีพื้นที่อย่างจำกัด จึงทำให้มีการใช้ที่ดินอย่างเข้มข้น

ดังนั้น กลุ่มเขตที่มีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่สุทธิต่อประชากรหนึ่งหมื่นคนสูง จึงอาจเป็นผลมาจากปัจจัยและระบบนิเวศของการประกอบธุรกิจที่เสริมสนับสนุน โดยเฉพาะการมีอยู่ของกลุ่มประชากรแฝง ซึ่งเป็นไปได้ทั้ง กลุ่มคนที่เข้ามาทำงาน กลุ่มคนที่เข้าทำกิจกรรมในพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลา กลุ่มนักท่องเที่ยว หรือรวมถึงกลุ่มประชากรแฝงอื่น ๆ ทำให้การบริหารจัดการเมืองจะอาศัยเพียงข้อมูลจำนวนประชากร อย่างเดียวไม่ได้ เพราะจำนวนประชากรไม่สามารถสะท้อนลักษณะเฉพาะและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เมืองได้อย่างแท้จริง

ประเด็น เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภาคบริการระหว่างพื้นที่ของกรุงเทพมหานครช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

สถานการณ์ของเศรษฐกิจเมือง เมื่อมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่แล้ว สถานการณ์ภายหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นสถานการณ์ที่ยากจะคาดเดาว่าพื้นที่เมืองจะได้รับความสนใจจากนักลงทุน ในการประกอบพาณิชย์กรรมมากน้อยเพียงใด หรือรูปแบบการค้าและบริการในพื้นที่เมืองจะปรับเปลี่ยนไปตามพฤติกรรมบริโภคและการเดินทางของผู้คนอย่างไร จากการวิจัยพบว่า พื้นที่บางเขตมีตัวเลขสัดส่วนที่สูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพื้นที่เขตนั้นมีจำนวนธุรกิจจัดตั้งใหม่มากกว่าจำนวนธุรกิจที่เลิกกิจการในอัตราสูง บ่งชี้ว่าเขต

พื้นที่นั้นกำลังได้รับความสนใจหรือมีระบบนิเวศที่เอื้อให้การประกอบธุรกิจเป็นไปได้ง่าย ขณะที่บางเขตพื้นที่จำนวนธุรกิจใหม่น้อยกว่าจำนวนธุรกิจที่เลิกกิจการ บ่งชี้ว่าพื้นที่ดังกล่าวอาจไม่เป็นที่สนใจของภาคธุรกิจแล้ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระดับพื้นที่คงไม่ใช่เพียงการเกิดใหม่หรือปิดกิจการเท่านั้น แต่แนวโน้มของการประกอบธุรกิจในเชิงพื้นที่อาจจะสร้างผลกระทบเชิงลบตามมา ดังนั้นมุมมองเชิงการพัฒนาเชิงพื้นที่จำเป็นต้องวิเคราะห์หับพื้นที่ฐานของพลวัตและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่ให้ยืดหยุ่น พร้อมรับมือ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในบริบทการบริหารจัดการเมืองที่ซับซ้อน อุปสรรคสำคัญของการบริหารจัดการเมืองและพื้นที่เมือง คือ ปัญหาในเชิงการบริหารจัดการ (governance challenge) ซึ่งเกี่ยวข้องกับกรอบแบบโครงสร้างเชิงสถาบัน เพราะโครงสร้างการจัดการเป็นส่วนสำคัญและมีผลต่อการบริหารจัดการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งยั้ง การบริหารจัดการเมืองที่พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต จะอาศัยเฉพาะความเข้าใจในเชิงลักษณะกายภาพ พื้นที่เมือง หรือโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของเมืองคงจะไม่เพียงพอ ผู้บริหารเมืองหรือนักบริหารเมืองจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับเศรษฐกิจเมืองด้วย ยิ่งกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่เมืองที่มีลักษณะเฉพาะ ในด้านหนึ่งก็เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ และเป็นองค์กรหลักในการบริหารจัดการพื้นที่เมือง แบ่งการบริหารจัดการเมืองในรูปแบบการบูรณาการเชิงพื้นที่และรูปแบบเชิงฟังก์ชัน แต่เพราะพื้นที่ของกรุงเทพมหานครก็เป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการส่วนกลางด้วย ปัจจัยเหล่านี้เป็นความท้าทายของกรุงเทพมหานครที่จะต้องออกแบบให้โครงสร้างการจัดการสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ (well-designed regulatory framework)

การวิเคราะห์เศรษฐกิจเมือง ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการกระบวนการวิเคราะห์เพื่อการบริหารจัดการเมือง ดังนั้น การวิเคราะห์เศรษฐกิจจึงเริ่มต้นจากการตั้งคำถามกับปรากฏการณ์ด้านเศรษฐกิจในเมือง ยิ่งเมื่อเกิดปรากฏการณ์ย้ายถิ่นเข้าออกจำนวนมาก ภายหลังโควิด-19 ก็ยิ่งสะท้อนว่าแรงงานและธุรกิจภาคบริการในพื้นที่เมืองสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของเมือง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เราพบเห็นในเมืองก็เป็นผลมาจากความหลากหลาย (diversity) และความเชี่ยวชาญเฉพาะของเมือง (specialization) ดังนั้น เมืองจะ

หัตถ์หรือเติบโตอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับฐานเศรษฐกิจของเมืองนั้น และความเปราะบางทางเศรษฐกิจของประเทศไทยก็สัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครอย่างเข้มข้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตสุภา สุขเกษม และ อธิกา พุทธานุภาพ. (2021). เทรนด์การย้ายออกจากเมืองใหญ่ ภูมิภาคไทยควรเตรียมความพร้อมอย่างไร. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/regional-articles/reg-article-2021-14.html>
- ณรงค์ศักดิ์ กิตติสาร. (2557). โครงสร้างเมืองเชิงพื้นที่: ตอนที่ 2 ความหลากหลายของศูนย์กลางของกรุงเทพมหานครที่ได้มีการนำเสนอไว้ในเชิงเอกสาร. *Asian Creative Architecture, Art and Design (ACAAD)*, 19(2), 173-186.
- เนื่อแพร เล็กเฟื่องฟู. (2563). เมื่อ โควิด-19 ปิดเมือง: ผลกระทบต่อแรงงานไทยในมิติ supply-Side. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.pier.or.th/abridged/2020/08/>
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2567). กรุงเทพมหานครฯ ในช่วงสถานการณ์โควิด-19: พินิจผลกระทบของโควิด-19 จากมุมมองการผลิตพื้นที่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(1), 1-31.
- ภาวรรณ ธนาเลิศสมบูรณ์. (2021, June 14). เมืองใหม่หลังโควิด ฉบับไม่ดิสโทเปีย. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.the101.world/new-cities-after-covid-19>
- ภาวิน ศิริประภาณุกุล. (2563). โควิด-19 กับความยั่งยืนทางการคลังของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก www.pier.or.th/files/forums/2020/pier_forums_2020_02_1_presentation.pdf
- ยงยุทธ แฉล้มวงษ์. (2563). อนาคตตลาดแรงงาน กับ มาตรการรับมือวิกฤติโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://tdri.or.th/2020/03/labor-market-covid19/>
- ประกาศ เรื่อง ยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ประกาศข้อกำหนด และคำสั่งที่เกี่ยวข้อง. (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 232 ง หน้า 47 (29 กันยายน 2565).

- ว่าน ฉันทวิลาศวงศ์ และอภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2563). *คนเมือง 4.0 อนาคตชีวิตเมืองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (2567). ความสัมพันธ์ข้ามแดนทางไกลในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 รัฐ อารมณ์ และการสร้างความรู้สึของการปรากฏ. *วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 6(4), 92-113.
- ศิริวิไล อีระโรจนารัตน์. (2567). *ภูมิศาสตร์เมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 1 (1 พฤศจิกายน 2565).
- สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ. (2564). *ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในระดับโลก และในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1177420210915075055.pdf>
- อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. (2566). *นคราภิวัตน์ไทย: ทางมา ทางไป ทางออก*. เชียงใหม่: แผนงานบูรณาการยุทธศาสตร์เป้าหมาย (Spearhead) ด้านสังคม.
- Alexander, J. W. (1959). *The Basic-Nonbasic Concept of Urban Functions*. In H. Mayer, and C. Kohn (Eds.), *Reading in Urban Geography* (pp. 87-100). Chicago: University of Chicago Press.
- Charoennan, W., & Embalzado, H. (2021). The Impacts of COVID-19 pandemic and strategic responses: Insights from business owners in Thailand. *Chulalongkorn Business Review*, 43(2), 47-71.
- Duranton, G., & Puga, D. (2000). Diversity and Specialisation in Cities: Why, Where and When Does it Matter?. *Urban Studies*, 37(3), 533-555. <https://doi.org/10.1080/0042098002104> (Original work published 2000)
- Flint, C. and Flint, D. (2001). *Urbanisation: Changing Environment*. (2nd ed). London: Collins Educational.
- World Bank. (2563). *Thailand Economic Monitor: Thailand in the Time of Covid-19*. World Bank: Bangkok

World Bank Group. (2024). *Thailand Economic Monitor: Unlocking the Growth Potential of Secondary Cities*. Bangkok: World Bank.

POISSON PSEUDO MAXIMUM LIKELIHOOD (PPML) FOR STUDYING THE IMPACT OF GOVERNANCE ON INTERNATIONAL TOURISM: A CASE STUDY OF ASEAN*

Pongsathon Kaewmanee

Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Chonburi, Thailand

Corresponding author E-mail: pongsathonk@go.buu.ac.th

Received 12 March 2025; Revised 29 March 2025; Accepted 31 April 2025

Abstract

Over the past decade, international tourism has become one of the important international competitions. At the same time, society has paid more attention to the dimension of governance, making the level of governance an important factor in tourists' decision-making. This study aimed to analyze the impact of governance indicators on tourism demand in six ASEAN countries during 1995-2019 from the perspectives of origin and destination countries using the Pseudo Poisson Maximum Likelihood (PPML) estimation method.

The study found that the Pseudo Poisson Maximum Likelihood (PPML) can be used appropriately to study international tourism competition. The study concluded that 1) ASEAN is a good destination for international tourists. 2) The number of tourists traveling to ASEAN destinations based on income factors. 3) Cultural and linguistic similarities affect the number of tourists traveling to ASEAN. 4) Political conditions, the role of governance in implementing policies and regulations in one's own country are driving factors

Citation

* Pongsathon Kaewmanee. (2025). Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) for Studying the Impact of Governance on International Tourism: A Case Study of ASEAN. *Journal of Political Science Mahamakut*

Buddhist University, 5(1), 84-94.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

in deciding to travel to ASEAN destinations. If a more peaceful and stable political environment is created, the number of tourists will tend to increase.

Keywords: Governance, International Tourism, ASEAN

Introduction

Governance is an important aspect of any country's socio-political system. Economic growth and development are mostly dependent on governance policies and initiatives. It is a known fact that a country with good governance attracts investments and fosters strong economic conditions. On the other hand, tourism is a key sector that alleviates poverty, creates jobs and develops local economies in many countries. Tourism is considered a tool for economic growth and social development. Tourism has contributed almost USD 1.7 trillion of total export revenues in 2018 (UNWTO, 2020) and considered an important sector to six major ASEAN economies - Indonesia, Malaysia, Philippines, Thailand, Singapore and Vietnam. Tourism industries in these countries are booming and there are several factors that affect its overall tourism growth and development. In several studies, the effectiveness of governance structures are linked to the success and development of tourism destinations.

Governance or political system is perceived as one of the key determinants of tourism demand. The choice of six ASEAN countries has been considered due to the absence of studies about the impact of governance to their respective tourism industries. Using Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) estimation method fills the gap in analyzing the impact of governance on tourism in an ASEAN setting.

ASEAN, a political and economic union and a trading bloc comprises ten Southeast Asian member states. The Southeast Asian region is home to 630 million people, diverse cultures and hundreds of languages, dialects and

religions (Forbes, 2014). ASEAN's combined GDP of US\$3 trillion comprises almost 3.5% of the world's GDP, while ASEAN 6 has a combined GDP of US\$2.87 trillion or 95.4% of ASEAN's total GDP in 2020 (World Bank, 2020). ASEAN 6 has generated US\$ 149.4 billion or 94.3% combined tourism receipts of ASEAN's total in 2019 (World Bank, 2019). The study covers the six major economies of ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) namely: Indonesia, Malaysia, Philippines, Singapore, Thailand and Vietnam for the period 1995 – 2019.

Objectives

Objectives

The study aims to analyze the impacts of governance indicators on tourism demand in six ASEAN countries for the period 1995 – 2019, from the perspective of origin and destination countries using Poisson Pseudo Maximum Likelihood (PPML) estimation method.

Expected Outcomes

This study expects to contribute to literature since there are only a few studies about governance and tourism, specifically in an ASEAN setting. This study is considered first in using PPML estimation method for six major ASEAN economies. Previous studies have deeply analyzed the governance role to tourism either in terms of a single country or a region. However, the role of governance on tourism has not been studied based on dual perspectives – with reference to tourist generating countries and tourist receiving countries. Researchers have mostly focused on the economic perspectives of tourism while literature about the role of governance on tourism is still scarce. With the exception of the study of Tang (2018) that analyzed the relationship of governance quality and tourism in the case of Malaysia, it has not taken into consideration both perspectives, origin and destination. None of the studies has

Accordingly, this study emphasizes governance from various countries and its impact to tourism, which supports key targets of UN SDGs 12 and 16. SDG 12 is all about sustainable consumption and production patterns, by means of developing and implementing tools to monitor sustainable development impacts for sustainable tourism that creates jobs and promotes local culture and products while SDG 16 entails the promotion of peaceful and inclusive societies for sustainable development, provision of access to justice for all and building effective, accountable and inclusive institutions at all levels by means of: promoting the rule of law at the national and international levels and ensuring equal access to justice for all; reducing corruption and bribery in all their forms; developing effective, accountable and transparent institutions at all levels; ensuring public access to information and protecting fundamental freedoms, in accordance with national legislation and international agreements; and promoting non-discriminatory laws and policies for sustainable development (United Nations, 2022).

Governance is crucial in implementing any national government's programmes and initiatives. Governance has a significant effect in sustaining economic growth and development (Ahmad & Saleem, 2014). It is described as "the traditions and institutions by which authority in a country is exercised, that includes the process by which governments are selected, monitored and replaced; the capacity of the government to effectively formulate and

implement sound policies; and the respect of citizens and the state for the institutions that govern economic and social interactions among them” (Kaufmann, Kraay and Mastruzzi, 2010). This explains the perspectives of having sound policies as well as economic and social interactions (Ahmad & Saleem, 2014). It also represents the rules that determine the people’s behavior. Some of the key principles of governance include participation, inclusion, equality, rule of law and responsibility (Detotto, Giannoni & Goavec, 2020). There are six dimensions of governance, and these are: government effectiveness, political stability and the absence of violence/terrorism, rule of law, control of corruption, regulatory quality and voice and accountability (World Bank, 2020). In the world of politics, governance is often a matter of forming a common will of various interests. It is a system of rules that govern and regulate actions of political and social actors and shape the political direction of social and economic relations based on a policy tool that emphasizes cooperation or non-coercion (Ungsuchaval, 2021).

Given the importance of governance as a determinant of tourism demand, an in-depth analysis was emphasized based on six indicators (in both origin and destination countries) using PPML estimation method. These six indicators represent the independent variables while the number of international tourist arrivals as the dependent variable. The impacts of these indicators on tourism based on the number of tourist arrivals was analyzed to assess the relationship between governance and tourism in six major ASEAN economies. Santos Silva & Tenreyro (2006) have approved that PPML estimator is the best approach to estimate the gravity model as compared with other alternatives such as OLS, NLS, PPMPL or Tobit. Besides, PPML estimator yields consistent results and deals with zero observations in the sample and prevents heteroscedasticity in the model (Santana-Gallego & Paniagua, 2022; Yerdelen Tatoglu & Gul, 2019; Santos Silva & Tenreyro, 2006). Hence, this study builds panel data of six Southeast Asian countries from 1995 to 2019. Panel data

include observations across entities and periods, from origins and destinations. In this case, PPML estimator was found appropriate in estimating panel data based on gravity model as recommended by many scholars mentioned above.

Methodology

Secondary data shall be applied in this study. Data shall be compiled from different sources. World Governance Indicators (WGI) provide six main governance dimensions that show the government's perception in terms of political stability, control of corruption, governance effectiveness, voice and accountability, rule of law and regulatory quality. These aggregate indicators are based on over 30 data sources covering perceptions about governance from a large number of survey respondents and expert assessments worldwide (Kaufmann, Kraay & Mastruzzi, 2010). The Worldwide Governance Indicators (WGI) are a research dataset that summarizes the views on the quality of governance provided by a large number of enterprise, citizen and expert survey respondents in industrial and developing countries. Data were gathered from a number of survey institutes, think tanks, non-governmental organizations, international organizations and private sector firms (World Bank, 2021).

The number of tourist arrivals to six ASEAN countries from 190 countries are collected from the United Nations World Tourism Organization (UNWTO). This variable shall be used to reflect tourism demand in six ASEAN countries. The study aims to analyze the impact of governance indicators on tourism demand in six ASEAN countries from the perspective of origin and destination countries, for the period 1995-2019. Reference shall be made to a set of panel data that include origin- and destination-related governance indicators throughout the period. Based on recent studies (Ibragimov et al., 2021; Faber & Goubert, 2019) Pseudo-Poisson Maximum Likelihood (PPML) estimation shall be used to estimate the model. This estimation is found to be one of the

appropriate estimations in terms of reducing heteroscedasticity and high goodness of fit as well as dealing with time-invariant variables in the model (Santos Silva & Tenreyro, 2006). STATA 17 is a known statistical application to estimate a wide variety of data types especially panel data thus, STATA shall be used to estimate the PPML model. The research is to be completed for a period of 12 months.

Results

This study takes the first step in providing a comprehensive investigation exploring the influence of governance quality on international tourist arrivals to six ASEAN countries from 124 countries of origin for the period 1995-2019 using the gravity model with application of PPML statistical estimation technique. The key findings show that ASEAN 6 as a destination is found to be normally a good destination for international tourists. Tourists are income elastic, the more income, the greater the volume of tourists visiting ASEAN 6 destinations. Colonial ties, sharing a common border between origin and destination countries, low transport costs and cultural & linguistic similarity influence the number of tourist arrivals to ASEAN 6.

Governance indicators reveal tourists are highly concerned about the corruption level, political conditions, governance role in implementing policies and regulations in their own countries as a push factor to decide whether to travel to ASEAN 6 destinations. Political stability of the destination is the only factor found statistically significant. Establishing a higher level of peaceful and stable political environment in ASEAN 6 destinations tend to increase the volume of tourist arrivals by 3%.

Discussion

The finding that Tourists are income elastic, the more income, the greater the volume of tourists visiting ASEAN 6 destinations. is consistent with the study of Kaufmann, Kraay and Mastruzzi (2010) who explained the economic and social interactions with citizens and the state. The findings on cultural and linguistic similarities that influence the number of tourists choosing to travel to ASEAN are also consistent with the study.

The finding that the governance indicators reveal that tourists are highly concerned about the level of corruption, political conditions, and the role of governance in implementing policies and regulations in their own countries, which are the driving factors in deciding to travel to ASEAN 6 destinations, is consistent with the studies of both Detotto, Giannoni and Goavec (2020) and the World Bank (2020) who found a relationship between citizens' behavior and governance environment factors such as participation, equality, rule of law, accountability, and control of corruption in that society.

The finding that political stability is statistically significant, and creating a more peaceful and stable political environment in ASEAN 6 destinations tends to increase tourist arrivals by 3 percent is consistent with the study of Ungsuchaval (2021) who explained that in the world of politics, Good governance is often about the creation of shared will among interests, a system of rules that govern and control the actions of political and social actors, and determines the political direction of social and economic relations through policy instruments that emphasize cooperation.

Recommendation

Based on results, we suggest that policy makers must implement and strengthen anti-corruption measures and enhance transparency to improve governance in origin countries to build confidence and trust among citizens, since

this indicator influences their willingness to travel to ASEAN 6 destinations. Political stability both at origin and destination countries have been found statistically significant to the development of tourism in ASEAN 6. Efforts such as implementing rules and policies that contribute to political stability and peace within ASEAN 6 and origin countries must be prioritized in order to improve tourism development. Government bodies must enhance tourism regulations and conduct regular reviews to update and keep it aligned with the changing global trends.

Since colonial ties, sharing a common border between origin and destination countries, travel costs and cultural and linguistic similarity influence the number of tourist arrivals to ASEAN 6, government initiatives and programmes are necessary to be undertaken. Investments in transportation infrastructure and networks are crucial to make ASEAN 6 more accessible and cost-effective. With reference to cultural and linguistic similarity, marketing activities such as language programmes or cultural exchange would deepen cross cultural understanding and dialogue and enhance cultural heritage appreciation and preservation. Moreover, bilateral or multilateral agreements would boost regional cooperation in various aspects, especially in tourism, not only the six countries but the whole ASEAN region. ASEAN 6 must also emphasize the importance of source markets as well as emerging markets and create strategies that benefit member countries' tourism industries. Creating a safe, stable and favorable environment for international tourists would not only attract more visitors but future investments for the region's sustainable tourism growth and development.

References

- Ahmad, Z. & Saleem, A. (2014). Impact of governance on human development. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*. 8(3), 612-628. Johar Education Society, Pakistan (JESPK): Lahore ISSN: 2309 -8619

- Detotto, C., Giannoni, S. & Goavec, C. (2020). Does good governance attract tourists? *Tourism Management* 82. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104155>
- Faber, B., & Gaubert, C. (2019). Tourism and economic development: Evidence from Mexico's coastline. *American Economic Review*, 109 (6), 2245–2293.
- Forbes. (2014). *Defining The Six Tiger Countries of Southeast Asia: Workforce Characteristics And Talent Management Implications*. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/sylviaorhausersmith/2014/04/15/defining-the-six-tiger-countries-of-southeast-asia-workforce-characteristics-and-talent-management-implications/?sh=5332f53d32e6>
- Ibragimov, K., Perles Ribes, J. & Rodriguez, A. R. (2021). Measuring Tourism Flows: The Asian Case. *Turizam* 25 (4), 178 – 200 DOI: <https://doi.org/10.5937/turizam26-29008>
- Kaufmann, D., Kraay, A. & Mastruzzi, M. (2010). The Worldwide Governance Indicators: A Summary of Methodology, Data and Analytical Issues. *World Bank Policy Research Working Paper No. 5430*. Retrieved from: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1682130
- Santana-Gallego, M., & Paniagua, J. (2022). Tourism and migration: Identifying the channels with gravity models. *Tourism Economic*, 28 (2), 394–417. DOI: <https://doi.org/10.1177/1354816620972597>
- Santos Silva, J. & Tenreyro, S. (2006). The log of gravity. *The Review of Economics and Statistics*. 88 (4), 641-658.

- Tang, C. F. (2018). The Impacts of Governance and Institutions on Inbound Tourism Demand: Evidence from a Dynamic Panel Data Study. *Asia Pacific Journal of Tourism Research* 23 (10), 1000–1007. DOI: <https://doi.org/10.1080/10941665.2018.1513052>.
- Ungsuchaval, T. (2021). Governance 101: Governance 101: Meanings and Variations. Thammasat University Publications: Bangkok. ISBN 978-616-488-303-1
- United Nations (2022). United Nations Sustainable Development Goals. Retrieved from: <https://sdgs.un.org/goals>
- United Nations World Tourism Organization (2020). Compendium of Tourism Statistics dataset [Electronic], UNWTO: Madrid. Retrieved from: <https://www.e-unwto.org/>
- World Bank (2020). World Bank Population Data. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>
- World Bank (2021). GDP World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*

COMMUNICATION STRATEGY FOR FOSTERING PARTICIPATION IN LOCAL GOVERNANCE DEVELOPMENT BY THE COMMUNITY COMMITTEE IN PAK KRET MUNICIPALITY, NONTHABURI PROVINCE

กำพล มหานุกูล¹ และ พรทิพย์ เตชะสมบุญนาภิจ²

Kamphol Mahanukul¹ and Prontip Tachasombooranakit²

¹⁻²วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Phu9555@gmail.com

Received 23 August 2024; Revised 22 March 2025; Accepted 24 March 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมือง 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น 3) เสนอกลยุทธ์การสื่อสารสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็น การวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ คณะกรรมการชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนนับได้แน่นอน จำนวน 420 คน วิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบบริบทนำเสนอเชิงพรรณนา

Citation

* กำพล มหานุกูล และพรทิพย์ เตชะสมบุญนาภิจ. (2568). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 5(1), 95-122.

Kamphol Mahanukul and Prontip Tachasombooranakit. (2025). Communication Strategy for Fostering Participation in Local Governance Development by the Community Committee in Pak Kret Municipality, Nonthaburi Province. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 95-122.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการชุมชนมีระดับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ คือ ช่องทางสื่อออนไลน์ ช่องทางสื่อมวลชน ช่องทางสื่อบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.73 โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านช่องทางสื่อออนไลน์ มีค่าเฉลี่ย 4.01 2) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3.68 รองลงมา คือ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ย 3.58 ด้านการร่วมชุมนุมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.56 และด้านการร่วมตัดสินใจทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.42 3) กลยุทธ์การสื่อสารการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย (1) กลยุทธ์การสื่อสารวัฒนธรรมการเมือง 5 ส. คือ ส : สร้างสื่อสร้างสรรค์ที่เข้าใจง่าย ส : สร้างสื่อที่ทุกคนเข้าถึงได้ ส : สร้างสื่อผ่านสังคมออนไลน์ ส : สร้างพื้นที่สื่อสารสาธารณะที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ ส : ส่งเสริมสื่อในชุมชน (2) กลยุทธ์การใช้ช่องทางการสื่อสาร คือ การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การสื่อสารผ่านสื่อมวลชนในท้องถิ่น และการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลสำคัญ และ (3) การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น โดยกลยุทธ์ 6 ส. คือ ส : สร้างสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย ส : สร้างพื้นที่การสื่อสารในชุมชน ส : สร้างกิจกรรมการสื่อสารในชุมชน ส : สร้างเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน ส : สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และ ส : สร้างการเป็นตัวแทน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การสื่อสาร, การมีส่วนร่วม, การเมืองท้องถิ่น

Abstract

This research article was quantitative. Research Objectives : 1) To examine political news exposure behavior, 2) To study local political participation, 3) To propose communication strategies for fostering community committee participation in local political development in Pak Kret Municipality, Nonthaburi Province. Research Methodology This study employed a mixed-methods approach: Quantitative Research, Survey questionnaires were distributed to 420 community committee members, a finite population, Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and other statistical techniques. Qualitative Research, In-depth interviews were conducted with 15 key informants, Focus group discussions were held with 10 participants, Participants were

selected through purposive sampling. Data were analyzed within a contextual framework and presented in a descriptive manner.

Research Findings : 1) Political News Exposure Behavior of Community Committee Members Community committee members exhibited high levels of political news exposure across various communication channels, including online media, mass media, and interpersonal communication. The overall mean score was 3.73, with online media having the highest mean score (4.01). 2) Local Political Participation Behavior Overall, community committee members demonstrated high levels of local political participation (mean = 3.56). When analyzed by dimension, political communication participation had the highest mean score (3.68), followed by election campaign participation (3.58), political rally participation (3.56), and political decision-making participation (3.42). 3) Local Political Communication Strategies The study proposed the following communication strategies: (1) Political Culture Communication Strategy (5 Ss): Create accessible and easy-to-understand media, Create media accessible to everyone, Create media through social media, Create safe and constructive public media spaces, and Promote community media. (2) Communication Channel Strategy: Communicate through online platforms, Communicate through local mass media, and Communicate through key opinion leaders. (3) Communication for Participatory Local Political Development Strategy (6 Ss): Create easily accessible media, Create community communication spaces, Create community communication activities, Create community communication networks, Facilitate collective learning, and Foster representation

Keywords: Strategy, Communication, Participation, Local Political

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีหลากหลายรูปแบบเช่น การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์ การรวมตัวกันของบุคคลเป็นกลุ่มบุคคลหรือองค์กรใน

สังคม มีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเท่านั้น โดยไม่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศแต่อย่างใด สำหรับเป้าหมายของแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไป บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้รัฐบาลทำตามสิ่งที่กลุ่มตนต้องการ เช่น การเรียกร้องให้แก้ไข ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ราคาพืชผลการเกษตร หรือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มของตน หรือ อาจเรียกร้องให้รัฐบาลจัดทำนโยบายหรือโครงการที่กลุ่มตนจะได้ประโยชน์ เป็นต้น(สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2554) ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญของการบริหารประเทศภายใต้ ระบอบประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ควรตระหนักคือ จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากไม่ได้ หมายความว่าถึงความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ หากแต่การใช้สิทธิเลือกตั้งในรูปแบบ ประชาธิปไตยที่แท้จริง ต้องมีลักษณะ การใช้สิทธิโดยอิสระ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องเกิด จากความสมัครใจ ไม่ได้เกิดมาจากการบังคับหรือข่มขู่หรือสัญญาว่าจะให้ผลตอบแทนในการ ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเลือกตั้งโดยลับ การออกเสียงต้องกระทำแต่เพียงลำพัง โดยไม่มี ผู้อื่นอยู่ร่วมด้วย หรือสามารถล่วงรู้ได้ว่าผู้มีสิทธิเลือกผู้สมัครคนใดหรือออกเสียงอย่างไร การ ออกเสียงเลือกตั้งของบุคคล ไม่สามารถประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปได้ ความเสมอภาคใน การเลือกตั้ง ตามหลักของกฎหมาย บุคคลแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้คนหนึ่งเสียงเท่านั้น และ ความเป็นกลาง บุคคลที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่อย่าง เที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการแสดงออก บุคคลมี เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ซึ่งการแสดงออก เหล่านี้ อาจอยู่ในรูปแบบของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ รัฐบาลต้องไม่ขัดขวางหรือห้าม ปราบการแสดงออกของประชาชน รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นก่อนลง มือดำเนินการทำกิจการใดที่มีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน รวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหาร ประเทศ ตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนต้องตระหนักว่า ตนเป็นเจ้าของประเทศและต้อง เข้าไปรับผิดชอบในกิจการของบ้านเมืองในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้ ต้องไม่ละเลยหรือ เพิกเฉย และควรส่งเสริมคนดีให้เข้ามาบริหารบ้านเมือง(สุจิต บุญบงการ, 2542)

การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในยุคของข้อมูล ข่าวสารในปัจจุบัน การสื่อสารจึงมีประโยชน์ทั้งในแง่บุคคล และสังคม โดยการสื่อสารทำให้คน มีความรู้และโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคม เจริญก้าวหน้า อย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดพัฒนา เรียนรู้ และรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและ

สังคมได้การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่ชุมชน และสังคมในทุกด้าน โดยความหมายของการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการส่งและรับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาจเป็นคำพูด การเขียน การแสดงท่าทางจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับข่าวสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่ตรงกัน ซึ่งการพิจารณาความหมายในการสื่อสาร ในบางกรณีต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมสื่อสารเป็นเรื่อง ๆ ไป ซึ่งการสื่อสารนั้นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ 3 ประการ ได้แก่ ผู้ส่งข่าวสาร (Sender) ผู้รับข่าวสาร (Receiver) และตัวข่าวสาร (Message) เมื่อนำมารวมกันจึงจะเรียกว่าเป็นการสื่อสาร(ณรงค์ สมพงษ์ 2553) สำหรับการสื่อสารมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในทางการเมือง คือ การสร้างทัศนคติทางการเมือง การสร้างความสนใจในเมือง การสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การสร้างบทบาททางการเมือง การสื่อสารเป็นการนำเอารัฐบาลไปอยู่ในบ้านของประชาชน การสื่อสารมวลชนทำให้ความสนใจของประชาชนมีลักษณะเป็นสากลมากขึ้น และการสื่อสารถูกนำมาใช้ในการรับรองสถานภาพ เช่น ก่อนที่จะเป็นนักการเมืองคนบางคนไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่การที่สื่อมวลชนเขียนถึงเขาบ่อย ๆ พูดถึงเขาบ่อย ๆ ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ บ้างประชาสัมพันธ์ ทวิตท้องถิ่น วิทยุ Facebook YouTube Line จนทำให้เกิดการยอมรับโดยการเสนอบุคคลดังกล่าวขึ้นในสื่อมวลชน

ดังนั้น บทบาทของสื่อมวลชนจึงมีฐานะเป็นเครื่องมือของการสื่อสารทางการเมือง จึงเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในทางการเมือง (สมควร กวียะ 2565) คือ ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมืองโดยผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อ ประเพณี หรือสื่อผสม นักการเมืองที่มีชื่อเสียงต่างได้แสดงให้เห็นคนยุคปัจจุบันเห็นแล้วว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมืองที่มีพลัง การจัดวางระเบียบวาระเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมืองที่ควรนำมาถกเถียง อภิปราย สื่อมวลชนอาจเบนความสนใจของผู้รับสารได้ ในขณะที่ผู้รับสารโดยทั่วไปมักจะให้ความสนใจกับเรื่องราวที่ตนชอบหรือประเด็นปัญหาที่ตนคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน สื่อมวลชนอาจเสนอเน้นประเด็น ใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนหันมาสนใจ ยิ่งสื่อมวลชนให้น้ำหนักความสำคัญ เรื่องใดมาก ประชาชนก็มักให้ความสำคัญแก่เรื่องนั้นมากขึ้นไปด้วย การเผยแพร่ปลูกฝังความเชื่อทางการเมือง อาจทำได้โดยการสื่อสารประเภท ชักจูงใจและประเภทห้ามปราม หรือทำให้เกรงกลัว การสื่อสารประเภทชักจูงใจเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วเพราะใช้กันแพร่หลายในการพูด การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ แต่การสื่อสารประเภท ห้ามปรามยังมิได้ศึกษากันมากนัก ทั้ง ๆ ที่มีการนำไปปฏิบัติกันมากในวงการเมืองอยู่

บ่อย ๆ เช่นใน การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ก็มักจะมีการพูดให้เกรงกลัวไม่ไปลงคะแนนให้กับพรรคอื่น การพัฒนาด้านการเมือง กระบวนการพัฒนาที่สมบูรณ์ย่อมจะต้องมีการพัฒนาการเมืองอยู่ด้วยไม่ใช่มีแต่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น การพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบ ประชาธิปไตย หมายถึง การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน รวมทั้งการชักชวนโน้มน้าวให้เข้ามา มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การสื่อสารทุกประเภทควรที่จะเข้ามาช่วยสังคมและ ประเทศในการสร้างสรรค์บรรยากาศ และความร่วมมืออย่างเต็มที่ในทุกระดับ เป็นการใช้อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะส่งสารที่เป็นข้อมูลข้อเท็จจริงให้ประชาชนและสังคมได้รับทราบถึงนโยบายแนวทางการดำเนินงานโครงการที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนเพื่อเป็นการตรวจสอบให้ระบบการเมืองได้ทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากยิ่งขึ้น (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2565)

เทศบาลนครปากเกร็ด เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลเรียกว่า “สุขาภิบาลปากเกร็ด” จัดตั้งขึ้นโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2498 มีพื้นที่ทั้งสิ้น 36.04 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันออกทั้งหมดใน 5 ตำบล 34 หมู่บ้าน และด้วยความเจริญที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นเมืองปริมณฑลรอบกรุงเทพมหานคร ทำให้พื้นที่การเกษตร แปรเปลี่ยนเป็นที่อยู่อาศัย ประกอบกับนโยบายของจังหวัดนนทบุรี ในช่วงปี 2535 สุขาภิบาลปากเกร็ด จึงได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลปากเกร็ดเป็นเทศบาลตำบลปากเกร็ด ตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้ง “เทศบาลตำบลปากเกร็ด” อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี หลังจากที่สุขาภิบาลปากเกร็ดได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลปากเกร็ด เนื่องจากสภาพความเจริญของพื้นที่ และจำนวนประชากรตลอดจนรายได้ในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงมหาดไทย ประกอบกับคณะเทศมนตรี มีนโยบายในการขยายการพัฒนาของเทศบาลให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ของเมืองที่ต้องการองค์การที่มีศักยภาพในการบริหารเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2539 จึงได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เทศบาลเมืองปากเกร็ด” ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตั้งแต่วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2539 ต่อมาด้วยศักยภาพของเมืองปากเกร็ด นั้นมีความพร้อมเพียงพอในการที่จะเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลนครได้ ประกอบกับกระแสนโยบายในการกระจายอำนาจและการยกฐานะสุขาภิบาลทั่วประเทศเป็นเทศบาลตำบล คณะผู้บริหารเทศบาลเมืองปากเกร็ด จึงได้พิจารณาเปลี่ยนแปลงฐานะของเทศบาลเมืองปากเกร็ดอีกครั้ง เป็นเทศบาลนครปากเกร็ด นับว่าจังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่มี เทศบาลนครถึง 2 แห่ง อันแสดงให้เห็นถึงความพร้อมขององค์กร ในการเห็นถึงความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็น

หน่วยงานซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จะได้บริหารงานเพื่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทศบาลเมืองปากเกร็ด จึงได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น “เทศบาลนครปากเกร็ด” ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับ กฤษฎีกา เล่มที่ 117 ตอนที่ 10 ก ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2543 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน 2543 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สำหรับเทศบาลนครปากเกร็ดนั้น ถือว่าเป็นเขตชุมชนเมืองขนาดใหญ่ รวม 5 ตำบล 34 หมู่บ้าน 66 ชุมชน มีประชากรทั้งหมดสูงถึง 189,911 คน โดยในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ด เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2564 นั้น เทศบาลได้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็น 4 เขต รวม 252 หน่วยเลือกตั้ง โดยมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งมากถึง 147,744 คน แต่กลับพบว่าผู้มีมาใช้สิทธิเลือกนายกเทศมนตรีนครปากเกร็ดทั้งหมด จำนวน 68,991 คน คิดเป็นร้อยละ 46.70 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนายกเทศมนตรีทั้งหมด ส่วนการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครปากเกร็ด ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดรวมจำนวน 147,214 คน มาใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมจำนวน 68,716 คน คิดเป็นร้อยละ 46.68 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด (แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2566-2570) เทศบาลนครปากเกร็ด) ซึ่งไม่ต่างกันมากนักและยังมีมาใช้สิทธิจำนวนน้อยไม่ถึงครึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ดังนั้นจากเวทีการร่วมประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้บริหารท้องถิ่นในฐานะที่ทำงานด้านสื่อสารมวลชนจึงเป็นที่มาของคำถามที่ต้องการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นว่า “การสร้างการมีส่วนร่วมภาคประชาชนเพื่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลนครปากเกร็ด จะทำได้อย่างไร” ทั้งนี้ จากรูปแบบการบริหารท้องถิ่นของเทศบาลนครปากเกร็ดซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ด้วยจำนวนเขตการปกครองและประชากร คือ มีพื้นที่มากถึง 34 หมู่บ้าน ถึง 66 ชุมชน จึงได้รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยคณะกรรมการชุมชนของเทศบาล พ.ศ. 2564 เทศบาลนครปากเกร็ดได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุมชนทั้งหมด 66 ชุมชน เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น จึงเป็นโอกาสที่จะหาแนวทางในการประยุกต์ใช้สื่อสาธารณะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนต่อไป

จากเหตุผลความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับเทศบาลนครปากเกร็ด ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้สื่อสาธารณะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมุ่งศึกษาถึงอิทธิพลของสื่อสาธารณะที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด และแนวทางการประยุกต์ใช้สื่อสาธารณะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งผลจากการวิจัยที่ได้จะสามารถนำมาเป็นข้อมูลประกอบการแผนกลยุทธ์เพื่อการใช้สื่อสาธารณะในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น หรือนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบกิจกรรมด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ในลักษณะของการวางแผนยุทธศาสตร์ของสำนักหรือหน่วยงานที่ต้องการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์สร้างการมีส่วนร่วมที่ส่งผลให้เกิดการใช้สื่อสาธารณะเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การสื่อสารสำหรับสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อสารมวลชนในทางการเมือง

สื่อสาธารณะเกิดกระแสที่หลากหลายในช่วงยุคที่ประเทศไทยเข้าสู่ยุคดิจิทัลเนื่องจากการรายงานข่าวสารออกสู่สังคมนั้นมีความง่ายขึ้นทั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารอย่างเช่น โทรศัพท์ โน้ตบุ๊ก เครื่องคอมพิวเตอร์ มีความง่ายที่เข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือคนละเครื่องในการรับรู้สื่อ ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อนที่การสื่อสารจะเป็นรายบุคคลถึงบุคคลแต่ ณ ขณะปัจจุบันเป็นแบบบุคคลถึงกลุ่มบุคคลเจาะจงในท้องถิ่น บุคคลเจาะจงถึงผู้มีอำนาจในการขับเคลื่อน บุคคลเจาะจงถึงการแพร่ขยายข่าวสาร กลุ่มที่มีหน้าที่สื่อสารถึงกลุ่มคนภายในประเทศ จากการอ่านจากหนังสือพิมพ์รายวันเป็นการเสิร์ฟสื่อเป็นแบบเรียลไทม์ ซึ่ง Galtung and Lynch (2010) ได้กำหนดหลักการสำคัญ 4 ประการ เพื่อเป็นแนวทางการสื่อสารข่าวสันติภาพของสื่อสารมวลชนบนพื้นที่สาธารณะ ประกอบด้วย 1) สำรวจการก่อตัวของความขัดแย้ง ว่าใครบ้างคือฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความ

ขัดแย้ง เป้าหมายของพวกเขาคืออะไร บริบททางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของความขัดแย้งคืออะไร สิ่งที่เป็นความรุนแรงที่สามารถมองเห็น หรือมองไม่เห็นมีอะไรบ้าง 2) หลีกเลี่ยงการลดความกระตือรือร้นของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยความสนใจของพวกเขา 3) ตอบสนองต่อความขัดแย้งอย่างไม่รุนแรง และเสนอทางเลือกที่ไม่ใช่การแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง 4) รายงานข่าวด้วยความริเริ่มโดยปราศจากความไม่รุนแรง และเสนอขั้นตอนการแก้ไขอย่างละเอียดที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์

ดังนั้น สื่อสาธารณะที่ดีไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชนควรมีหลักการและสอดคล้องจรรยาบรรณในการนำเสนอ จัดทำสื่อ ร่วมกันจึงจะสามารถช่วยให้ท้องถิ่นนั้นๆไม่เกิดปัญหาด้านความขัดแย้งของคนในสังคม และสื่อสาธารณะสามารถร่วมแก้ปัญหาต่างๆในท้องถิ่นนั้นๆได้อย่างรวดเร็วเพราะสื่อสาธารณะจัดสร้างมาเพื่อเป้าหมายมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆเป็นหลัก

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

บทบาทของการสื่อสารกับกระบวนการทางการเมือง หากการวิเคราะห์ตามโครงสร้างหน้าที่ (Structural-Functional) โดยการสื่อสารทางการเมืองมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองในกระบวนการแปรสภาพปัจจัยนำเข้าไปสู่ปัจจัยนำออก และโครงสร้างสำคัญที่รองรับการทำหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ สื่อมวลชน ซึ่งจะมีบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสารภายในระบบการเมือง จากโครงสร้างหนึ่งไปสู่อีกโครงสร้างหนึ่ง หรือระบบการเมืองกับสภาพแวดล้อม การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างส่วนต่างๆ ภายในระบบการเมือง ซึ่ง สมควร กวียะ (2565) ได้อธิบายถึง บทบาทของสื่อมวลชนในฐานะเป็นเครื่องมือของการเมืองและเศรษฐกิจ ว่าดังนี้ 1) ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมืองโดยผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อ ประเพณี หรือสื่อผสม นักการเมืองที่มีชื่อเสียงต่างได้แสดงให้เห็นคนยุคปัจจุบันเห็นแล้วว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมืองที่มีพลัง 2) จัดวางระเบียบวาระเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการเมืองที่ควรนำมาถกเถียง อภิปราย สื่อมวลชนอาจเบนความสนใจของผู้รับสารได้ ในขณะที่ผู้รับสารโดยทั่วไปมักจะให้ความสนใจกับเรื่องราวที่ตนชอบหรือประเด็นปัญหาที่ตื้นตันในชีวิตประจำวัน สื่อมวลชนอาจ เสนอแนะประเด็น ใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนหันมาสนใจ ยิ่งสื่อมวลชนให้น้ำหนักความสำคัญ เรื่องใดมาก ประชาชนก็มักให้ความสำคัญแก่เรื่องนั้นมากขึ้นไปด้วย 3) การเผยแพร่ปลูกฝังความเชื่อทางการเมือง อาจทำได้โดยการสื่อสารประเภท ชักจูงใจและประเภทห้ามปราม หรือทำให้เกรงกลัว การสื่อสาร

ประเภทชักจูงใจเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วเพราะใช้กันแพร่หลายในการพูด การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ แต่การสื่อสารประเภท ห้ามปรามยังมิได้ศึกษากันมากนัก ทั้ง ๆ ที่มีการนำไปปฏิบัติกันมากในวงการเมืองอยู่บ่อย ๆ เช่นใน การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ก็มักจะมีการพูดให้เกรงกลัวไม่ไปลงคะแนนให้กับพรรคอื่น 4) การพัฒนาด้านการเมือง กระบวนการพัฒนาที่สมบูรณ์ย่อมจะต้องมีการพัฒนา การเมืองอยู่ด้วยไม่ใช่มีแต่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น การพัฒนาการเมืองไปสู่ระบอบ ประชาธิปไตย หมายถึง การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน รวมทั้งการชักชวนโน้มน้าวให้เข้ามา มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การสื่อสารทุกประเภทควรที่จะเข้ามาช่วยสังคมและ ประเทศในการสร้างสรรค์บรรยากาศ และความร่วมมืออย่างเต็มที่ในทุกระดับ

จากบทบาทของสื่อมวลชนกับการเมืองดังกล่าวข้างต้นบทบาทของสื่อมวลชนมีผลต่อการพัฒนาระบบการเมืองการพัฒนาระบบประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ไม่ได้ถ้าหากขาดสื่อมวลชนที่ดีเพราะสื่อมวลชนที่ดีเป็นสื่อกลางในการใช้ข้อมูลข่าวสารในด้านต่าง ๆ สื่อมวลชนทำหน้าที่ตรวจสอบเสนอความคิดเห็นถ่วงดุลหรือเป็นผู้นำทางความคิดในนโยบายที่มีผลกระทบต่อสังคม เป็นสื่อกลางของการสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน นอกจากนี้สื่อมวลชนยังเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์ยกย่องบุคคล หรือทำลายศรัทธาที่มีต่อคนบางคนได้ สื่อมวลชนจึงมีความเป็นกลางในการเสนอข่าว คนดีก็ต้องยกย่องคนไม่ดีก็ต้อง เผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้และตัดสินใจทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง การเมืองประกอบด้วยกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง รัฐสภา รัฐบาล ระบบราชการ ศาลหรือตุลาการ และยังหมายถึง “รัฐ” ทั้งหมด ความหมายการเมือง จึงมีนัยในแง่ของ “อำนาจ” และ “การตัดสินใจ”

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

การพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของกระบวนการที่จะนำไปสู่ลักษณะการเมืองตามแบบอย่างของประเทศอุตสาหกรรม นั่นคือนักวิชาการพากันมองว่ากระบวนการทางการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม วัฒนธรรมทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และการดำเนินการทางการเมืองของประเทศอุตสาหกรรม มีลักษณะที่มีเหตุมีผลผลิตไปจากลักษณะการเมืองในสังคมอื่น ๆ เช่น สังคมอุตสาหกรรมมีพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชน ในขณะที่สังคมอื่น ๆ ไม่มี หรือมีแต่ไม่ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ ซึ่งทางด้าน อนุสรณ์ ลิมมณี และทิพาพร พิมพ์สุทธิ (2560) ได้อธิบายว่า ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองประกอบด้วย 4 ประการ คือ การมีเหตุผล (rationalization)

บูรณาการแห่งชาติ (national integration) การปกครองแบบประชาธิปไตย (democratization) และการระดมพลังหรือการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (mobilization or participation)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางการเมือง จะเป็นความสามารถของระบบการเมืองที่จะสามารถสนองตอบหรือปรับตัวได้เสมอกับความต้องการทางการเมืองหรือองค์การทางการเมือง และความสามารถสนองตอบหรือปรับตัวได้เสมอกับความต้องการทางการเมืองหรือองค์การทางการเมือง และความสามารถอันนี้ย่อมจะมีความคล่องตัวเมื่อเกิดปัญหาขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาของภายในในระบบการเมืองเองหรือจากภายนอกในระบบการเมือง นอกจากนี้ยังได้สรุปแนวคิดเรื่องการพัฒนาทางการเมืองว่าเป็นศูนย์รวมของนานาทรศนะ เป็นการยากที่จะใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างครอบคลุมสมบูรณ์ ประกอบกับการพัฒนาทางการเมืองของแต่ละสังคมก็แตกต่างกันไปตามอิทธิพลของปัจจัยด้านวัฒนธรรม ค่านิยม โครงสร้างทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แต่ท่ามกลางความแตกต่างยังมีความคล้ายคลึงกันอยู่ เช่น การจำแนกโครงสร้างของสถาบันเฉพาะด้าน ความสามารถของระบบการเมืองในการสนองตอบความต้องการของสังคมความเสมอภาคทางการเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น และยังมีความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยหรือเงื่อนไขของการพัฒนาทางการเมืองว่ามีหลายลักษณะ ดังนั้นความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เป็นอันมาก และอาจกล่าวได้ว่าในทางกลับกัน เสถียรภาพหรือความสำเร็จของระบอบประชาธิปไตยก็ก่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองของปัจจัยต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาทางการเมือง หรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย รวมทั้งต่อความสำเร็จในด้านอื่น ๆ ที่จะเอื้ออำนวยประกอบให้เกิดเสถียรภาพของการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ การศึกษาลักษณะร่วมของประเทศที่ได้ชื่อว่าพัฒนาทางการเมืองแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้

แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อค้นหาให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์วิจัย โดยกำหนดใช้วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด ที่ได้รับแต่งตั้งในปีพุทธศักราช 2566 จำนวน 66 ชุมชน ชุมชนละ 7 คน รวมเป็น 462 คน กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงเนื่องจากเป็นประชากรที่มีจำนวนนับได้แน่นอน (Finite population) จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้แก่ คณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด ที่ได้รับแต่งตั้งในปีพุทธศักราช 2566 จาก 66 ชุมชน ชุมชนละ 7 คน รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 462 คน เครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาการเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ คือ 1) ช่องทางสื่อมวลชน 2) ช่องทางสื่อบุคคล 3) ช่องทางสื่อออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ (ประคอง กรรณสูต, 2553) ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง 2) ด้านการร่วมรณรงค์เลือกตั้ง 3) ด้านการชุมนุมทางการเมือง และ 4) ด้านการตัดสินใจในการเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ (ประคอง กรรณสูต, 2553) การหาคุณภาพเครื่องมือ ได้นำร่างเครื่องมือไปพบผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอคำแนะนำและเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว

ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สำหรับความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนิสิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (สมนึก ภัททิยธนี, 2549) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.961 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปจัดทำลงใน Google Forms แจกแบบสอบถามจริง ดำเนินการระหว่าง เดือน กันยายน – พฤศจิกายน 2566 ปรากฏว่า มีกลุ่มตัวอย่างได้ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 420 คน คือเป็นร้อยละ 91.00 คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการปิดรับคำตอบใน Google Forms จากนั้นได้ทำการรวบรวมนำผลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์หรือการเมืองท้องถิ่น 2 ท่าน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน 3 ท่าน กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น 6 ท่าน กลุ่มผู้แทนคณะกรรมการชุมชนและภาคประชาชน 4 ท่าน รวม 15 ท่าน และได้กำหนดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus-Group Discussion) เพื่อร่วมกันวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้สื่อสาธารณะในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์/การเมืองท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชน ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น คณะกรรมการชุมชน และผู้แทนภาคประชาชน รวม 10 ท่าน นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic) นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดทำประเด็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะ โดยใช้เทคนิคประชุมเชิง

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory workshops) เพื่อร่วมจัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย

1. การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก เป็นเพศหญิง จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 48.80 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี 156 คน คิดเป็นร้อยละ 37.30 มีอาชีพหลักคือ เป็นนักศึกษา หรือ เกษียณอายุ จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 26.20 และมีระยะเวลาของการเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน 5-10 ปี จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 43.30

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ช่องทางสื่อออนไลน์ 2) ช่องทางสื่อมวลชน 3) ช่องทางสื่อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คณะกรรมการชุมชนที่ตอบแบบสอบถามมีระดับพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านช่องทางสื่อออนไลน์ มีค่าเฉลี่ย 4.01 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านช่องทางสื่อบุคคล มีค่าเฉลี่ย 3.83 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยพฤติกรรมในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารน้อยที่สุดคือ ด้านช่องทางสื่อสารมวลชน มีค่าเฉลี่ย 3.36 อยู่ระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านช่องทางสื่อออนไลน์ รองลงมาคือ ด้านช่องทางสื่อสารมวลชนและด้านช่องทางสื่อบุคคล แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี นิยมเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์โดยใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในการส่งผ่านข้อมูล เช่นเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ สามารถเลือกดู เลือกรับชม ได้ตามความต้องการของตนเองด้วยความทันสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่สะดวกในการเข้าถึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มากที่สุด ซึ่งช่องทางสื่อออนไลน์

นั้นก็มีความหลากหลายด้วยกัน อาทิ เว็บไซต์ แพลตฟอร์มทางสังคมออนไลน์ที่ให้ผู้ใช้งาน แชร์ และสื่อสารกับผู้อื่น โดยมีตัวอย่างเช่น Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, YouTube แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสารทางข้อความ ภาพ วิดีโอ หรือเสียงระหว่างบุคคลหรือกลุ่มตัวอย่างเช่น LINE, WhatsApp, Messenger เพราะช่องทางสื่อออนไลน์ช่วยให้ผู้คนสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลเช่นในปัจจุบัน

2. การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง 2) ด้านการร่วมรณรงค์เลือกตั้ง 3) ด้านการชุมนุมทางการเมือง และ 4) ด้านการตัดสินใจทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า คณะกรรมการชุมชนที่ตอบแบบสอบถาม มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.68 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ย 3.58 และด้านการร่วมชุมนุมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.56 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการร่วมตัดสินใจทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.42 อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง แสดงให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้แทนชุมชน คณะกรรมการชุมชนเข้าใจในบทบาทและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น การทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทนคนในชุมชนและขณะเดียวกันก็เป็นสื่อบุคคลที่จะช่วยแนะนำข่าวสารที่ถูกต้องแก่คนในชุมชนในการตัดสินใจทางการเมืองที่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลและการสื่อสาร สร้างการเชื่อมโยงกับชุมชนโดยการเผยแพร่ข้อมูลและการสื่อสารเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทางการเมืองและการเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่น ที่ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นหรือระดับชุมชน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและสิ่งสำคัญของชุมชนนั้น ๆ โดยเริ่มตั้งแต่การเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ชุมชนได้เลือกตั้งผู้แทนทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับสมาชิกชุมชนอื่นๆ เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่น

เพื่อให้สามารถมีการร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับผู้อื่นในชุมชน รวมถึงการร่วมกำหนดนโยบาย การดำเนินการ การประเมินผลนโยบาย เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยใช้ข้อมูลจากการประชุม การสำรวจ และการอภิปรายกับประชาชนในชุมชน

3. กลยุทธ์การสื่อสารสำหรับสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของ คณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากมีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้พวกเขามีการยอมรับและเข้าร่วมกับกระบวนการพัฒนาด้วยความเข้าใจ เพราะการสื่อสารที่เปิดเผยและโปร่งใสจะช่วยให้ลดความสงสัยและความไม่พอใจ ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการสื่อสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในการพัฒนาท้องถิ่นจะช่วยให้การรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้พวกเขามีโอกาสและเชื่อมโยงกับกระบวนการตัดสินใจ เพราะการสื่อสารที่เป็นประโยชน์และเป็นเพื่อส่วนรวมจะช่วยให้การสร้างการตอบสนองจากประชาชน โดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น เพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และการเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและมีคุณภาพที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงกับประชาชนผ่านการสื่อสารที่โปร่งใสและเชื่อถือได้ จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย

กลยุทธ์ที่ 1 การสื่อสารวัฒนธรรมการเมือง 5 ส. คือ ส : สร้างสื่อสร้างสรรค์ที่เข้าใจง่าย ส : สร้างสื่อที่ทุกคนเข้าถึงได้ ส : สร้างการมีส่วนร่วมผ่านสังคมออนไลน์ ส : สร้างพื้นที่เวทีสื่อสารสาธารณะ และ ส : ส่งเสริมการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการสร้างวัฒนธรรมการสื่อสารทางการเมืองท้องถิ่นผ่านระบบนิเวศสื่อที่สร้างสรรค์และปลอดภัย ที่จะส่งเสริมความโปร่งใส ความร่วมมือ และธรรมาภิบาลที่มีประสิทธิผล โดยการเปิดเวทีสนทนา แลกเปลี่ยน การรับฟังเสียงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศ การอบรมให้ความรู้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีกลไกการตอบรับที่มีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกับสื่อท้องถิ่น และการสร้างแบบอย่างที่ดี

กลยุทธ์ที่ 2 การใช้ช่องทางการสื่อสาร เป็นการใช้ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น โดยมีการสื่อสารผ่าน 3 ช่องทาง คือ ช่องทางการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น การเผยแพร่ข้อมูล การส่งเสริมการมีส่วนร่วมใช้โพลสด การจัดปราชัยแบบออนไลน์ การส่งอีเมลจดหมายข่าว เป็นต้น ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนในท้องถิ่น เช่น การแถลงข่าว การสัมภาษณ์นักการเมือง การโฆษณาทางการเมือง เวทีดีเบตหรือได้เวทีทางการเมือง เป็นต้น และช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล เช่น การแนะนำตัว การให้โอกาสถามตอบคำถาม การให้ผู้ชมแสดงความรู้สึก การร่วมมือกับบุคคลที่มีอิทธิพลในชุมชน การจัดประชุมสาธารณะ และการใช้รูปแบบสื่อที่หลากหลาย เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสื่อสารสร้างการมีส่วนร่วม 6 ส. คือ ส : สร้างสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย ส : สร้างพื้นที่การสื่อสารในชุมชน ส : สร้างกิจกรรมการสื่อสารในชุมชน ส : สร้างเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน ส : สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และ ส : สร้างการเป็นตัวแทน ทั้งนี้ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาการเมืองท้องถิ่นที่ดีมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและจึงต้องอาศัยการสื่อสารที่ดี เพราะสื่อเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารข้อมูลและข่าวสารที่สำคัญเกี่ยวกับนโยบายท้องถิ่น สื่อเป็นช่องทางสำคัญในการสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาท้องถิ่น สื่อช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่อาจสร้างความสัมพันธ์และการร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ สื่อช่วยสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราว ข้อมูลที่สำคัญ และความคิดเห็นของประชาชน และสื่อช่วยในการสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือในการตัดสินใจและการกระทำของท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลที่เชื่อถือได้และการรายงานอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการพัฒนาท้องถิ่น

อภิปรายผล

1. การศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ช่องทางสื่อออนไลน์ 2) ช่องทางสื่อมวลชน 3) ช่องทางสื่อ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คณะกรรมการชุมชนที่ตอบแบบสอบถามมีระดับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านช่องทางสื่อออนไลน์ มีค่าเฉลี่ย 4.01 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านช่องทางสื่อบุคคล มีค่าเฉลี่ย 3.83 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีระดับค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารน้อยที่สุดคือ ด้านช่องทางสื่อสารมวลชน แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี นิยมเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์โดยใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อในการส่งผ่านข้อมูล เช่นเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และแอปพลิเคชันต่าง ๆ สามารถเลือกดู เลือกรับชม ได้ตามความต้องการของตนเอง ด้วยความทันสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่สะดวกในการเข้าถึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มากที่สุด ซึ่งช่องทางสื่อออนไลน์นั้นก็มีหลากหลายด้วยกัน อาทิ เว็บไซต์ แพลตฟอร์มทางสังคมออนไลน์ที่ให้ผู้ใช้งาน แชร์ และสื่อสารกับผู้ใช้อื่น โดยมีตัวอย่างเช่น Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, YouTube แอปพลิเคชันที่ใช้ในการสื่อสารทางข้อความ ภาพ วิดีโอ หรือเสียงระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ตัวอย่างเช่น LINE, WhatsApp, Messenger เพราะช่องทางสื่อออนไลน์ช่วยให้ผู้คนสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัลเช่นในปัจจุบัน สอดคล้องกับถิรวัฒน์ แจ่มกระจ่าง (2557) ได้วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ของการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตเทศบาลนคร จังหวัดสมุทรปราการ” โดยพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดสมุทรปราการ มีการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองในระดับเป็นครั้งคราว หรือ 5-6 วันต่อสัปดาห์ มีการเปิดรับสูงสุด คือ สื่อสารมวลชน ซึ่งอยู่ในระดับน้อย และมีการเปิดรับในระดับเป็นครั้งคราว ได้แก่ สื่อกิจกรรม

ทางการเมือง สื่อบุคคลและสื่อสังคมออนไลน์ตามลำดับ ทางด้านความรู้ทางการเมืองประชาชนมีความรู้ทางการเมืองในระดับเห็นด้วยมากมีความรู้สูงสุด คือ ทราบว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีอำนาจสูงสุด และมีความเข้าใจทางการเมืองในระดับเห็นด้วย มีความสนใจสูงสุด คือ สนใจติดตามการทำงานและผลงานทางด้านการเมือง ทางด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมากคือ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมตรวจสอบทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมประชุม/ร่วมชุมนุมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ตามลำดับ จากการศึกษาพบว่า การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองด้านสื่อมวลชนส่งผลที่ดีต่อทัศนคติทางการเมือง ความสนใจทางการเมืองและความรู้ทางการเมืองของประชาชน ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองด้านสื่อบุคคล และสื่อสังคมออนไลน์ส่งผลที่ดีต่อความรู้ทางการเมืองของประชาชนซึ่งทัศนคติทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง และความสนใจทางการเมือง

2. การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง 2) ด้านการร่วมรณรงค์เลือกตั้ง 3) ด้านการชุมนุมทางการเมือง และ 4) ด้านการตัดสินใจทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าคณะกรรมการชุมชนที่ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.68 อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ย 3.58 และด้านการร่วมชุมนุมทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.56 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการร่วมตัดสินใจทางการเมือง มีค่าเฉลี่ย 3.42 อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง แสดงให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้แทนชุมชน คณะกรรมการชุมชนเข้าใจในบทบาทและแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น การทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทนคนในชุมชนและขณะเดียวกันก็เป็นสื่อบุคคลที่จะช่วยแนะนำข่าวสารที่ถูกต้องแก่คนในชุมชนในการ

ตัดสินใจทางการเมืองที่จะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับไพวรรณ ปุริมาตร (2564) ได้ศึกษาเรื่อง พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น, ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ มีความมั่นคงในอนาคต จะต้องคำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม ยึดหลักความเสมอภาคของบุคคล หลักเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เนื่องจากการปฏิบัติเช่นนี้ เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมเช่นนี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม เพื่อจะส่งผลให้นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา สามารถพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในท้องถิ่นและยังส่งผลไปยังประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ความสำคัญของศักดิ์ศรีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ และความเสมอภาคของบุคคล มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะได้รับการบริการทุกชนิดที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนจะต้องยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล หลักความเสมอภาคของบุคคล หลักแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยต้องเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นในการพูดแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก แม้ตนจะไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นเหล่านั้นก็ตาม ผู้มีจิตใจประชาธิปไตยจะต้องยอมรับหรือมีความอดกลั้นต่อการปฏิบัติที่แตกต่างไปของผู้อื่น หากพฤติกรรมเหล่านั้นไม่ขัดต่อการใช้สิทธิเสรีภาพของตน การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การมีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบของตน 2) เคารพกฎหมายและกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคม 6) รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริต 4) มีจิตสาธารณะ 5) มีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

3. กลยุทธ์การสื่อสารสำหรับสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากมีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้พวกเขามีโอกาสและเชื่อมโยงกับกระบวนการตัดสินใจ เพราะการสื่อสารที่เป็นประโยชน์และเป็นเพื่อส่วนรวมจะช่วยในการสร้างการตอบสนองจาก

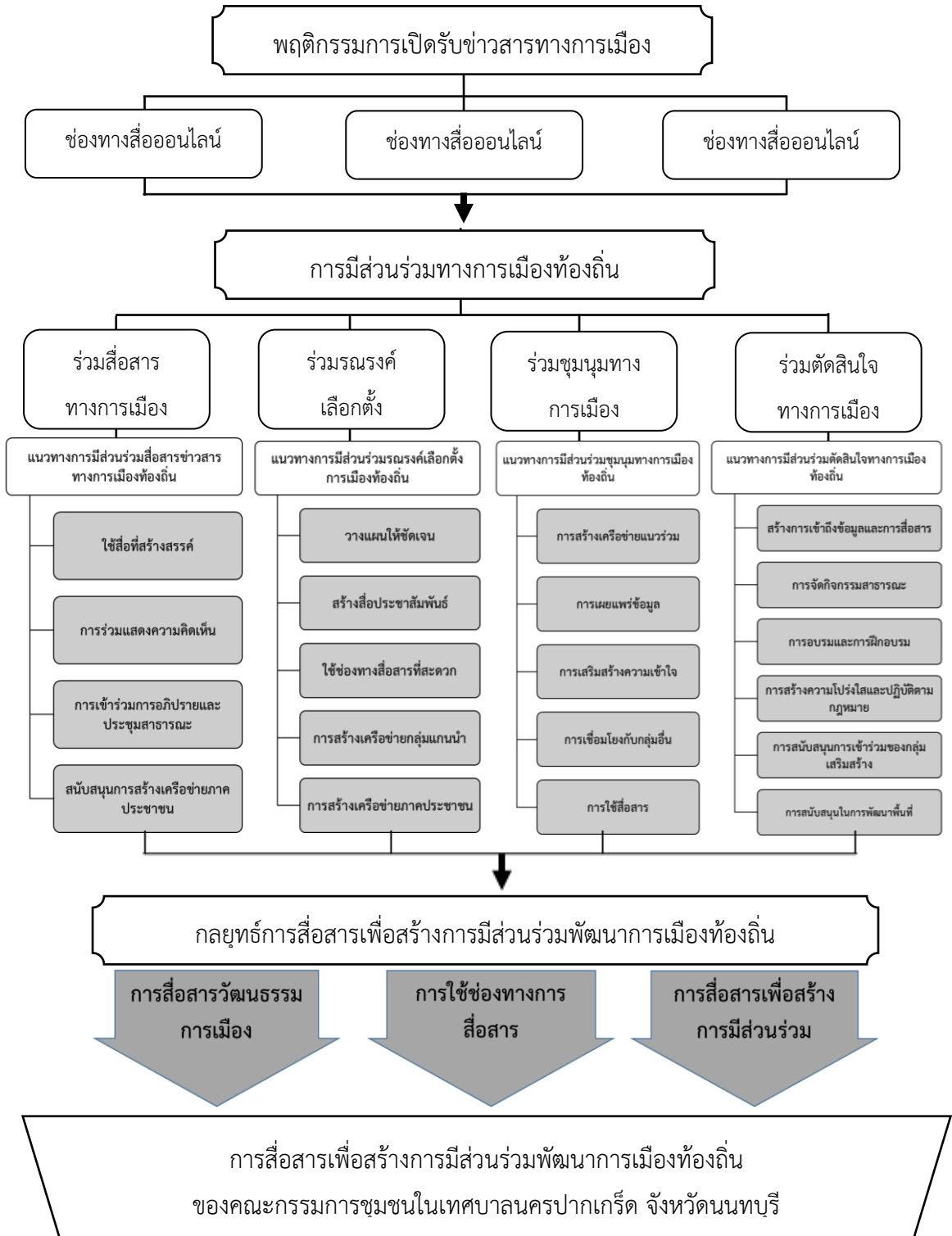
ประชาชน โดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น เพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และการเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและมีคุณภาพที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การสื่อสารวัฒนธรรมการเมือง 5 ส. คือ ส : สร้างสื่อสร้างสรรค์ที่เข้าใจง่าย ส : สร้างสื่อที่ทุกคนเข้าถึงได้ ส : สร้างการมีส่วนร่วมผ่านสังคมออนไลน์ ส : สร้างพื้นที่เวทีสื่อสารสาธารณะ และ ส : ส่งเสริมการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ในชุมชน กลยุทธ์ที่ 2 การใช้ช่องทางการสื่อสาร เป็นการใช้ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร และที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น โดยมีการสื่อสารผ่าน 3 ช่องทาง คือ ช่องทางการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนในท้องถิ่น และช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อบุคคล กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสื่อสารสร้างการมีส่วนร่วม 6 ส. คือ ส : สร้างสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย ส : สร้างพื้นที่การสื่อสารในชุมชน ส : สร้างกิจกรรมการสื่อสารในชุมชน ส : สร้างเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน ส : สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และ ส : สร้างการเป็นตัวแทน ทั้งนี้ กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาการเมืองท้องถิ่นที่ดีมีประสิทธิภาพ จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และจึงต้องอาศัยการสื่อสารที่ดี เพราะสื่อเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารข้อมูลและข่าวสารที่สำคัญเกี่ยวกับนโยบายท้องถิ่น สื่อเป็นช่องทางสำคัญในการสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาท้องถิ่น สื่อช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่อาจสร้างความสัมพันธ์และการร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ สื่อช่วยสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนรู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราว ข้อมูลที่สำคัญ และความคิดเห็นของประชาชน และสื่อช่วยในการสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือในการตัดสินใจและการกระทำของท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลที่เชื่อถือได้และการรายงานอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการพัฒนาท้องถิ่น สอดคล้องกับ กฤติยา รุจิโชค (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลในสื่อยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลมีรูปแบบการสื่อสารทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการผ่านสื่อดิจิทัล มีการสร้างเนื้อหา ภาพ วีดิโอ กราฟฟิกให้เหมาะสมกับสื่อดิจิทัล มีองค์กรประชาสัมพันธ์รัฐ

หน่วยงานประชาสัมพันธ์ภาครัฐและประชาสัมพันธ์พรรคการเมือง (พรรคร่วมรัฐบาล) ทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อดูแลภาพลักษณ์รัฐบาลให้เป็นไปตามนโยบายประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล ปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการสื่อสารทางการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลในสื่อยุคดิจิทัล ได้แก่ ปัจจัยด้านการวางแผนการสื่อสารทางการเมือง นโยบายการสื่อสารทางการเมืองและการจัดการการสื่อสารทางการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลในสื่อยุคดิจิทัล สำหรับองค์ความรู้จากงานวิจัยคือ หน่วยงานประชาสัมพันธ์ภาครัฐและองค์กรประชาสัมพันธ์รัฐมีปัจจัยที่สนับสนุนการสื่อสารการเมืองและรูปแบบการสื่อสารการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลในสื่อยุคดิจิทัล ได้แก่ การวางแผนการสื่อสาร นโยบายการสื่อสารการเมือง และการสร้างเนื้อหาการสื่อสารการเมืองให้เหมาะสมกับสื่อในยุคดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

ในการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นถึงองค์ความที่ได้รับจากการวิจัย โดยการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผ่านช่องทางต่าง ๆ คือ ช่องทางสื่อสารมวลชน ช่องทางสื่อบุคคล ช่องทางสื่อออนไลน์ ซึ่งมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อออนไลน์มากกว่าด้านอื่น ๆ ดังนั้น การสื่อสารจะต้องพิจารณาและเลือกใช้ช่องทางที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นให้ข้อมูลเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและเสริมสร้างความเชื่อมั่นและการเข้าใจในเรื่องการเมืองท้องถิ่น ในการสร้างการเชื่อมต่อและสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่สามารถทำได้ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ อาทิ เว็บไซต์ของท้องถิ่น ช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ช่องทางแชทและกลุ่มออนไลน์ ช่องทางอีเมลล์

จากการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองของคณะกรรมการชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองใน 4 ด้าน คือ ด้านการร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมือง ด้านการร่วมรณรงค์เลือกตั้ง ด้านการร่วมชุมนุมทางการเมือง ด้านการร่วมตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางการเมืองในท้องถิ่นรวมถึงการพัฒนาท้องถิ่นนั้นด้วย เนื่องด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นช่วยให้นโยบายที่ถูกพัฒนามีความเหมาะสมและยั่งยืน เนื่องจากการพิจารณาและรับฟังมุมมองและความคิดเห็นจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายนั้น ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในระบบการบริหารจัดการของท้องถิ่น โดยเฉพาะเมื่อมีการสนับสนุนและเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจะช่วยให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน เพื่อปรับปรุงนโยบายและโครงการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพแวดล้อมท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจะช่วยสร้างความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่น โดยประชาชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจะช่วยลดความไม่เสมอภาคและความขัดแย้งในชุมชน โดยการสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นจะช่วยสร้างสังคมที่มีความเชื่อถือและมั่นคง โดยผ่านการสร้างความเข้าใจและความยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายในชุมชน จึงได้มีแนวทางสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น คือ การมีส่วนร่วมสื่อสารข่าวสารทางการเมืองท้องถิ่น การมีส่วนร่วมรณรงค์เลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น การมี

ส่วนร่วมชุมชนทางการเมืองท้องถิ่น โดยการสร้างเครือข่ายแนวร่วม การมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมืองท้องถิ่น

ดังนั้น การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างมากเนื่องจากมีผลต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เนื่องจากการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้พวกเขามีการยอมรับและเข้าร่วมกับกระบวนการพัฒนาด้วยความเข้าใจ เพราะการสื่อสารที่เปิดเผยและโปร่งใสจะช่วยให้เกิดความสงสัยและความไม่พอใจ ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงการสื่อสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในการพัฒนาท้องถิ่นจะช่วยในการสร้างสังคมที่มีการรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้พวกเขามีโอกาสและเชื่อมโยงกับกระบวนการตัดสินใจ เพราะการสื่อสารที่เป็นประโยชน์และเป็นเพื่อส่วนรวมจะช่วยให้การสร้างการตอบสนองจากประชาชน โดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น เพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้และการเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น โดยการให้ข้อมูลที่ชัดเจนและมีคุณภาพที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเชื่อมโยงกับประชาชนผ่านการสื่อสารที่โปร่งใสและเชื่อถือได้ จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การสื่อสารวัฒนธรรมการเมืองเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น โดยการสร้างสื่อที่เข้าใจง่าย สร้างความเสมอภาคในสิทธิการสื่อสาร สร้างการมีส่วนร่วมผ่านสังคมออนไลน์ สร้างพื้นที่เวทีสื่อสารสาธารณะ และการใช้สื่อต่าง ๆ ในชุมชน 2) กลยุทธ์การใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น โดยการพัฒนาช่องทางการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน และการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลและ 3) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น โดยการสร้างสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและสร้างสรรค์ สร้างพื้นที่การสื่อสารในชุมชน สร้างกิจกรรมการสื่อสารในชุมชน สร้างเครือข่ายการสื่อสารในชุมชน สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างการเป็นตัวแทน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นของคณะกรรมการชุมชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่เน้นกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาการเมืองท้องถิ่นที่ดีมีประสิทธิภาพ จะสามารถการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการเมืองท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและจึงต้องอาศัยการสื่อสารที่ดี เพราะสื่อเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารข้อมูลและข่าวสารที่สำคัญเกี่ยวกับนโยบายท้องถิ่น สื่อเป็นช่องทางสำคัญในการสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาท้องถิ่น สื่อช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่อาจสร้างความสัมพันธ์และการร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ สื่อช่วยสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราว ข้อมูลที่สำคัญ และความคิดเห็นของประชาชน และสื่อช่วยในการสร้างความมั่นคงและความเชื่อถือในการตัดสินใจและการกระทำของท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ข้อมูลที่เชื่อถือได้และการรายงานอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานที่กำกับดูแลเรื่องสื่อ ควรสร้างมาตรฐานและกรอบการปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่นมีแนวทางในการสื่อสารที่เป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพส่งเสริมการพัฒนาสื่อท้องถิ่นที่มีคุณภาพและสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถสื่อสารข่าวสารท้องถิ่นและเชื่อมโยงกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างชุมชนที่สร้างสรรค์และเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองท้องถิ่น รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการเข้าใจและการยอมรับในหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน เช่น การแสดงความเป็นกลางในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับนโยบายท้องถิ่น การสร้างเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและเป็นประโยชน์ หรือการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่สื่อสาร

2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมโดยเชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือโครงการที่ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ส่วนเสีย นำเสนอโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือการแก้ไขปัญหาในชุมชนของตน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิธีการสร้างกลยุทธ์การสื่อสารที่เพิ่มสาระความรู้และยอมรับของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น วิธีการสร้างชุมชนที่มีส่วนร่วมและมีการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมทางการเมืองท้องถิ่น วิธีการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและปฏิบัติการท้องถิ่นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น และวิธีการสร้างสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

2) ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมในการสื่อสารที่สามารถช่วยให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กฤติยา รุจิโชค. (2564). การสื่อสารทางการเมืองเพื่อรักษาภาพลักษณ์รัฐบาลในสื่อยุคดิจิทัล.

วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(1), 25–34.

ณรงค์ สมพงษ์. (2553). สื่อสารมวลชนเพื่องานส่งเสริม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เทศบาลนครปากเกร็ด. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) เทศบาลนครปากเกร็ด อำเภopakเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: (เอกสารอัดสำเนา).

ถิรวัฒน์ แจ่มกระจ่าง. (2557). ความสัมพันธ์ของการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 4(1), 46–56.

ไพวรรณ ปุริมาตร. (2564). พลวัตทางการเมืองกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักการเมืองท้องถิ่น. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(1), 143–153.

ประคอง กรณสุต. (2553). สถิติเพื่อการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมควร กวียะ. (2565). การสื่อสารมวลชน: บทบาทหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ. กรุงเทพฯ: พชรกานต์การพิมพ์.

- สมนึก ภัททิยธนี. (2549). *การวัดผลการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2554). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุจิต บุญบงการ. (2542). *การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบัน
ทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2565). *การสื่อสารกับการเมือง*. กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ภัณฑ์ แอนด์ พริน
ติ้ง.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี และทิพาพร พิมพ์สุทธิ. (2560). *พฤติกรรมทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Galtung, J., Lynch, J. (2010). *Reporting Conflict: New Directions in Peace
Journalism*. St Lucia, Australia: University of Queensland Press.

แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ*

GUIDELINES FOR DEVELOPING HUMAN CAPITAL IN ORGANIZATIONS

WHIT INSPIRATION

จักรพันธ์ ลิ้มมังกูร

Jakkraparn Limmangkur

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: i_amja_y@hotmail.com

Received 30 March 2025; Revised 28 April 2025; Accepted 30 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีเจตนารมณ์ในการสะท้อนแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สรุปผลการค้นพบ แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ ต้องอาศัยการจัดการทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่มีการบูรณาการร่วมกับแผนต่าง ๆ และอาศัยความคาดหวังของทุนมนุษย์ในองค์กรในแต่ละบุคคลที่มีความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเองในด้านใดบ้าง โดยประการแรก ต้องสร้างแรงผลักดันจากภายใน เป็นการสร้างพลังความคิดในการมีส่วนร่วมในงานที่ทำ ประการที่สอง ต้องทำให้เกิดความหลงใหลในงานที่ทำ เป็นตัวขับเคลื่อนให้มีความพยายาม และค้นพบ ความสำเร็จของชีวิต ประการที่สาม ต้องสร้างแรงดลใจในการทำงานที่สำเร็จ คือ พลังที่อยู่ภายในตัวของบุคคลที่คอยผลักดันให้คนมีพฤติกรรมบางอย่าง ประการที่สี่ ต้องออกแบบคำตอบแทนพิเศษที่ยุติธรรม และเหมาะสมต่อภาระงาน และประการสุดท้าย ต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

Citation

* จักรพันธ์ ลิ้มมังกูร. (2568). แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(1), 123-141.

Jakkraparn Limmangkur. (2025). Guidelines For Developing Human Capital In Organizations Whit Inspiration. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 123-141.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

คำสำคัญ : การพัฒนา, ทุนมนุษย์, แรงคลใจ

Abstract

This academic article aims to reflect on the approach to human capital development in organizations with inspiration as a guideline for human capital development in both public and private organizations.

Summary of the findings: The approach to developing human capital in organizations with inspiration requires strategic human capital management of the organization that is integrated with various plans and relies on the expectations of human capital in each organization that each person desires to develop themselves in what areas. First, we must create a driving force from within, which is the power of the mind to participate in the work we do. Second, we must create a passion for the work we do that drives us to strive and find success in life. Thirdly, it must create motivation for successful work, that is, the power within an individual that drives people to behave in a certain way. Fourthly, it must design special compensation that is fair and appropriate for the workload. Finally, it must create motivation for work.

Keywords: Development, Human capital, Inspiration

บทนำ

ตั้งแต่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504-2509 นับได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการพัฒนา ที่ทำให้ประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาประเทศที่ชัดเจนมีเป้าหมายของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นไปที่ภาคเกษตรกรรม ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การส่งออก และการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม โดยเน้นการใช้แรงงานและฝีมือมนุษย์ในการผลิตเครื่องอุปโภค บริโภคต่าง ๆ โดยไม่ได้มองว่ามนุษย์มีความต้องการทางด้านสังคมและการพัฒนาตนเอง นำไปสู่การชะลอตัวของการพัฒนา ซึ่งตามแนวคิด Frederick Taylor มองว่า ปัญหาคนงานทำงานไม่เต็มศักยภาพนั้น สามารถแก้ไขได้ด้วยการออกแบบงานและการจัดสิ่งจูงใจเสียใหม่ “มนุษย์เปรียบเสมือนเครื่องจักร” (Frederick W.Taylor, 1991) จนกระทั่ง

มาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ได้มีการเปลี่ยนกระบวนความคิดใหม่ โดยมองว่าการพัฒนาที่ทำลายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคตนั้น คือ “การพัฒนาคน” (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540) ซึ่งหมายถึง การพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทยให้สามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติ ในที่สุด ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 จึงได้ปรับแนวคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งเน้นหลักของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นการเน้น “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา”

ส่งผลมาจนถึงการพัฒนาในปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 ที่ยังคงให้ความสำคัญกับ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) ซึ่งการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) จะช่วยเพิ่มความสามารถในการมีงานทำ (Groot & Maasen, 2000) โดยเน้นให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านผลงานวิชาการ การวิจัย ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรม การยกระดับสมรรถนะของคนไทยให้สูงขึ้น โดยการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เมื่อคนมีความรู้ได้รับการส่งเสริมการพัฒนาแล้ว จะได้นำความรู้เหล่านั้นไปพัฒนาอาชีพและงานของตนเอง นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมในที่สุด มีผู้กล่าวว่า “การพัฒนาประเทศ คือ การระดมสรรพปัจจัยต่าง ๆ เช่น กำลังคน กำลังเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้บังเกิดความสำเร็จก้าวหน้าตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้” จากคำกล่าวที่ว่านี้จะเห็นได้ว่า กำลังคนหรือทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) นับเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เพราะกำลังคนที่ได้รับการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาแล้ว เขาจะมีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และมีความสามารถในการประกอบกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ณัฐพันธุ์ เชนนันท์, 2545)

แนวคิดเรื่อง “ทุนมนุษย์” (Human Capital) ที่เกิดขึ้นจากแนวทางเศรษฐศาสตร์ ที่มิได้มองทุนเป็นแต่เพียงตัวเงินอย่างเดียว แต่จำแนกทุนออกเป็นหลายลักษณะ เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนทางสังคม เป็นต้น ซึ่งทุนมนุษย์ ในปัจจุบันได้รับการยอมรับจากภาครัฐและเอกชนว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันองค์กรให้สามารถก้าวไปถึงเป้าหมายที่วางเอาไว้

มีประสิทธิภาพ และยังเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถเปลี่ยนถ่ายให้กับบุคคลอื่นได้ ทุนมนุษย์ จึงกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าขององค์กร สิ่งหนึ่งที่สำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมองมนุษย์ในองค์กรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า (ทุนมนุษย์) ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องเริ่มสร้างจากระบบคิด โดยสร้างและพัฒนาแรงดลใจ เพื่อที่จะทำให้คนมีเป้าหมาย กำลังใจ และกำลังกาย พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเอง รวมถึงการสร้างแรงดลใจในการเรียนรู้ ที่เป็นการสร้างพลัง (Power) ของตนเองให้บังเกิดความอยากรู้ การสำนึกรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการคิดและการกระทำใด ๆ ที่พึงประสงค์ ดังนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจในตัวเองจึงเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การกำหนดเป้าหมายของการทำงานที่ท้าทาย ด้วยการมีต้นแบบความสำเร็จ การมีแรงกระตุ้นหรือแรงขับเคลื่อน เป็นการสร้างแรงดลใจให้ไปสู่จุดมุ่งหมาย (มัทนา สานติวัตร, 2562)

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ ว่าจะมีแนวทางการพัฒนาอย่างไร จึงต้องมองย้อนไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์

ผู้ปฏิบัติงาน ถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญมากที่สุดขององค์กร ซึ่งทรัพยากรมนุษย์นั้น เป็นสินทรัพย์ที่สามารถแปลงให้อยู่ในรูปของต้นทุนได้ โดยเรียกกันว่า ทุนมนุษย์ ซึ่งพร้อมที่จะสร้างผลผลิตที่เกิดประโยชน์และมีคุณค่าอย่างมหาศาล ทุนมนุษย์จะช่วยสร้างและพัฒนาประเทศชาติ หรือองค์กรให้เกิดความเจริญก้าวหน้าให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข โดยผู้ปฏิบัติงานต้องได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งมุมมองทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นการบริหารงานบุคคลแบบเก่า (Traditional Personnel Management) ที่มองผู้ปฏิบัติงานเป็นเพียงแค่ต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย จึงมุ่งเน้นไปที่การควบคุมมากกว่าที่จะพัฒนา ซึ่งต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1930 - 1940 จุดเน้นของการบริหารได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นการบริหารแบบวิทยาศาสตร์มาเป็นการบริหารแบบมนุษยสัมพันธ์ ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์มากขึ้น และมองผู้ปฏิบัติงานเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งในการบริหาร จึงเกิดเป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) ปัจจุบัน

มุมมองเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานได้เปลี่ยนไป เกิดเป็นการจัดการทุนมนุษย์ (Human Capital Management) (ลัดดาวัลย์ คงทอง, 2561)

ทุนมนุษย์ เริ่มรู้จักเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 โดย Leonard Nadler ซึ่งได้นำเสนอในการประชุม Miami Conference of the American Society of Training and Development : ASTD ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนทุนมนุษย์เกิดขึ้นและเป็นกระแสในประเทศไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ.2535 เพื่อตอบสนองความต้องการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ซึ่งคำว่า “ทุนมนุษย์” แปลมาจากภาษาอังกฤษ คือ Human Capital แบบตรงตัว ได้ถูกนำมาใช้ในสองความหมาย ซึ่งความหมายแรกนั้นมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นเจ้าของแรงงาน ต่อมา Gary Becker ได้ศึกษาค้นคว้าและกำหนดเป็นทฤษฎี เรียกว่า “ทฤษฎีทุนมนุษย์” ที่มุ่งเน้นการลงทุนไปในขีดความสามารถและทักษะการทำงานของบุคลากรในองค์กร Theodore W. Schultz เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบลก็ได้ให้ความหมายไว้ในปี ค.ศ. 1961(พ.ศ. 2504) ในบทความชื่อ Investment in Human Capital (อ้างศักดิ์ คงคาสวัสดิ์, 2550) โดย Schultz ให้ความหมายคำว่า “ทุนมนุษย์” หมายถึง ความสามารถหลาย ๆ อย่างที่อยู่ในตัวคน ทั้งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือเกิดจากการสะสมเรียนรู้ โดยแต่ละบุคคลที่เกิดมาจะมีนิสัยเฉพาะซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกความสามารถ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่า ซึ่งจะเพิ่มขึ้นได้เมื่อมีการลงทุนที่เหมาะสม (นิสสารก์ เวชยานนท์, 2551)

ฉะนั้นคำว่า “ทุนมนุษย์” จึงประกอบด้วย ทุนทางปัญญา ได้แก่ ความรู้และความสามารถในการเรียนรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทักษะ ประสบการณ์ที่คนสั่งสมไว้ รวมทั้งความรู้ที่อยู่ในตัวทุนทางสังคม เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์ และทุนทางอารมณ์ ได้แก่ คุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเช่น การรับรู้ตนเอง ความมีศักดิ์ศรี และการมีความยืดหยุ่น คำว่า “ทุนมนุษย์” จึงเป็นคำที่ใช้กันอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย รวมถึงมีคำจำกัดความที่ค่อนข้างหลากหลาย ทุนมนุษย์จะมีความหมายที่แสดงถึงศักยภาพที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการสร้างผลิตภาพของบุคคล หน่วยงาน และสังคม ทั้งนี้เพราะการเพิ่มทุนมนุษย์นำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและเพิ่มการบริการที่มีประสิทธิภาพด้วย

ความหมายของทุนมนุษย์

คำว่า “ทุนมนุษย์” เป็นคำที่มีการใช้ในแวดวงวิชาการและการบริหารมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน ตลอดจนแนวโน้มในอนาคต โดยมีนักวิชาการจำนวนมากที่ได้พยายามจะอธิบายถึงความหมายของคำดังกล่าวไว้อย่างหลากหลาย ดังที่ผู้เขียนจะขอนำมาประมวลเพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่าง พอสังเขปดังนี้

दनัย เทียนพุม (2551) ได้อธิบายถึงคำว่า ทุนมนุษย์ ว่าถือเป็นมิติใหม่ที่เข้ามาเปลี่ยนแนวคิดของการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยดึงความสามารถของคนออกมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นทุนปัญญา สิ่งเหล่านี้กำลังเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HRD : Human Resource Development) ทั้งนี้เพราะความสามารถตลอดจนทักษะ ความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่สั่งสมอยู่ในตัวเอง สามารถจะนำสิ่งเหล่านี้มารวมกันจนเกิดเป็นศักยภาพขององค์กร รวมถึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่า ซึ่งจะทำให้องค์กรนั้นได้เปรียบเหนือคู่แข่ง โดยมีสมรรถนะที่สูงขึ้นและใช้ความสามารถในทุก ๆ ด้าน อย่างเป็นประโยชน์ในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ให้แก่ประเทศชาติ (ปราชญา กล้าผจญ และพอลตา บุตรสุทธีวงศ์, 2550)

Santos-Rodrigues, Helena, Pedro Figueroa Dorrego, and Carlos Fernandez Jardon (2010) ได้ให้ความหมายว่า ทุนมนุษย์ หมายถึง สมรรถนะและความมุ่งมั่นของพนักงาน ซึ่งสมรรถนะนั้นเป็นทักษะความรู้ความสามารถ ส่วนความมุ่งมั่นเป็นความตั้งใจที่จะอุทิศตนเองและทำงานเพื่อองค์กร เช่นเดียวกันกับ อารังศักดิ์ คงศาสวัสดิ์ (2550) ที่ให้ความสนใจต่อแนวคิดทุนมนุษย์ โดยได้อธิบายความหมายของคำว่า ทุนมนุษย์ คือ ความรู้ความสามารถตลอดจนทักษะหรือความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่มีสั่งสมไว้อยู่ในตนเอง ที่สามารถจะนำสิ่งเหล่านี้มารวมเข้าด้วยกันแล้วเกิดเป็นศักยภาพขององค์กร ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่า ส่งผลทำให้องค์กรนั้นมีความสามารถสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง และยังคงกล่าวต่อไปอีกว่า ทุนมนุษย์ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับคนหรือมนุษย์ในยุคใหม่ ที่มองคนเป็นทรัพยากรหรือสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดสำหรับองค์กร เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าแต่มีคุณสมบัติบางอย่างที่แตกต่างจากสินทรัพย์ประเภทอื่น ได้แก่ ประการแรก เป็นสินทรัพย์ที่

จับต้องมิได้ เช่น ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถรวมถึงประสบการณ์ ประการที่สอง ไม่มีค่าเสื่อมเหมือนทรัพย์สินประเภทอื่น หากแต่ยังอยู่กับองค์กรนานยังมีประสบการณ์ มีความรู้ ความสามารถเพิ่มมากขึ้นไปตามอายุการทำงาน โดยสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้เสมอ กล่าวคือ องค์กรสามารถพัฒนาคนให้มีมูลค่าเพิ่มได้ เช่นเดียวกันกับ นิสิตาร์ก เวทชยานนท์ (2551) ได้ให้ความหมายของ ทูมมนุษย์ ไว้ว่า เป็นคุณลักษณะต่าง ๆ รวมไปถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และความสามารถ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ผู้นั้นหรือใช้เงิน เวลาในการสร้างเสริมไว้ ทูมมนุษย์ถูกสั่งสมขึ้นมาหลายทาง เช่น จากการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน การย้ายถิ่นฐาน ประสบการณ์ชีวิต รวมทั้งการค้นคว้าหาข้อมูล ฯลฯ ในขณะที่ ชาคร คัยนันทน (2561) อธิบายถึง “ทูมมนุษย์” ว่าเป็น “ทูม” ที่เกี่ยวข้องกับ “มนุษย์” ในเรื่องสติปัญญา ความรู้ การศึกษาเรียนรู้ และการรับรู้ เป็นความสามารถ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ทักษะประสบการณ์ ศักยภาพของคน และเป็นเรื่องของอารมณ์ ความคิด ทัศนคติ ตลอดจนถึงความเชื่อของคน

กล่าวโดยสรุป ทูมมนุษย์ นอกจากจะดูคุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งได้แก่ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และประสบการณ์แล้วยังต้องให้ความสำคัญกับความคิด ทัศนคติ รวมทั้งความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ เพื่อเพิ่มผลผลิตภาพของงาน องค์กร และนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ดังนั้น ผู้เขียนจึงศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทูมมนุษย์ เพื่อให้ทราบถึงบริบทของการพัฒนา และนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างแท้จริง ว่าควรเริ่มต้นจากจุดใด

แนวคิดการพัฒนาทูมมนุษย์

แนวคิดของการพัฒนาทูมมนุษย์ (Human Capital Development) ได้เกิดขึ้นมาในช่วงปี ค.ศ.1969 โดย Nadler (อ้างถึงใน ฤทธิพล ไชยบุรี, 2562) ได้กล่าวถึง “การพัฒนาทูมมนุษย์” ไว้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญมีส่วนในการขับเคลื่อนคนในองค์กร ให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ Gilley and Egg land 1989 (อ้างถึงใน เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย, 2552, น. 132) ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้งสาม ในการพัฒนาทูม

มนุษย์ ได้อธิบายว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ คือ การมุ่งที่จะปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในปัจจุบัน และอนาคตของตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร โดยที่ประสิทธิภาพขององค์กรวัดได้จากความสามารถในการแข่งขันหรือความสามารถในการทำกำไรขององค์กร ที่มีกิจกรรมการพัฒนาทุนมนุษย์ ประกอบด้วย การพัฒนาตัวบุคคล การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนา Mondy and Noe 2005 (อ้างถึงใน สิทธิชัย ศรีเจริญประมง, 2556, น. 67) กล่าวต่อไปอีกว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ เป็นหน้าที่หลักของการบริหารทุนมนุษย์ ประกอบด้วย การฝึกอบรม การพัฒนา การวางแผนพัฒนาอาชีพ การพัฒนาองค์กรและการประเมินผล โดยมีกิจกรรมการฝึกอบรมที่ออกแบบขึ้นมาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะตามความต้องการสำหรับงาน ในปัจจุบัน ส่วนการพัฒนาเป็นการเรียนรู้ของพนักงาน เพื่อนำมาใช้ในอนาคตระยะยาว

“ทุนมนุษย์” จึงได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองของการพัฒนาหลากหลายแง่มุม ประการแรก เปลี่ยนจากการมองคนเป็นค่าใช้จ่ายไปสู่การมองคนเป็นสินทรัพย์ ในอดีตองค์กรจะมองบุคลากรเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องควบคุม มิฉะนั้นแล้วผลงานที่ได้อาจไม่คุ้มกับค่าจ้าง แต่หากว่ากันตามแนวคิดใหม่นั้น องค์กรจะมองบุคลากรเป็นสินทรัพย์ที่เพิ่มมูลค่าในตัวได้ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะหรือความชำนาญ ที่ไม่มีค่าเสื่อมราคา ถือว่าเป็น “ทุนมนุษย์” ซึ่งเน้นความสำคัญของความรู้และการใช้สติปัญญาในการนำข้อมูลสารสนเทศทั้งหลายนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และยังมีมองลึกลงไปว่า แท้ที่จริงแล้วพนักงานเป็นเจ้าของทุน เป็นผู้ลงทุน เพราะพนักงานเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะทำงานที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร การจะเอาทุนของตนเองไปทำงานกับองค์กรใด ที่ให้ผลตอบแทนในการลงทุนอย่างคุ้มค่าที่สุด แนวคิดดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อวิธีการปฏิบัติงาน องค์กรจึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจให้พนักงานให้อยากอยู่ทำงานแทนที่จะลาออกไปทำงานที่อื่น (ศิริ โสภาสพงษ์, 2543) ประการที่สอง การมองทุนมนุษย์ในลักษณะที่เป็นคุณสมบัติที่แยกออกต่างหากจากตัวบุคคล เพราะ “ทุนมนุษย์” จัดเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน รวมถึงไม่ใช่สิ่งที่องค์กรเป็นเจ้าของ แต่ทุนมนุษย์กลับเป็นคุณสมบัติภายในของลูกจ้าง จึงเป็นสิ่งที่ทำลายความสามารถในการจัดการความรู้ขององค์กรที่จะทำอย่างไรจึงสามารถดึง Tacit Knowledge นี้ออกมาจากตัวลูกจ้างได้โดยสมัครใจ (พิพัฒน์ ก้องกิจกุล, 2546) ประการที่สาม แนวคิดระหว่างการสร้างความรู้ผูกพันกับการพัฒนาทุนทางปัญญา มีมุมมองว่า ทุนมนุษย์

เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้มีพนักงานเป็นเจ้าของ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่พนักงานต้องให้ความสำคัญและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เพราะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ โดยมีเสรีที่จะเลือกทำงานอยู่กับใครก็ได้ ดังนั้นแล้ว การพัฒนาทุนทางปัญญา จึงเป็นเรื่องที่กลมกลืนกับการพัฒนาขีดความสามารถ ซึ่งมีอยู่สองแนวทาง คือ แบบที่เน้นการพัฒนาขีดความสามารถเพื่อให้ได้มาตรฐานของงาน กับแบบที่เน้นการพัฒนาขีดความสามารถบนฐานของการพัฒนาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ (จิระประภา อัครบวร, 2549) สิ่งสำคัญที่นักบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องสร้างให้เกิดควบคู่ไปกับการพัฒนาทุนมนุษย์ จึงเป็นเรื่องของการสร้างความผูกพันให้กับองค์กรด้วย การรักษาความสมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตกับการพัฒนาขีดความสามารถ เพื่อให้เกิดความผูกพันที่จะนำความรู้ความสามารถที่พัฒนานั้นออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์กรอย่างเต็มศักยภาพ ประการที่สี่ การให้ความสำคัญกับด้านเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมรวมถึงความฉลาดทางอารมณ์ องค์ประกอบของทุนมนุษย์ ที่สำคัญทำให้เกิดแนวคิดที่แตกต่างไปจาก “ทรัพยากรมนุษย์” ก็คือ ทุนทางสังคม เป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดความหลากหลายในความคิดและเป็นกรณีศึกษาที่จะช่วยให้การเรียนรู้กว้างขวางและลึกซึ้ง ส่วนทุนทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ในการปฏิบัติงานช่วยให้เกิดการเรียนรู้และเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้ต่อเนื่องขยายขอบเขตออกไปในลักษณะเสริมส่งซึ่งกันและกัน ประการที่ห้า การเน้นคุณค่าของคนและวิธีการที่ใช้ในการบริหารคนมากกว่าหน้าที่เฉพาะบุคคล Elton Mayo กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการบริหารทุนมนุษย์ มีความแตกต่างกันในสองประเด็น คือ การบริหาร “ทุนมนุษย์” จะเน้นคุณค่าของคนและสิ่งที่คุณสร้าง มากกว่าความสนใจตัวกระบวนการหรือหน้าที่ส่วนบุคคล และการบริหาร “ทุนมนุษย์” ให้ความสำคัญกับการประเมินวิธีการที่ใช้ในการบริหารคนและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ประการที่หก เกิดแนวความคิดในการวัดค่าสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน เนื่องจาก “ทุนมนุษย์” เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน และการพัฒนาทุนมนุษย์เน้นที่คุณค่าของคนในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามแนวความคิดแบบเก่าจะใช้จำนวนบุคลากรและจำนวนผู้ที่เข้ารับการอบรมหรืออัตราการเข้าออกจากงาน หรือประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นจากการทำงานเป็นตัวชี้วัดคุณค่าของบุคคล แต่ตัวชี้วัดดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้กับทุนมนุษย์ได้ ซึ่งทุนมนุษย์จะมีมูลค่าขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อได้รับการ

สนับสนุนการดำเนินกลยุทธ์จากองค์กร ประการที่เจ็ด การทำให้การบริหารและการพัฒนาทุนมนุษย์เป็นเรื่องของทุกฝ่ายภายในองค์กร จึงต้องมียุทธศาสตร์ขององค์กรเป็นแกนในการดำเนินการ การบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลภายใต้แนวคิดของทุนมนุษย์ จึงเป็นเรื่องของทุกฝ่าย มาประสานกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามยุทธศาสตร์ขององค์กร ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กรประกอบด้วย ความสามารถหลัก, ทักษะการใช้ทรัพยากรขององค์กร, ยุทธศาสตร์และสภาพแวดล้อม จะมีปัจจัยด้านทุนมนุษย์เป็นตัวเชื่อมโยงปัจจัยทั้งสี่เข้าด้วยกัน จึงเป็นหน้าที่ขององค์กรที่จะต้องเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับพนักงานควบคู่ไปกับการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง ประการสุดท้าย ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กันระหว่างการบริหารทรัพยากรบุคคลและการบริหารยุทธศาสตร์ขององค์กร เป็นการพัฒนาความรู้ให้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้เรียนรู้ ซึ่งก็คือ พนักงานทุกระดับในองค์กร เป็นการสร้างความรู้ที่เน้นการพัฒนาระบบคิดตั้งแต่การรับรู้ไปจนถึงการสังเคราะห์ โดยมีกลยุทธ์ขององค์กรเป็นตัวกำหนดให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้นสิ่งสำคัญ คือ การจะรักษาทุนมนุษย์ในองค์กรไว้ให้ได้จะต้องเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการของทุนมนุษย์ในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ความต้องการหรือแรงปรารถนาภายใน ผู้เขียนจึงศึกษาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับแรงดลใจ หรือแรงบันดาลใจ เพื่อที่จะนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาสู่การประยุกต์ใช้ สำหรับพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับแรงดลใจ

แรงดลใจ หมายถึง พลังอำนาจในตนเองชนิดหนึ่ง ซึ่งใช้ในการขับเคลื่อนการคิดรวมถึงการกระทำใด ๆ ที่พึงประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งจูงใจภายนอกที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจขึ้นภายในจิตใจเพื่อที่จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิด การกระทำในสิ่งที่พึงประสงค์เหมือนเช่นปกติวิสัยของมนุษย์ส่วนใหญ่ ไม่ว่าสิ่งทีตนกระทำนั้นจะยากเพียงใด ตนเองก็พร้อมจะฝ่าฟันอุปสรรคทั้งหลายไปสู่ความสำเร็จตามที่ต้องการให้ได้ แม้จะต้องเสียสละบางสิ่งบางอย่างของตนไปบ้างก็พร้อมที่จะเสียสละได้ ถ้าจะช่วยให้นำมาซึ่งผลสำเร็จตามต้องการได้จริงๆ (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2562)

เอส.เอส.อนาคามี (2555) ได้อธิบายความหมายของแรงบันดาลใจว่า เป็นจุดเริ่มต้นของความปรารถนาพิเศษจำเพาะ ซึ่งอยู่เหนือกว่าความปรารถนาโดยพื้นฐานทั่วไป เพราะแรงบันดาลใจไม่อาจเกิดขึ้นได้บ่อย ๆ แต่มันจะต้องมีจังหวะและสิ่งที่บุคคลเห็นว่าพิเศษจนก่อให้เกิดเจตจำนงอันแน่วแน่ว่าจะคิดหรือกระทำให้บางสิ่งบางอย่างขึ้นมา ซึ่งแอบแฝงไว้ด้วยนัยพิเศษ ซึ่งความปรารถนาพื้นฐานโดยทั่วไปนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันตลอดเวลา แต่สำหรับความปรารถนาพิเศษ หรือแรงบันดาลใจแล้วมันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากกว่า เพราะต้องใช้ทั้งศักยภาพและความพยายามมากกว่าที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ Bass and Avolio ก็ได้พูดถึงแรงบันดาลใจว่า เป็นองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ หรือเรียกว่า “4I” (Four I’s) ตามโมเดลภาวะผู้นำแบบเต็มรูปแบบ ซึ่งแรงบันดาลใจ คือ การที่ผู้นำแสดงออกในการจูงใจและคลอใจให้ผู้ตามด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจภายในให้แก่ผู้ตาม ด้วยการให้ความหมายและความท้าทายในเรื่องราวของผู้ตามในทีม โดยผู้ตามแสดงออกถึงการกระตือรือร้นความรู้สึกทางบวก ผู้นำจะสร้างรวมถึงสื่อความคาดหวังและวิสัยทัศน์รวมกันกับผู้ตามตามต้องการอย่างชัดเจน โดยจะช่วยให้ผู้ตามมองข้ามผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อพัฒนาสู่ความผูกพันต่อเป้าหมายในระยะยาว ผู้นำแบบนี้จะมีลักษณะการติดต่อสื่อสารที่ดึงดูดใจ ให้สามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้ ความหมายของแรงบันดาลใจตามแนวคิดของ Bass and Avolio นั่นก็คือ การจูงใจ หรือการคลอใจผู้ตาม ด้วยการเสริมสร้างแรงจูงใจภายในให้กับผู้ตาม

ในขณะที่ ภูเบศร์ สมุทรจักร (2552) ได้อธิบายที่มาของคำว่า “แรงบันดาลใจ” (inspiration) ว่ามาจากภาษาละตินว่า สปิราเร่ (Spirare) หมายถึง ลมหายใจ ซึ่งเป็นรากศัพท์ของคำว่า Spirit ที่แปลว่า จิตวิญญาณ คำว่า Inspire จึงแปลว่า การผ่านลมหายใจ หรือการผ่านจิตใจของคนหนึ่งเข้าไปในอีกคนหนึ่ง ลมหายใจหรือจิตใจที่ผ่านเข้าไปนี้ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้รับนั้นดำเนินชีวิตได้ ในส่วนของ พจน์ ใจหาญสุขกิจ (2553) ได้พูดถึงแรงบันดาลใจหรือแรงคลอใจในบริบทของการบริหารงานองค์กรของผู้นำไว้ว่า แรงบันดาลใจหรือแรงคลอใจนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ภายใต้สถานการณ์ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่ร่ายล้อมตัวเราและสังคมในแต่ละช่วงเวลาตามความปรารถนาที่แตกต่างกันออกไปซึ่งอาจแบ่งได้ ดังนี้ 1) แรงบันดาลใจ

หรือแรงดลใจจากเป้าหมาย ซึ่งแต่ละองค์กรต่างมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน บางแห่งตั้งเป้าหมายไว้สูง เพื่อความท้าทาย ในขณะที่บางองค์กรตั้งเป้าหมายกลาง ๆ ดูความเป็นไปได้ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำจนเกินไป แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะตั้งเป้าหมายไว้สูงหรือต่ำเพียงใด หากองค์กรสามารถสร้างแรงบันดาลใจหรือดลใจให้พนักงานเหล่านั้นเลือกที่จะตามหาจุดมุ่งหมายของตนเองให้ได้ คนที่ตั้งไว้สูงอาจต้องใช้ความพยายามทุ่มเทมากกว่า แต่ความสำเร็จที่รออยู่ก็นับเป็นความคุ้มค่ากับการรอคอย โดยมีแรงบันดาลใจคอยเป็นตัวกระตุ้นไม่ให้เกิดความท้อแท้ 2) แรงบันดาลใจหรือแรงดลใจจากต้นแบบ คือการที่องค์กรเลือกทิศทางขององค์กรอื่นที่ประสบความสำเร็จมาเป็นแบบอย่าง ก็สามารถสร้างความเป็นต้นแบบก่อให้เกิดความศรัทธาเชื่อถือ ความรู้สึกดังกล่าวย่อมพัฒนาออกมาเป็นความรู้สึกที่ต้องการยึดถือไว้เป็นแบบอย่างซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ แล้วแต่ว่าจะเกิดขึ้นจากการรับรู้ข่าวสาร การเข้าไปมีส่วนร่วม การมีปฏิสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม แรงบันดาลใจที่เกิดจากต้นแบบย่อมมีผลต่อการใช้ชีวิต 3) แรงบันดาลใจหรือแรงดลใจจากแรงกระตุ้น คือการที่องค์กรเลือกการใช้เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สามารถทำให้พนักงานเกิดแรงบันดาลใจที่อาจไม่ได้มีการตั้งใจหรือเตรียมการเอาไว้ก่อนล่วงหน้าเมื่อถึงเวลานั้น ก็สามารถทำให้เกิดแรงบันดาลใจได้ การใช้แรงบันดาลใจในลักษณะนี้อาจนำไปใช้ในการตัดสินใจ ในการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อองค์กร เป็นแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นจากการถูกกระตุ้นให้เกิดขึ้น จึงต้องอาศัยความรอบคอบแม่นยำ โดยต้องคำนึงถึงประสิทธิผลมากกว่าแรงบันดาลใจอื่น และ 4) แรงบันดาลใจหรือแรงดลใจที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อน เป็นแรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแล้วแต่จังหวะของช่วงชีวิตว่า ในช่วงนั้นจะพบเจอกับอะไรที่จะส่งผลรวมถึงมีอิทธิพลในช่วงเวลานั้น ๆ แรงบันดาลใจที่เกิดจากการขับเคลื่อนนี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้บ่อยและมีผลต่อองค์กร

ซึ่งนับได้ว่าแรงดลใจหรือแรงบันดาลใจนั้น เป็นตัวขับเคลื่อนการคิดและการกระทำต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ ของทุนมนุษย์ในองค์กร เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จทั้งในเรื่องส่วนบุคคลและเป้าหมายขององค์กรได้ องค์กรเองจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ เพราะถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์ที่เริ่มจากภายใน

ตัวบุคคลที่องค์กรสามารถตอบสนองต่อความต้องการ หรือสิ่งที่บุคลากรในองค์กรคาดหวัง ตั้งเป้าหมายไว้ อันจะนำมาสู่การที่บุคลากรจะได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างถูกต้องต้องเหมาะสมกับความต้องการและเป้าหมายที่ตนคาดหวังไว้ และจะส่งผลให้บุคลากรนั้นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มศักยภาพของตนเองอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นตามแนวคิดเกี่ยวกับทุนมนุษย์ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ และแนวคิดเกี่ยวกับแรงดลใจ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องเริ่มสร้างทั้งระบบคิด โดยสร้างและพัฒนาแรงบันดาลใจหรือแรงดลใจ เพื่อที่จะทำให้คนมีเป้าหมาย มีกำลังใจกำลังกาย พร้อมทั้งพัฒนาตนเอง การสร้างแรงดลใจในการเรียนรู้ นั้น เป็นการสร้างพลังอำนาจในตนเองให้บังเกิดความอยากรู้ การสำนึกรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนการคิดและการกระทำใด ๆ ที่พึงประสงค์ การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการสร้างแรงดลใจในตัวเอง จึงเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมา

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ ต้องสร้างพลังในการขับเคลื่อนงานเป็นพลังความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อสร้างแนวทางให้เกิดความสำเร็จและการกระตุ้นความสำเร็จในการทำงานด้วยกำลังใจของตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วย ประการแรก คือ การสร้างแรงผลักดันจากภายใน เป็นการสร้างพลังความคิดในการมีส่วนร่วมในงานที่ทำ โดยการกระตุ้นจากภายในให้พนักงานอยากทำอยากสำเร็จ ประการที่สอง คือ การทำให้เกิดความหลงใหลในงานที่ทำ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนให้มีความพยายาม และค้นพบความสำเร็จของชีวิตในรูปแบบที่ตนเองต้องการ ประการที่สาม คือ การสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานที่สำเร็จ เป็นพลังที่อยู่ภายในตัวของบุคคลที่คอยผลักดันให้คนมีพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางหรือเป้าหมายของพฤติกรรม ประการที่สี่ คือ การออกแบบค่าตอบแทนพิเศษที่ยุติธรรม และเหมาะสมต่อภาระงาน ซึ่งค่าตอบแทนที่มีใช้ค่าจ้าง อาทิเช่น ค่ารางวัลจุดใจตอบแทนให้แก่พนักงาน ที่สอดคล้องกับผลงานของพนักงาน เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจให้พนักงานทำผลงานให้ได้มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมถึงได้รับรางวัลตอบแทนในอัตราที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งมีหลายวิธีที่ใช้

ในการจูงใจพนักงานและเหมาะสมกับวัฒนธรรมของแต่ละองค์กร อาทิเช่น การจูงใจด้วยสวัสดิการ ที่พนักงานอยากได้ จูงใจด้วยการยอมรับ ชื่นชม เป็นต้น ประการสุดท้าย คือ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน โดยเฉพาะแรงงานในช่วงศตวรรษที่ 21 มีอัตราความต้องการของตลาดแรงงานที่เพิ่มขึ้นพอ ๆ กับอัตราการลาออกที่เพิ่มขึ้น ทำให้องค์กรต้องหาวิธีในการดึงดูดพนักงานให้ยังคงทำงานอยู่กับองค์กร อย่างการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับพนักงาน เพื่อให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและอยากที่จะทำงานอยู่กับองค์กรต่อไปในอนาคต ดังนั้น องค์กรต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงาน 3 แบบ ได้แก่ 1) การจูงใจเชิงบวก คือ การสร้างบรรยากาศการทำงานที่น่าทำงาน มีการสร้างสวัสดิการที่มากกว่ากฎหมายกำหนด มีการสร้างและปรับปรุงสิ่งแวดล้อม รวมถึงให้การช่วยเหลือที่ตรงตามความต้องการของพนักงาน 2) การจูงใจเชิงลบ คือ ควบคุมไม่ให้พนักงานแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การลงโทษหากฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ และ 3) การสร้างความปรารถนาระดับบุคคลของพนักงาน คือ การสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง ก่อนที่จะไปสร้างแรงจูงใจให้กับทีมงาน เพราะจะเกิดความมุ่งมั่นที่จะกล้าเผชิญกับความท้าทายในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ออกมาจากข้างในไม่ว่าบุคคลใดก็ไม่สามารถบังคับให้พนักงานเอาออกมาได้ รูปแบบการกระตุ้นให้พนักงานมีความอยากที่จะประสบความสำเร็จ และการพัฒนาตนเอง รวมทั้งการที่พนักงานต้องการได้รับการยอมรับ จึงเกิดจากความไว้วางใจต่อองค์กรและเพื่อนร่วมงาน ซึ่งต้องสร้างขึ้นมา สอดคล้องกับ ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ของ Vroom ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของความคาดหวังไว้ว่าเป็น “ความเชื่อชั่วขณะเกี่ยวกับความน่าจะเป็นที่การกระทำเฉพาะอย่างหนึ่งจะเกิดขึ้นก่อนผลลัพธ์เฉพาะอย่างหนึ่ง” Porter and Lawler ได้โต้แย้งในทางตรงกันข้ามว่า หากรางวัลเพียงพอประสิทธิภาพการทำงานระดับสูงอาจนำไปสู่ความพึงพอใจ ผลงานจะส่งผลให้เกิดรางวัลสองประเภท คือ รางวัลภายใน เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จและอื่น ๆ รางวัลภายนอก คือ ผลลัพธ์ที่จับต้องได้ เช่น เงินเดือน หรือการเลื่อนตำแหน่ง บุคคลจะตัดสินคุณค่าของผลงานของตนเองต่อองค์กร และใช้กระบวนการเปรียบเทียบทางสังคมเพื่อสร้างความประทับใจเกี่ยวกับความเสมอภาคของรางวัล

ที่ได้รับ หากถือว่ารางวัลนั้นยุติธรรม พนักงานก็จะรู้สึกพึงพอใจ (อ้างถึงใน Siriporn Yamnill, Gary N. McLean, 2001)

เพราะฉะนั้น องค์กรไม่ว่าจะภาครัฐหรือภาคเอกชน ควรให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ใน องค์กร หากเรามองว่าทุนมนุษย์นั้นมีคุณค่า จึงต้องควรเร่งสร้าง พัฒนา ที่เริ่มจากความต้องการ ความคาดหวัง และแรงดลใจที่มีอยู่ภายในตัวของแต่ละบุคคล ให้แต่ละบุคคลสามารถดึงเอา ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ออกมาใช้ให้ได้มากที่สุด ซึ่งสิ่งที่คุณคนมีอยู่ในตนเองเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งมีทั้งส่วนที่มองเห็นสามารถวัดได้ เช่น ความรู้ ทักษะ และส่วนที่มองไม่เห็น ไม่สามารถวัดได้โดยง่าย เช่น แรงดลใจ ทศนคติ ค่านิยม เจตคติ อุดมการณ์ และคุณธรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่มองไม่เห็นนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีอยู่ในทุนมนุษย์ทุกคน ดังนั้น การจะพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กร เช่น การฝึกอบรม ที่พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะแล้วนั้น สิ่งสำคัญที่สุดในมุมมองของผู้เขียน คือ การพัฒนาที่มาจากภายใน นั่นคือ “แรงดลใจ” ตามความปรารถนาของทุนมนุษย์ในองค์กร อันจะนำมาสู่การเพิ่มศักยภาพอย่างเต็มที่หรืออาจเกินความคาดหวังขององค์กร ที่มีคนเก่ง คนดี มีความสุข ที่สำคัญ คือ มีความจงรักภักดีต่อองค์กร พร้อมทั้งจะอยู่กับองค์กรท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลา

สรุป

ความพร้อมของทุนมนุษย์ ประกอบด้วย สิ่งที่สามารถวัดได้ คือ

- 1) ความสามารถ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรู้และทักษะความรู้ด้านวิชาการหรือด้านเทคนิคที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน
- 2) ทักษะ คือ สิ่งที่ได้จากการฝึกปฏิบัติอันเป็นผลมาจากความสามารถของบุคคล สิ่งที่ยังมองไม่เห็นวัดได้ยาก
- 3) แรงดลใจ จะขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากแรงจูงใจพฤติกรรมและความประพฤติ และ
- 4) ความสามารถทางสติปัญญา ความกระตือรือร้น จะครอบคลุมความยืดหยุ่น และคุณลักษณะในการปรับตัวทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคล ดังนั้นจึงต้องสร้างกรอบเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงดลใจ ที่มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

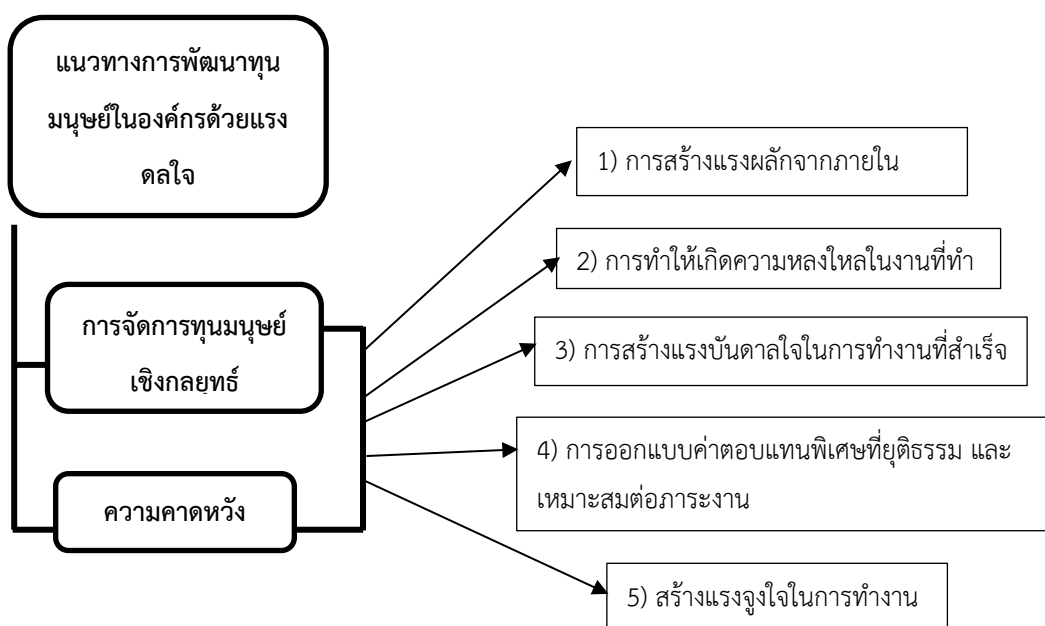
- 1) การสร้างแรงผลักดันจากภายใน เป็นการสร้างพลังความคิดในการมีส่วนร่วมในงานที่ทำ
- 2) การทำให้เกิดความหลงใหลในงานที่ทำ เป็นตัวขับเคลื่อนให้มีความพยายาม และค้นพบความสำเร็จ

ของชีวิต 3) การสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานที่สำเร็จ คือ พลังที่อยู่ภายในตัวของบุคคลที่คอยผลักดันให้คนมีพฤติกรรมบางอย่าง 4) การออกแบบค่าตอบแทนพิเศษที่ยุติธรรม และเหมาะสมต่อภาระงาน และ 5) สร้างแรงจูงใจในการทำงาน

องค์ความรู้ใหม่

จากการรวบรวมข้อมูลแนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงจิตใจ ผู้เขียนจึงสังเคราะห์แนวทางการพัฒนา โดยสรุปตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงจิตใจ

ที่มา : ผู้เขียนสังเคราะห์

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรด้วยแรงจิตใจ ต้องอาศัยการจัดการทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์ขององค์กรที่มีการบูรณาการร่วมกับแผนต่าง ๆ และอาศัยความคาดหวังของทุนมนุษย์ในองค์กรในแต่ละบุคคลว่ามีความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเองในด้านใดบ้าง โดยประการแรก ต้องสร้างแรงผลักดันจากภายใน เป็นการสร้างพลังความคิดในการมีส่วนร่วมในงานที่ทำ ประการที่สอง ต้องทำให้เกิดความหลงใหลในงานที่ทำเป็นตัวขับเคลื่อนให้มีความพยายามและค้นพบ ความสำเร็จของชีวิต ประการที่สาม ต้องสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานที่สำเร็จ คือ พลังที่อยู่ภายในตัวของบุคคลที่คอยผลักดันให้คนมีพฤติกรรมบางอย่าง ประการที่สี่ ต้อง

ออกแบบคำตอบแทนพิเศษที่ยุติธรรม และเหมาะสมต่อภาระงาน และประการสุดท้าย ต้องสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือภาคเอกชน ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ ในองค์กร โดยนำหลักของการจัดการทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์ ที่ใช้การออกแบบเชิงบูรณาการแผนต่างๆ รวมถึงการสนับสนุนนโยบายของผู้บริหาร เพื่อส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรให้มีทักษะที่หลากหลายตามความคาดหวัง จากความต้องการที่แท้จริงที่เกิดมาจากแรงดลใจ ความปรารถนา รวมถึงเป้าหมายของชีวิตของบุคลากร ที่สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ แสดงให้เห็นว่าทุนมนุษย์ขององค์กรมีส่วนช่วยในการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งแผนกลยุทธ์ดังกล่าวยังจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี มีความยืดหยุ่น และรองรับการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการทำงานในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. (2552). *อิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำวัฒนธรรมการทำงานในองค์การ และกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิรประภา อัครบวร. (2549). *โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชาคร คัยนันท์. (2561). รูปแบบพัฒนาทุนมนุษย์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 12(2), 85-95.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2545). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ดนัย เทียนพุฒ. (2551). *บริหารคนในทศวรรษหน้า*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.
- อัครศักดิ์ คงคาสวัสดิ์. (2550). *ทุนมนุษย์ การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริม เทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- นิสดารค์ เวชยานนท์. (2551). *มิติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- น้ำทิพย์ วิภาวิน. (2562). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “การสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดนิสัยรักการอ่าน”. นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปราชนา กล้าผจญ และ พอตา บุตรสุทธีวงศ์. (2550). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด.
- พจน์ ใจชาญสุขกิจ. (2553). *The Power of Inspiration การสื่อสารเพื่อสร้างพลังแห่งแรงบันดาลใจของผู้นำ*. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2567 จาก [http://www.drphot.com/images/journal/2553/ceotips/Article inspiration communicate20%20Jan%202010.pdf](http://www.drphot.com/images/journal/2553/ceotips/Article%20inspirationcommunicate20%20Jan%202010.pdf).
- พิพัฒน์ ก้องกิจกุล. (2546). *คู่มือปฏิบัติวิธีวัดความพึงพอใจลูกค้า*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ปีเตอร์บุ๊คส์.
- ภูเบศร์ สมุทรจักร. (2552). Inspiration พลังแห่งลมหายใจไฟในการทำงาน. Productivity World. มีนาคม-เมษายน.
- มัทนา สานติวัตร. (2562). สารจากนายกเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (ควอท). *การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 14 ประจำปี 2562*.
- ฤทธิพล ไชยบุรี. (2562). พัฒนากุมนมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(1), 221-236.
- ลัดดาวัลย์ คงทอง. (2561). รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว. ใน *ดัชนีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศิระ โอภาสพงษ์. (2543). *ทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เออาร์ บีซิเนส เพรส.
- สิทธิชัย ศรีเจริญประมง. (2556). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินการด้านทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2540). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544*.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570*.
- เอส.เอส.อนาคามิ. (2555). *พลังสร้างสรรค์ จากแรงบันดาลใจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สยามมิส พับลิชชิง เฮ้าส์.

Frederick W.Taylor. (1 9 9 1). *Principles of Scientific Management*. Scientific management: reply from Mr. FW Taylor

Groot,W. and Maasen B.H. (2000). *Education, Training and Employ*. Applied Economics.

Santos-Rodrigues, H., Figueroa Dorrego, P., & Fernandez Jardon, C. (2010). The influence of human capital on the innovativeness of firms. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 9(9), 53–64.

Siriporn Yamnill, Gary N. McLean. (2001). Theories Supporting Transfer of Training. *Human Resource Development Quarterly*, 12(2).

มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา *

LEGAL MEASURES TO PROMOTE EDUCATIONAL EQUALITY

ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์¹, อภิภัทร์ ปาसानะเก² และ สาลินี ลิขิตพัฒนกุล³

Chaiwat Pomphithak¹, Apipat Pasanaga² and Salinee Likitpattanakul³

¹⁻³คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

¹⁻³Faculty of Law, The Eastern University of Management and Technology, Thailand

Corresponding Author's Email: chaiwat0106@gmail.com

Received 23 January 2025; Revised 12 April 2025; Accepted 18 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย โดยวิเคราะห์กฎหมายสำคัญทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกรอบที่รัฐใช้ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาความเหลื่อมล้ำยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญในพื้นที่ชนบทและห่างไกล โดยเด็กจำนวนมากประสบปัญหาขาดแคลนทรัพยากร ครูผู้สอนที่มีคุณภาพ และข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ แม้กฎหมายกำหนดให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี เป็นสิทธิที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย

ข้อเสนอแนะในบทความมุ่งเน้นการพัฒนากฎหมายและนโยบายที่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในประเทศไทย เพื่อเสริมสร้างระบบการศึกษาที่ยั่งยืน โดยเน้นการปรับใช้แนวทางที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นความจำเป็นของกรอบกฎหมายที่ชัดเจน ครอบคลุม และบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่เป็นธรรมและตอบสนองความหลากหลายของประชากรในระยะยาว

คำสำคัญ มาตรการทางกฎหมาย, ความเสมอภาค, การศึกษา, ความเหลื่อมล้ำ

Citation

* ชัยวัฒน์ ป้อมพิทักษ์, อภิภัทร์ ปาसानะเก และ สาลินี ลิขิตพัฒนกุล. (2568). มาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, 5(1), 142-158.

Chaiwat Pomphithak, Apipat Pasanaga and Salinee Likitpattanakul. (2025). Legal measures to promote educational equality. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 142-158.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

Abstract

This academic article examines legal measures to promote educational equity in Thailand, analyzing key legislations such as the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017), the National Education Act B.E. 2542 (1999), and the Education for Persons with Disabilities Act B.E. 2551 (2008). These laws serve as frameworks for the government to address educational disparities. However, inequality in education remains a significant challenge, particularly in rural and remote areas, where many children face a lack of resources, access to qualified teachers, and economic constraints, despite the legal provision of 12 years of free basic education.

The article emphasizes the need to develop laws and policies tailored to the specific needs of target groups in Thailand to foster a sustainable education system. It highlights the importance of adapting successful international approaches to suit the local context, reflecting the necessity of a clear, comprehensive, and enforceable legal framework. Such measures aim to establish an equitable education system that accommodates diversity and ensures fairness for all population groups in the long term.

Keywords: Legal measures, equity, education, disparity

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคนในชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชาติให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะเฉพาะ รวมไปถึงมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ทุกภาคส่วนจึงให้ความสำคัญกับระบบการศึกษา และการจัดการการศึกษาในอันดับต้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการจัดการศึกษาตามยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค

ทางสังคมมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญที่ให้ความสำคัญการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบต่อผู้สูกโลก บริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือแม้กระทั่งแผนการศึกษาแห่งชาติล้วนให้ความสำคัญ และวางแผนในการกำหนดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกกระดับ ทุกประเภทและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สุนทรผไท จันทร, สมพร ปานดำ, ธนากร คุ่มภัย, รัตนภรณ์ ชียงคະบุตร, 2565) อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และรัฐธรรมนูญยังให้ความสำคัญเรื่องความเท่าเทียมในการศึกษาโดยจัดให้มีกองทุนทางการศึกษาเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 54 วรรคหก โดยกำหนด “ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณ ให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุน ได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วยทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าว อย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคหก) อีกทั้งตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2560 - 2570) หมวดหน้าที่ 12 ที่กำหนดว่าไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต การมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการยกระดับคุณภาพความเสมอภาคและประสิทธิภาพ ทางการศึกษา เป็นกฎหมายเฉพาะโดยมีโครงสร้างของ

กฎหมายประกอบด้วย หลักการและเหตุผล คำนิยาม และมาตรการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 คือการมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการพัฒนาระบบนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาทางเลือกในการเข้าถึงการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบการศึกษาปกติ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570)

อย่างไรก็ตามปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษากำลังลุกลามอย่างหนักในระบบการศึกษาของประเทศไทย เด็กนักเรียนในบางโรงเรียนขาดแคลนครู และทรัพยากรด้านต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (กฤษฎา ขาวเรือง, ศาสตรา แก้วแพง, 2564) และในสถานการณ์ปัจจุบันสถานศึกษาแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในเรื่องขนาดของสถานศึกษา และจำนวนผู้เรียน ทำให้ได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนที่แตกต่างกัน ส่งผลให้คุณภาพของผู้เรียนแตกต่างกันไปด้วยซึ่งปัญหาดังกล่าว ถือว่าเป็นปัญหาด้านการเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มีปัญหาหลายประการที่เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในประเทศไทยมีประเด็นสำคัญบางประการ อาทิ

1. ความแตกต่างในการเข้าถึง นักเรียนจำนวนมากในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ห่างไกลประสบปัญหาในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจากขาดโรงเรียน การคมนาคม และทรัพยากรทางการศึกษา สิ่งนี้นำไปสู่โอกาสในการเรียนรู้ที่ไม่เท่าเทียมกัน บางโรงเรียนอาจมีครูสอนไม่ครบทุกห้องเรียน และมีครูไม่ครบตามรายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคทางการศึกษา (ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์, 2558)

2. ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม นักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยมักจะประสบปัญหาในการใช้จ่ายด้านการศึกษา เช่น ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน และรูปแบบภาระทางการเงินนี้อาจขัดขวางความสามารถในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันที่สุดในที่สุด

3. คุณภาพการศึกษา คุณภาพการศึกษาระหว่างเขตเมืองและชนบทมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โรงเรียนในเมืองมักจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีกว่า ครูที่มีคุณสมบัติและกิจกรรมนอกหลักสูตรที่หลากหลาย ในทางตรงกันข้าม โรงเรียนในชนบทมักขาดทรัพยากรและพยายามดิ้นรนเพื่อดึงดูดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

4. อุปสรรคทางภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวเขา เผชิญกับอุปสรรคทางภาษา เนื่องจากหลักสูตรสอนเป็นภาษาไทยเป็นหลัก ซึ่งอาจขัดขวางความสามารถในการทำความเข้าใจและมีส่วนร่วมกับเนื้อหาทางการศึกษาอย่างถ่องแท้ การจัดการปัญหาเหล่านี้ต้องใช้แนวทางที่มีหลายแง่มุม รวมถึงการรับประกันการเข้าถึงการศึกษาที่เท่าเทียมกัน การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ชนบท การให้การสนับสนุนทางการเงินแก่นักเรียนที่ด้อยโอกาส ส่งเสริมการสอนแบบครอบคลุม และการจัดการกับความแตกต่างทางเพศ

จากความเป็นมาของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นที่ต้องการลดความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาในทุกระดับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเสมอภาค การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรสามารถเข้าถึงได้ โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม ในการจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาสามารถรับประกันได้ว่าทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จและช่วยเหลือสังคม ซึ่งสามารถทำได้โดยการนำนโยบายและความคิดริเริ่มที่ให้การเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน การลงทุนในชุมชนผู้ด้อยโอกาส และการสนับสนุนนักเรียนจากกลุ่มชายขอบ เมื่อร่วมมือกันจะสามารถทำงานเพื่อสร้างระบบการศึกษาที่ครอบคลุมและยุติธรรมมากขึ้นสำหรับทุกคน

ผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาเกิดจากการกระจายโอกาสและทรัพยากรทางการเรียนรู้ที่ไม่เสมอภาคกัน ส่งผลในหลายมิติทั้งต่อบุคคลและสังคมโดยรวม ในมุมมองทางสังคมวิทยา การศึกษาเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ ขัดเกลาทางสังคม และเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถขยับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ด้วยเหตุนี้ ระบบการศึกษาจึงควรเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผ่านการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ (สุรียานนท์ พลสมิ, 2563) การศึกษาถือเป็นการเสริมสร้างทุนมนุษย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับเป้าหมายที่ 4 ขององค์การสหประชาชาติที่เน้นการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง แนวทางของกระทรวงศึกษาธิการไทยตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นมา ก็ชี้ไปในทิศทางเดียวกัน (ธนกร วรพิทักษ์ นนท์ และ ศยามล เจริญรัตน์, 2565)

ผลกระทบของความไม่เท่าเทียมด้านการศึกษา

1. การเข้าถึงโอกาสที่จำกัด กลุ่มที่ขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาอาจไม่มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลหรืออาชีพ ส่งผลให้ติดอยู่ในวังวนของความยากจนและความเสียเปรียบทางสังคม

2. ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เมื่อโอกาสทางการศึกษาไม่เสมอภาค ช่องว่างระหว่างกลุ่มที่มีและไม่มีการศึกษาจะยิ่งกว้างขึ้น ผู้ขาดโอกาสอาจหางานที่ดีไม่ได้ ส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนเอง

3. ลดความคล่องตัวทางสังคม แม้การศึกษาจะช่วยให้อุบัติการยกระดับสถานะทางสังคมได้ แต่ความไม่เสมอภาคกลับเป็นอุปสรรค ทำให้กลุ่มด้อยโอกาสยากที่จะก้าวข้ามข้อจำกัดของตน

4. บั่นทอนความสามัคคีทางสังคม การศึกษามีบทบาทในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคม แต่ความไม่เท่าเทียมกันอาจนำไปสู่การแบ่งแยก อคติ และลดทอนความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ

5. ส่งผลต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต

การศึกษามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพและการรับรู้ข้อมูลด้านสุขภาวะ ความไม่เท่าเทียมจึงอาจนำไปสู่สุขภาพที่ถดถอยและอายุขัยที่สั้นลง

การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจึงเป็นกุญแจสู่การสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและครอบคลุม เมื่อประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียม ย่อมส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทางสังคมและลดช่องว่างระหว่างชนชั้น นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำในการศึกษาอาจส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศในสายตานานาชาติ เมื่อสังคมไทยยังมีช่องว่างทางการศึกษา ก็อาจถูกมองว่าไม่ยุติธรรม ขาดความสามารถในการพัฒนากำลังคนที่มีทักษะเพื่อแข่งขันในเวทีโลก ในทางกลับกัน ความพยายามของภาครัฐในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ย่อมส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี และสร้างความน่าเชื่อถือในสายตาของชาวต่างชาติได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบวิธีการ มาตรการ และกฎหมายเกี่ยวข้อง กฎหมายต่างประเทศ

ปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองและประกาศใช้ปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เพื่อเป็นแนวทางใน

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลก แม้ไม่ใช่สนธิสัญญาระหว่างประเทศ แต่ถือเป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศที่ประเทศต่าง ๆ พึงยึดถือ ปฏิญญานี้ยังเป็นรากฐานสำคัญของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายฉบับ รวมถึงกติการะหว่างประเทศที่ว่าด้วยสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ปิยะนุช ฐิติพัฒนะ, 2546)

ซึ่งในข้อที่ 26 กำหนดสิทธิในการศึกษา ดังนี้

1. ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษา และขั้นพื้นฐาน การประถมศึกษาจะต้องเป็นการบังคับ การศึกษาทางเทคนิคและวิชาอาชีพจะต้องเป็นการทั่วไปและการศึกษาระดับที่สูงขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม

2. การศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ชันติธรรมและมิตรภาพระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนาทั้งหมดและจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

3. ผู้ปกครองย่อมมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาให้แก่บุตรของตน (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, 2491)

กฎหมายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) ในประเทศเยอรมัน

การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในประเทศเยอรมัน คือการเตรียมความพร้อมให้แก่พลเมืองเพื่อการรับผิดชอบต่อประเทศในอนาคต การสร้าง “คนเยอรมัน” ด้วยการศึกษาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แบบที่เรียกว่า Civic Education หรือการศึกษาเพื่อสร้างคนเยอรมันนั้น คือการให้ความสำคัญทั้งการศึกษากับการเมืองที่คนเยอรมันจะต้องมีความรู้และเรียนรู้ไปทั้ง 2 เรื่อง นั่นหมายถึง การนำเอาการศึกษากับการเมืองมาเชื่อมโยงกันเพราะโดยปกติแล้วกิจกรรมทั้ง 2 ด้านมีอยู่แล้วในสังคมแต่ก็มักไม่มีการเชื่อมโยงกันแต่สำหรับสังคมเยอรมันซึ่งได้บทเรียนจากสถานะของระบอบการปกครองแบบเผด็จการ (Suchavadee Wagner, Leben, 2001). และระบอบเผด็จการนั้นก็นำประเทศสู่สงครามโลกก่อให้เกิดความเสียหายมากมาย เยอรมันจึงออกแบบระบบการศึกษาและการglomเกลตาทางสังคมเพื่อสร้างพลเมืองใหม่ให้มีความรู้และทักษะประชาธิปไตย รู้ทั้งเรื่องวิชาการและรู้เรื่องการเมืองไปด้วยเพื่อไม่ให้ถูกครอบงำทางการเมืองเหมือนที่ผ่านมาเพื่อให้คนรุ่นใหม่หลังสงครามโลกมีลักษณะที่สอดคล้องเอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นโดยทั่วไปในสังคมซึ่งมีหลักการของการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองอยู่ที่ไม่ให้มีการครอบงำและการ

ชั้นนำผู้เรียนแต่สนับสนุนให้เกิดการคิดวิเคราะห์และแสวงหาข้อมูล ไม่ใช่ตามผู้สอน การศึกษาแบบ Civic Education ในแบบของเยอรมันจึงให้ความสำคัญกับเสรีภาพและอิสระทางความคิดให้เกิดในตัวผู้เรียนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและในสังคมเพื่อให้เกิดความรู้ในตัวผู้เรียนมากกว่าการจำจากความรู้ของครูที่สอนแต่ฝ่ายเดียว การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองของเยอรมันจึงมุ่งสร้างความเป็นพลเมืองในตัวเด็กและเยาวชน เพื่อเติบโตไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพลเมืองที่มีวินัย มีจิตสำนึกทางการเมืองและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมสูงโดยมีเป้าหมายให้เกิดสังคมที่มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความยุติธรรม พลเมืองชาวเยอรมันจึงมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองมากเพราะการศึกษาและการเมืองถูกนำมาสอนอย่างเชื่อมโยง บูรณาการเข้าหากัน เยาวชนเยอรมันจึงมีความสามารถที่จะมีจุดยืนของตัวเอง รวมถึงการมีจุดยืนทางการเมืองด้วย พลเมืองของเยอรมันโดยทั่วไปจึงเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและยอมที่จะจ่ายค่าสมาชิกเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองที่ตนชื่นชอบอีกทั้งรัฐบาลก็ให้การสนับสนุนจัดงบประมาณเพื่อให้มีมูลนิธิทางการเมืองในการให้การศึกษาทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการ (Nonformal) แก่ประชาชนทั่วไปอีกด้วยทำให้การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในแบบของเยอรมันนั้นคือหัวใจของความสำเร็จในการสร้างชาติเยอรมันใหม่ให้ลุกขึ้นมาอีกครั้ง (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2565)

กฎหมายการศึกษาสาธารณรัฐฟินแลนด์

ระบบการศึกษาของฟินแลนด์ ฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีตั้งแต่อายุ 7-16 ปีโรงเรียนทุกแห่งจะบริการอาหารกลางวันฟรีการเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายไม่บังคับมีการจัดเตรียมอุดมศึกษาในสายสามัญและอาชีวศึกษาและในระดับอุดมศึกษาจะมีมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอาชีวศึกษาชั้นสูงเป็นประเทศที่มีผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD - PISA) สูงและเวิลด์อีโคโนมิกฟอรัมจัดอันดับการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เป็นอันดับ 1 ของโลกประชากรที่อายุเกิน 15 ปีอ่านออกเขียนได้ 100 เปอร์เซ็นต์และจำนวนผู้เรียนการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมีจำนวน 1.5 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 45 ของประชากรฟินแลนด์เน้น 1) การดูแลหลักสูตรโดยส่วนกลาง 2) การศึกษาภาคบังคับแบบให้เปล่า 3) การศึกษาเป็นรายบุคคล 4) การควบคุมมาตรฐานการผลิตและพัฒนาครู 5) การควบคุมมาตรฐานที่เข้มข้นและ 6) การศึกษาตลอดชีวิต (Clark, B.R. and Neave, G.R., 1992)

ฟินแลนด์มีนโยบายระดับชาติในการสร้างสังคมฐานเศรษฐกิจความรู้ระบบการศึกษาที่บูรณาการอย่างลงตัวการทำงานระหว่างส่วนราชการในส่วนกลางและท้องถิ่นการส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนตั้งแต่ปฐมวัยและเน้นการผลิตครูที่มีศักยภาพโดยครูต้องจบการศึกษาศึกษาศาสตร์อย่างน้อยในระดับปริญญาโท

ฟินแลนด์เน้นคุณลักษณะของคน 6 ประการคือ

- 1) การให้ความสำคัญกับการศึกษา
- 2) ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน
- 3) ความมีระเบียบวินัยสูง
- 4) ความตรงไปตรงมาและซื่อสัตย์
- 5) ความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและรักในความเป็นชาติของตน
- 6) การเป็นผู้มีทักษะในการทำงานสูง (วัฒนากร ต่อซอน, 2563)

ในฟินแลนด์ มีกฎหมายการศึกษาหลายฉบับที่ควบคุมระบบการศึกษา กฎหมายที่สำคัญประการหนึ่งคือพระราชบัญญัติการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับอุดมศึกษา อาชีวศึกษาและการฝึกอบรม การศึกษาพิเศษ และการศึกษาปฐมวัย จำนวนกฎหมายการศึกษาที่แน่นอนในฟินแลนด์อาจแตกต่างกันไป

รูปแบบวิธีการ มาตรการ และกฎหมายเกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาคทางการศึกษา

รัฐบาลไทยตระหนักถึงความสำคัญของการลดความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาและได้ดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหนึ่ง ในกลยุทธ์สำคัญคือการจัดให้มีการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกันสำหรับนักเรียนทุกคน โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังหรือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เช่น โครงการ One District, One Scholarship ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนจากพื้นที่ด้อยโอกาสเพื่อสนับสนุนการศึกษา โปรแกรมนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่างนักเรียนที่มีสิทธิพิเศษและผู้ด้อยโอกาส โดยรับประกันว่าข้อจำกัดทางการเงินจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงการศึกษา

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมุ่งเน้นที่การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ห่างไกล ซึ่งรวมถึงโครงการริเริ่มต่าง ๆ เช่น การปรับโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน การจัดหา

ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่จำเป็น และการสรรหาครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับสาขาเหล่านี้ รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันให้กับนักเรียนทุกคนด้วยการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังได้นำเสนอนโยบายเพื่อส่งเสริมการศึกษาระบบเรียนรวมอีกด้วย ซึ่งรวมถึงการบูรณาการนักเรียนที่มีความพิการเข้ากับโรงเรียนกระแสหลัก และให้การสนับสนุนและที่พักรักษาที่จำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนจะมีส่วนร่วมและประสบความสำเร็จในระบบการศึกษา รัฐบาลได้จัดตั้งกลไกในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อติดตามและประเมินผลกระทบของนโยบายเหล่านี้ ซึ่งช่วยให้สามารถระบุพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสูงและพัฒนาการแทรกแซงที่ตรงเป้าหมาย

ในประเทศไทย มีกฎหมายและนโยบายหลายประการเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางการศึกษา เช่น

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัตินี้เน้นย้ำถึงโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันสำหรับพลเมืองไทยทุกคนรับประกันสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติตามเพศ สถานะทางสังคม ชาติพันธุ์ หรือความพิการ และยังมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับภูมิภาคอีกด้วย ทั้งเรื่องการศึกษาในระบบคือการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมายวิธีการศึกษา หลักสูตรระยะเวลาของการศึกษาการวัดและประเมินผลซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน (ภวิศา พงษ์เล็ก, 2560) ตลอดจนการศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับบุคคลทั้งที่เป็นเด็กก่อนวัยเรียน เด็กที่อยู่ในวัยเรียนที่ไม่สามารถเขาเรียนในระบบโรงเรียนตามปกติได้รวมถึงเยาวชนและผู้ใหญ่ที่พลาดโอกาสทางการศึกษา (อัมพร พงษ์กังสนันท์, 2550) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีสาระสำคัญ ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติหลักประกันด้านสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมโดยไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมทั้งมุ่งลดความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านภูมิศาสตร์และสังคม ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวกำหนดกรอบของการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทุกช่วงวัย รวมถึงผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความต้องการจำเพาะทางการศึกษา

ในมาตรา 4 กำหนดความหมายของการศึกษาว่าเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพบุคคลและสังคมโดยรวม ผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ การฝึกอบรม และการสืบสานทางวัฒนธรรม พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับระบบประกัน

คุณภาพ ทั้งภายในและภายนอก และนิยามบทบาทของครู คณาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรการศึกษาอย่างชัดเจน

สาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้ ประกอบด้วย 9 หมวด 78 มาตรา โดยหมวดทั่วไป เน้นพัฒนาผู้เรียนทั้งในมิติร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และวัฒนธรรมเพื่อการดำรงชีวิต ร่วมในสังคมอย่างสงบสุข ขณะเดียวกัน สิทธิทางการศึกษาตามหมวด 2 ระบุว่ารัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมถึงจัดให้คนพิการและผู้มีความสามารถพิเศษได้รับการศึกษาที่เหมาะสม

ในด้านระบบการศึกษา มาตรา 15 แบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยโดยมีการกำหนดระดับขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาอย่างชัดเจน และระบุว่าการศึกษาภาคบังคับมีระยะเวลา 9 ปี สำหรับผู้มีอายุ 7-16 ปี

หมวดที่ 4 วางรากฐานแนวทางจัดการศึกษาด้วยการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมมั่นในศักยภาพการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง พร้อมกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้ครอบคลุมด้านวิชาการ สังคม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภาษา เทคโนโลยี และทักษะชีวิตอย่างรอบด้าน ทั้งยังสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และกระบวนการประเมินผลควบคู่กับการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

2. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เด็กทุกคนในประเทศไทยได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเวลาเก้าปี ช่วยให้มีมั่นใจได้ว่าเด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังหรือสถานที่ตั้ง

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายสำคัญที่รับรองสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานของเด็กทุกคนในประเทศไทยอย่างเท่าเทียม โดยกำหนดให้เด็กที่มีอายุครบเจ็ดปีบริบูรณ์ต้องเข้าเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนกว่าจะมีอายุครบสิบหกปี หรือสำเร็จการศึกษาชั้นปีที่เก้า ทั้งนี้ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดให้เด็กได้รับการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติฯ ได้แก่ การกำหนดคำนิยามที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาคบังคับ เช่น “เด็ก” หมายถึงผู้มีอายุระหว่างเจ็ดถึงสิบหกปี และ “ผู้ปกครอง” หมายถึงผู้ใช้อำนาจปกครองหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังนิยามหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 5 กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำประกาศเกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียน โดยต้องแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ส่วนมาตรา 6 ให้อำนาจสถานศึกษา ในการผ่อนผันเกณฑ์อายุของเด็กได้ตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในด้านการบังคับใช้ มาตรา 7 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบการเข้าเรียนของเด็ก โดยผู้เกี่ยวข้องต้องให้ความร่วมมือ หากฝ่าฝืนจะต้องรับโทษปรับตามที่ระบุใน มาตรา 9 และ 14

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติยังเน้นย้ำถึงบทบาทของบุคคลทั่วไปที่ดูแลเด็ก นอกเหนือจากผู้ปกครองตามมาตรา 11 ซึ่งต้องแจ้งการอยู่อาศัยของเด็กต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายในหนึ่งเดือน

มาตรา 12 กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาภาคบังคับในรูปแบบที่เหมาะสมแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย สติปัญญา หรือสังคม พร้อมจัดหาเครื่องมือและความช่วยเหลือที่จำเป็น เพื่อรับรองโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

บทลงโทษตามมาตรา 13 ถึง 15 ครอบคลุมทั้งกรณีที่ผู้ปกครองละเลยหน้าที่ ไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ หรือมีพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าศึกษาของเด็ก โดยมีโทษปรับตั้งแต่หนึ่งพันถึงหนึ่งหมื่นบาท (พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545)

3. พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัตินี้มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย ส่งเสริมแนวปฏิบัติด้านการศึกษาแบบเรียนรวมและส่งเสริมการมอบโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันสำหรับนักเรียนที่มีความพิการทั้งในมิติการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่และทุกช่วงวัย ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ โดยศึกษาจากสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (ขวัญชัย ช้วนา และธารทิพย์ ช้วนา, 2559)

4. พระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัตินี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลที่มีความพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ กำหนดให้สถาบันการศึกษาต้องจัดหาที่พักและบริการสนับสนุนที่เหมาะสมแก่นักเรียนที่มีความพิการ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และฉบับเพิ่มเติม พ.ศ. 2556 ได้รับการตราขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความพิการในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาค โดยกำหนดให้รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดการศึกษาและ

สนับสนุนบริการพิเศษให้เหมาะสมกับลักษณะและความจำเป็นเฉพาะบุคคลของผู้เรียนที่มีความพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือเมื่อพบความพิการตลอดช่วงชีวิต

บทนิยามสำคัญ ได้แก่ “คนพิการ” คือบุคคลที่มีข้อจำกัดในการดำรงชีวิตหรือการมีส่วนร่วมทางสังคมเนื่องจากบกพร่องในด้านต่าง ๆ เช่น การเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว หรือสติปัญญา “แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล” (IEP) คือแนวทางเฉพาะในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล และ “เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” หมายถึงอุปกรณ์หรือบริการที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพและการเข้าถึงการศึกษาของคนพิการ

การเรียนรู้ในระบบปกติทุกระดับได้รับการส่งเสริมควบคู่กับการศึกษานอกระบบผ่านศูนย์การศึกษาพิเศษ โดยเปิดโอกาสให้คนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ในทุกบริบทอย่างมีประสิทธิภาพ

สิทธิทางการศึกษาของคนพิการ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ประกอบด้วยสิทธิในการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย การเลือกประเภทบริการทางการศึกษา และการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและผ่านกระบวนการประกันมาตรฐาน ส่วนครูที่เกี่ยวข้องโดยตรงจะได้รับค่าตอบแทนพิเศษตามที่กำหนด

สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดทำ IEP สำหรับนักเรียนพิการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ขณะที่รัฐมีหน้าที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง พร้อมเปิดโอกาสให้ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดระเบียบหรือประกาศเพื่อรองรับการดำเนินงานด้านนี้

ด้านกลไกการบริหารและส่งเสริมการศึกษา ได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดนโยบายและกำกับการดำเนินการด้านการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นระบบ

ในหมวดเกี่ยวกับกองทุน ได้มีการจัดตั้ง “กองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการ” ภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคณะกรรมการบริหารกองทุนจำนวน 21 คน ทำหน้าที่วางแผน บริหาร อนุมัติการใช้เงิน และแต่งตั้งคณะกรรมการในด้านต่าง ๆ การจัดท่างบการเงินและการบริหารกองทุนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาล

5. แผนส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2579 แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ เป็นการวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ สามารถ

แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการขับเคลื่อนภายใต้วิสัยทัศน์ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การกำหนดทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งกำหนดปัจจัยที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) เน้นวิชาแกนตามนโยบายการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้ จุดเน้นของวิชาหลักต้องเป็นการสอนที่มากกว่าการให้มีความรู้ที่จำเป็น แต่ควรเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งด้วย 2) เน้นที่ทักษะการเรียนรู้ในสหรัฐอเมริกาแบ่งเป็นทักษะ 3 ประเภท คือ ทักษะด้านข้อมูลและสื่อสาร ทักษะทางการคิดและการแก้ปัญหา และทักษะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการพึ่งพาตนเองได้ 3) ใช้เครื่องมือของศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ได้แก่ เทคโนโลยีด้านข้อมูลและการสื่อสาร คอมพิวเตอร์ เครือข่าย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเครื่องมือเกี่ยวกับเสียง ภาพ และสื่ออื่น ๆ รวมทั้งสื่อประสม 4) สอนและเรียนรู้ในบริบทของศตวรรษที่ 21 โดยครูสามารถนำบริบทในชีวิตประจำวันมาสู่ห้องเรียน หรือนำผู้เรียนออกไปเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บริบทต่าง ๆ ของสังคมอย่างแท้จริง 5) สอนและเรียนรู้ในเนื้อหาของศตวรรษที่ 21 โดยในสหรัฐอเมริกานำเนื้อหา 3 หัวข้อ คือ ความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของโลก การเข้าใจการเงิน เศรษฐศาสตร์ และธุรกิจ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การเข้าถึงความเป็นพลเมือง 6) ใช้การวัดผลประเมินผลของศตวรรษที่ 21 ในการวัดทักษะการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 โดยการทดสอบระดับชาติใช้วัดวิชาแกนและทักษะศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับการวัดผลประเมินผลในห้องเรียน โดยการวัดผลประเมินผลในห้องเรียนต้องเข้มแข็งและบูรณาการกับกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผลสะท้อนทันทีและช่วยผู้เรียนที่เรียนรู้วิชาแกนและทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) แผนนี้จัดทำขึ้นเพื่อลดความแตกต่างทางการศึกษาระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เพิ่มคุณภาพครู และส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในพื้นที่ด้อยโอกาส กฎหมายและนโยบายเหล่านี้ทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางการศึกษาในประเทศไทย และเปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

ผลของการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากฎหมายมีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาโดยเฉพาะการออกแบบและบังคับใช้กฎหมายที่ตอบสนองต่อข้อจำกัดของกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กในถิ่นทุรกันดาร เด็กพิการ และผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์การพัฒนากฎหมายจึงควรมุ่งขยายขอบเขตการศึกษาภาคบังคับ เพิ่มการจัดสรรงบประมาณและยกระดับมาตรฐานให้ทั่วถึง ขณะเดียวกันควรส่งเสริมบทบาทของชุมชนและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนเสริม นอกจากนี้ กฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นต้นแบบที่มีศักยภาพในการประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับสิทธิในการศึกษาให้ทั่วถึงและยั่งยืน

เพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนามาตรการทางกฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การปรับปรุงกฎหมายเพื่อครอบคลุมกลุ่มเปราะบาง กฎหมายการศึกษาควรได้รับการปรับปรุงเพื่อขยายความครอบคลุมไปถึงกลุ่มเด็กที่อยู่นอกระบบ เช่น เด็กข้ามชาติ เด็กไร้สัญชาติ และเด็กในพื้นที่ห่างไกล ควรกำหนดบทบัญญัติที่ชัดเจนให้หน่วยงานรัฐมีความรับผิดชอบในการจัดหาโอกาสทางการศึกษาให้แก่กลุ่มเหล่านี้ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างเหมาะสม

2. การสร้างระบบสนับสนุนทางการศึกษาแบบองค์รวม ควรมีกฎหมายที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาผ่านการบูรณาการของหลายภาคส่วน เช่น การพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบท ควรสนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน

3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้รัฐจัดหาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและอุปกรณ์การเรียน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในทุกพื้นที่ รวมถึงกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเปราะบาง

4. การจัดตั้งกลไกตรวจสอบและประเมินผล ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้มีหน่วยงานอิสระเพื่อตรวจสอบความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษา และประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในทุกพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอข้อเสนอแนะหรือร้องเรียน

5. การปรับแนวทางการเรียนการสอนให้เหมาะสม รัฐควรส่งเสริมให้มีกฎหมายที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม เช่น การศึกษาแบบเฉพาะทางสำหรับเด็กพิการ และการศึกษาในภาษาท้องถิ่น

การดำเนินการตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาในทุกมิติ สร้างโอกาสที่เท่าเทียม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา ขาวเรืองและศาสตรา แก้วแพง. (2564). *มาตรการทางกฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา*. สงขลา: หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ขวัญชัย ช้วน และธารทิพย์ ช้วน. (2559). การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยในศตวรรษที่ 21.

วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 1(1),

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2565). การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา :

กรณีศึกษา. ต่างประเทศสำหรับประเทศไทย. ม.ป.ป.

ปิยะนุช ฐิติพัฒนะ. (2546). *สิทธิมนุษยชนกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ:

แอมเนสตี้. (2564). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2567 จาก

<https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 74 ก.

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 128 ก.

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 41 ก.

พระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 28 ก.

ภวิศา พงษ์เล็ก. (2560). *หลักการและปรัชญาการศึกษา*. อุตรธานี: เอกสารประกอบการสอน คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.

- วัฒนาร ต่อซอน. (2563). *เปรียบเทียบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเทศไทยกับประเทศฟินแลนด์*. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2567 จาก https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=175082&bcat_id=1
- สุนทรผไท จันทระ, สมพร ปานดำ, ธนาคาร คุ่มภัย และรัตนภรณ์ ชียางคบุตร. (2565). แนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสมรรถนะสูงตามบริบทวิทยาลัยฯ ขนาดเล็ก เพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*, 6(2), 2565.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุรียานนท์ พลสมิ. (2563). *แนวคิดและทฤษฎีการศึกษานโยบายสังคม*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนกร วรพิทักษานนท์ และศยามล เจริญรัตน์. (2565). ผลกระทบของความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของนักเรียนไทย. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(6), 2565.
- ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. 2558. *โครงการสถาบันวิจัยการเรียนรู้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. ปัญหาขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็ก แก้ไขอย่างไรดี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. <https://tdri.or.th/2015/07/insufficient-teachers-in-small-schools/>
- ศึกษาธิการ กระทรวง. (2556). “ภาคผนวก ง : ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21” นโยบายสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษา ขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557. เอกสารสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6/2556 : 76-78. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- อัมพร พงษ์กัสนนันท์. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Clark, B.R. and Neave, G.R. (1992). *The Encyclopedia of Higher Education*. Great Britain: B.P.C. Wheatons Ltd.

การบริหารจัดการองค์กรยุคดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่ยั่งยืน*

DIGITAL ERA ORGANIZATIONAL MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE EDUCATIONAL INNOVATION

สุรศักดิ์ คำหนู¹ ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง² และ ทนง ทองภูเบศร์³

Surasak Kumnoo¹ Chaiwat Prasongsang² and Thanong Thongphubate³

¹⁻³วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Thailand

Corresponding author's E-mail: kumnoo@hotmail.com

Received 27 January 2025; Revised 2 April 2025; Accepted 4 April 2025

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิธีการที่องค์กรควรใช้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การบริหารการเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร ซึ่งมีองค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการบริหารกระจายอำนาจ และมีบรรยากาศการทำงานเป็นทีม โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรแสดงความคิดเห็น และนำความรู้จากศาสตร์ที่หลากหลายมาต่อยอดเพื่อสร้างและปรับปรุงวิธีการจัดการรูปแบบใหม่องค์กรนวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร ด้านโครงสร้างองค์กรด้านบรรยากาศองค์กร ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านการพัฒนาผลงานในทรัพยากรมนุษย์ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านระบบข้อมูลข่าวสาร

Citation

* สุรศักดิ์ คำหนู, ชัยวัฒน์ ประสงค์สร้าง และทนง ทองภูเบศร์. (2568). การบริหารจัดการองค์กรยุคดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่ยั่งยืน. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 5(1), 159-172.

Surasak Kumnoo, Chaiwat Prasongsang and Thanong Thongphubate. (2025). Digital Era Organizational Management for Sustainable Educational Innovation. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 5(1), 159-172.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

และด้านการประเมินผลการทำงานจากองค์ประกอบที่กล่าวมานี้จะนำไปสู่แนวทางการบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการองค์กร, ยุคดิจิทัล, องค์กรนวัตกรรมการศึกษา, ความยั่งยืน

Abstract

Organizational management in the digital age to become an educational innovation organization is very important today because digital transformation can increase work efficiency and create a competitive advantage for organizations that are changing rapidly. The methods that organizations should use to adapt to the digital age are using technology to increase work efficiency, managing change, or developing digital skills of personnel, which have elements of an educational innovation organization that is flexible in management, decentralizing power, and having a teamwork atmosphere by giving everyone in the organization the opportunity to express their opinions and apply knowledge from various disciplines to create and improve new management methods. Educational innovation organizations consist of strategies, visions, and missions of the organization, organizational structure, organizational atmosphere, organizational culture, human resource energy development, executive leadership, teamwork, information systems, and performance evaluation. The elements will lead to guidelines for organizational management in the digital age to become an effective and sustainable educational innovation organization.

Keywords: Organizational Management, Digital Era, Educational Innovation, Sustainable Educational Innovation

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนและการดำเนินธุรกิจ การบริหารจัดการองค์กรทุกภาคส่วนจึงต้องปรับตัวอย่าง

มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในภาคการศึกษา ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรนวัตกรรมการศึกษา สำหรับประเทศไทยการดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ได้เน้นการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนผ่านการพัฒนาทักษะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การสร้างองค์การการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต้องพิจารณาถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล การพัฒนานโยบายที่เหมาะสม และความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติที่มุ่งเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้แข่งขันได้ในระดับสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมต้องเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์การกระจายอำนาจ และการทำงานเป็นทีม โดยกระบวนการเหล่านี้ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่มีวิสัยทัศน์และสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม การพัฒนานักนวัตกรรมในองค์กรผ่านการฝึกอบรมและสร้างแรงจูงใจถือเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับองค์กร นอกจากนี้การบริหารจัดการข้อมูลและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น Big Data และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความแม่นยำในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมการศึกษาที่ต้องปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (รัตนวดี โมรากุล และคณะ, 2560) สุดท้าย การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดค้นสิ่งใหม่ เช่น การยอมรับความผิดพลาด การสนับสนุนการสื่อสาร และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพชัดเจน จะช่วยเสริมสร้างองค์กรให้สามารถแข่งขันได้และเติบโตอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัล

การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลมีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนาองค์กรการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ (LMS) และการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ (Learning Analytics) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้และบริหารงาน

(Christensen et al., 2008; Siemens, 2020) นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาผู้เรียนในลักษณะ Learner-Centered Learning โดยใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น MOOC หรือแพลตฟอร์มที่เปิดกว้าง ยังช่วยให้กระบวนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น การจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง ซึ่งใช้ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Kurt Lewin (1947) เป็นกรอบแนวคิดเพื่อช่วยให้บุคลากรและผู้เรียนปรับตัวต่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่นำเข้ามาในองค์กร

ในด้านการบริหารจัดการ การตัดสินใจโดยใช้ข้อมูล (Data-Driven Decision Making) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงการสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ (Graham, 2006) ขณะเดียวกัน การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมในองค์กร เช่น การยอมรับการเปลี่ยนแปลง การกระตุ้นให้บุคลากรทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในทุกระดับขององค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรการศึกษาปรับตัวต่อยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Christensen, 1997) องค์กรประกอบเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การปรับปรุงนวัตกรรม และการสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรการศึกษาในระยะยาว

การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลเชื่อมโยงกับหลากหลายทฤษฎีที่ช่วยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารงานองค์กรการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Bandura (1977) ชี้ให้เห็นถึงการเรียนรู้ผ่านการสังเกตและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถสร้างแพลตฟอร์มที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันในสภาพแวดล้อมออนไลน์ เช่นเดียวกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning Theory) ซึ่ง Graham (2006) อธิบายว่าการรวมการเรียนรู้ในห้องเรียนและออนไลน์สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้ง ทฤษฎีการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management Theory) ของ Lewin (1947) เน้นการเตรียมพร้อมและปรับเปลี่ยนองค์กรอย่างราบรื่นผ่านกระบวนการ Unfreeze, Change และ Refreeze เพื่อให้สอดคล้องกับการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในองค์กรการศึกษา

นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Learning Theory) โดย Piaget (1970) และ Vygotsky (1978) สนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ และการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมมือในบริบทนี้

ในขณะที่ทฤษฎีการสร้างนวัตกรรม (Innovation Theory) ของ Christensen (1997) มุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาพัฒนาวิธีการสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในโลกดิจิทัล ทฤษฎีการจัดการองค์กร (Organizational Management Theory) เช่น ทฤษฎีของ Taylor (1911) ช่วยให้การจัดการทรัพยากรในองค์กรมีความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพ และสุดท้าย ทฤษฎีการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา (Learning Analytics Theory) โดย Siemens (2020) เน้นการใช้ข้อมูลเพื่อประเมินและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ทฤษฎีเหล่านี้ช่วยสนับสนุนการพัฒนาองค์กรการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการองค์กร

การบริหารจัดการองค์กรเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดระเบียบ การใช้ทรัพยากร และการควบคุมผลการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายในลักษณะที่ต่างกัน เช่น Koontz และ Weihrich (2010) ระบุว่า การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การตัดสินใจ และการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่วน Robbins และ Coulter (2018) มองว่าการบริหารจัดการองค์กรเป็นการกำหนดและปฏิบัติกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากร Griffin (2016) เสริมว่ากระบวนการนี้ครอบคลุมการตัดสินใจที่สำคัญโดยใช้ทรัพยากรบุคคล เวลา และเงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ Daft (2015) เน้นการใช้กลยุทธ์และการจัดระเบียบบุคลากรเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ในด้านการศึกษา การบริหารจัดการองค์กรยังเน้นการสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้ Hallinger (2011) ระบุว่ากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนมุ่งเน้นทั้งการบริหารและการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ Fullan (2007) เสริมว่าการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาของครูและนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ Kotter (1996) เน้นย้ำบทบาทของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ส่วน Hargreaves (2003) ให้ความสำคัญกับการผสมผสานแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน Tichy และ Devanna (1986) เสนอว่าการนำเทคโนโลยีและวิธีการใหม่มาใช้สามารถช่วยสร้างโครงสร้างที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในองค์กร

สรุปได้ว่าการบริหารจัดการองค์กรไม่เพียงแต่ครอบคลุมการวางแผนและการใช้ทรัพยากร แต่ยังต้องพัฒนาโครงสร้างและวัฒนธรรมที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการองค์กรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เริ่มต้นด้วย การวางแผน (Planning) ซึ่งเป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมายและแนวทางในการบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการเตรียมทรัพยากรและกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม (Koontz & Weihrich, 2010; Robbins & Coulter, 2018) ถัดมาเป็น การจัดระเบียบ (Organizing) ที่มุ่งเน้นการจัดโครงสร้างองค์กร การสรรหาทรัพยากร และการจัดสรรงานอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความชัดเจนในกระบวนการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร (Griffin, 2016; Daft, 2015) องค์ประกอบสำคัญถัดไปคือ การนำไปสู่การปฏิบัติ (Leading) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระตุ้นแรงจูงใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการทีมงานเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและบรรลุเป้าหมาย (Kotter, 1996; Tichy & Devanna, 1986)

การควบคุม (Controlling) เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้มั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยติดตามผลลัพธ์และปรับปรุงกระบวนการตามความเหมาะสม (Griffin, 2016; Kotter, 2012) การประเมินผล (Evaluation) เน้นการตรวจสอบผลการดำเนินงานและปรับปรุงแผนงานตามสถานการณ์ใหม่ ๆ (Senge, 1990) องค์กรยังต้องให้ความสำคัญกับ การพัฒนานวัตกรรม (Innovation Development) เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มประสิทธิภาพ (Fullan, 2007) รวมถึง การพัฒนาผู้นำ (Leadership Development) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์และนำทีมงานสู่ความสำเร็จ (Bennis, 2003) สุดท้ายคือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) ที่สนับสนุนการเรียนรู้ และนวัตกรรม โดยช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Schein, 2010; Kotter, 2012) องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

ยุคดิจิทัล

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งและแพร่หลายในทุกภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การสื่อสาร ธุรกิจ หรือการบริหาร

จัดการองค์กร โดย Castells (2000) อธิบายว่ายุคดิจิทัลเป็นช่วงเวลาที่เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ต ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานและการดำเนินธุรกิจ ขณะที่ Brynjolfsson และ McAfee (2014) เน้นถึงการเชื่อมโยงข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและการใช้เทคโนโลยีคลาวด์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ความรวดเร็ว และความสะดวกในหลายมิติ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) ที่ชี้ให้เห็นถึงความเร็วในการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้สถานศึกษาต้องปรับตัวเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของสังคมดิจิทัล

ยุคดิจิทัลยังถูกนิยามให้เป็นยุคที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีช่วยให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไม่มีขอบเขตและวิถีชีวิตที่หลากหลาย (สงบ อินทรมณี, 2562) สถานศึกษาต้องรับมือกับความท้าทายนี้โดยการพัฒนากระบวนการบริหารและการจัดการการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ วิจัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2562) ระบุว่าทักษะสำคัญในยุคนี้ได้แก่ การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Complex Communication) และความสามารถในการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) นอกจากนี้ ปุณณัฐฐา มาเชก (2565) เสริมว่าระบบดิจิทัลได้กลายเป็นส่วนสำคัญในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่

โดยสรุป ยุคดิจิทัลคือช่วงเปลี่ยนผ่านที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการทำงานในหลายมิติ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเน้นการเชื่อมโยงข้อมูลแบบไร้พรมแดนและวิถีชีวิตที่สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาและองค์กรต่าง ๆ ควรปรับตัวโดยการพัฒนากระบวนการบริหาร การเรียนรู้ และการจัดการที่เน้นประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อความต้องการในศตวรรษที่ 21 อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัล

การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลได้รับความสนใจในวงการวิชาการและการปฏิบัติจริง เนื่องจากความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น การดำเนินงาน การวางแผนกลยุทธ์ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (George Westerman, Didier Bonnet & Andrew McFarlan, 2011) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยเสริมสร้างความคล่องตัวในการทำงาน สนับสนุนการตัดสินใจที่แม่นยำ และส่งเสริม

ความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ ความสามารถขององค์กรในการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ผ่านเทคโนโลยี เช่น AI, IoT และ Cloud Computing ยังมีบทบาทสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้าและการเพิ่มคุณค่าทางธุรกิจ (Erik Brynjolfsson & Andrew McAfee, 2014)

องค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลประกอบด้วย การพัฒนาและปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การปรับโครงสร้างองค์กร การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร และการบริหารการเปลี่ยนแปลง องค์กรจำเป็นต้องใช้ระบบต่าง ๆ เช่น ERP และ CRM เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและปรับโครงสร้างการทำงานให้ยืดหยุ่นมากขึ้น (Agile) นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรผ่านการฝึกอบรมและการนำการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพยังเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลง (George Westerman, Didier Bonnet & Andrew McFarlan, 2011) องค์กรที่สามารถจัดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพจะสามารถรักษาความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลได้

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อสภาวะที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยการผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการทำงาน การปรับโครงสร้างองค์กร การพัฒนาบุคลากร และการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบจะช่วยให้องค์กรสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในอนาคต

องค์กรนวัตกรรมการศึกษา

องค์กรนวัตกรรมการศึกษาเป็นหน่วยงานที่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมทั้งในด้านการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยใช้นวัตกรรมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การปรับปรุงกระบวนการ ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยี (UNESCO, 2005) โดยกระบวนการเหล่านี้สนับสนุนให้เกิดผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการใหม่ที่มีคุณค่า ทั้งต่อบุคคลและสังคม แนวคิดนี้สอดคล้องกับการที่องค์กรนวัตกรรมต้องมีโครงสร้างการทำงานที่ยืดหยุ่น การสื่อสารที่เปิดกว้าง และการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาในเชิงสร้างสรรค์ (Adair, 1996; Leithwood & Jantzi, 2009)

คุณลักษณะสำคัญขององค์กรนวัตกรรมการศึกษา ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน 2) โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่น 3) บุคลากรที่มีทักษะและนิสัยนวัตกรรม 4) การบริหาร

ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานเป็นทีม 5) บรรยากาศที่สนับสนุนการยอมรับความล้มเหลวและเรียนรู้จากข้อผิดพลาด และ 6) การจัดการเรียนรู้ที่มีมุมมองในระยะยาว (Prajanekett, 2014; Tidd, Bessant & Pavitt, 2011) โดยการสนับสนุนการพัฒนาทักษะของบุคลากรและการสร้างความร่วมมือในองค์กรถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรนวัตกรรมสามารถตอบสนองความต้องการในยุคปัจจุบัน

โดยสรุป การเป็นองค์กรนวัตกรรมทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการบูรณาการความรู้และวิธีการที่หลากหลาย พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกระดับ การปรับตัวอย่างต่อเนื่องผ่านการพัฒนานวัตกรรมและการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการองค์กรในยุคดิจิทัลเพื่อมุ่งสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลมีผลต่อการบริหารจัดการองค์กรการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบการเรียนการสอนออนไลน์ (E-Learning) การจัดเก็บข้อมูลผ่านระบบคลาวด์ และการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ (Learning Analytics) มาใช้ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ แนวทางการบริหารจัดการนี้ยังสนับสนุนให้มีการสร้างสรรค์การเรียนการสอนรูปแบบใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนยุคปัจจุบัน ซึ่งเน้นการเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และการเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (George Siemens, 2014; Clayton Christensen, 2011)

กระบวนการบริหารจัดการดังกล่าวมุ่งเน้นองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) การนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ IoT มาพัฒนาการเรียนการสอน 2) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและสร้างความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร 3) การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร เช่น การฝึกอบรมการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ 4) การใช้ข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ ทั้งนี้ การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาจำเป็นต้องใช้แนวคิดจากนักวิชาการ เช่น แนวคิด Connectivism ของ Siemens ที่เน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ และ Disruptive Innovation ของ Christensen ที่ชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงรุกผ่านเทคโนโลยี (Tony Bates, 2015; Michael Fullan, 2013)

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการองค์การการศึกษาในยุคระบบดิจิทัลมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และพัฒนาคุณภาพการศึกษา องค์ประกอบหลัก เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การพัฒนาทักษะดิจิทัล และการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้องค์กรการศึกษาปรับตัวและสร้างนวัตกรรมเพื่อความสำเร็จในยุคดิจิทัล

สรุป

บทความ “การบริหารจัดการองค์การยุคดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมการศึกษาที่ยั่งยืน” ได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และแนวปฏิบัติที่สำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์การในยุคดิจิทัล ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญได้ดังนี้

1. การบริหารองค์การในยุคดิจิทัลต้องเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสร้างความยั่งยืน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยสร้างความยั่งยืนในมิติของการศึกษา เช่น การลดทรัพยากรที่สิ้นเปลือง การพัฒนาการเรียนรู้ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน และการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในระยะยาว

2. บทบาทของนวัตกรรมในการพัฒนาองค์การการศึกษา นวัตกรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการพัฒนาเทคโนโลยี แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงาน โครงสร้างองค์กร และวัฒนธรรมองค์กร โดยการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในองค์กรถือเป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันนวัตกรรม

3. องค์ประกอบขององค์กรนวัตกรรมการศึกษา จากบทความนี้ พบว่าองค์การการศึกษาที่สามารถสร้างนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่ชัดเจน โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่น การกระจายอำนาจและส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การพัฒนาทักษะดิจิทัลและความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร การใช้ข้อมูลเชิงลึกในการตัดสินใจ การประเมินผลการทำงานและการปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

4. การบริหารการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล การบริหารองค์การในยุคดิจิทัลต้องเผชิญกับความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารควรใช้แนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลง เช่น ทฤษฎีของ Kurt Lewin (Unfreeze, Change, Refreeze) ในการช่วยให้องค์กรปรับตัวและนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้อย่างราบรื่น

5. การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนการทดลองสิ่งใหม่และส่งเสริมการเรียนรู้จากความผิดพลาดจะช่วยสร้างความร่วมมือในองค์กรและผลักดันการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์

6. การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการพัฒนาองค์กรการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก เช่น Learning Analytics ช่วยให้สามารถวางแผนการสอนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการสอนและการจัดการที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

จากองค์ความรู้ใหม่ข้างต้น บทความนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรการศึกษาที่สามารถปรับตัวในยุคดิจิทัลและสร้างนวัตกรรมที่ยั่งยืนได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ โดยผู้เขียนได้สรุปเป็นแผนภาพได้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาองค์กรการศึกษาที่สามารถปรับตัว ในยุคดิจิทัลและสร้างนวัตกรรมที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

- ปูลณัฐธามาเชค. (2565). *การบริหารองค์การทางการศึกษาในยุคดิจิทัล (Administration of Educational Organization in Digital Era)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนวดี โมรากุล, ดวงใจ ชนะสิทธิ์, นภาเดช บุญเชิดชู และ อรพรรณ ตูจินดา. (2560). การวิเคราะห์องค์ประกอบองค์การแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(2), 2341-2355.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). *การโค้ชเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สงบ อินทรมณี. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 16(1), 353 -360.
- สุกัญญา แซ่มซอย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (SCHOOL MANAGEMENT IN DIGITAL ERA)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Adair, J. (1996). *Effective Innovation: How to Stay Ahead of the Competition*. London: Pan Books.
- Bates, T. (2015). *Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning*. Tony Bates Associates Ltd.
- Bennis, W. G. (2003). *On Becoming a Leader*. Addison-Wesley.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. W.W. Norton & Company.
- Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell.
- Christensen, C. M. (1997). *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*. Harvard Business School Press.
- _____. (2011). *Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World Learns*. McGraw-Hill Education.

- Christensen, C. M., Horn, M. B., & Johnson, C. W. (2008). *Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World Learns*. McGraw-Hill.
- Daft, R. L. (2015). *Management*. (12th ed.). Cengage Learning.
- Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change*. (4th ed.). Teachers College Press.
- _____. (2013). *The New Pedagogies: Impact of Digital Technologies on Teaching and Learning*. Corwin Press.
- Griffin, R. W. (2016). *Management*. (12th ed.). Cengage Learning.
- Hallinger, P. (2011). *Leadership for Learning: Does Leadership Make a Difference?*. Educational Management Administration & Leadership.
- Hargreaves, A. (2003). *Teaching in the Knowledge Society*. Teachers College Press.
- Koontz, H., & Weihrich, H. (2010). *Essentials of Management: An International Perspective*. McGraw-Hill.
- Kotter, J. P. (1996). *Leading Change*. Harvard Business Review Press.
- _____. (2012). *Leading Change*. Harvard Business Press.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2009). A review of empirical evidence about school size effects: A policy perspective. *Review of Educational Research*, 79(1), 464–490.
- Piaget, J. (1970). *Piaget's Theory*. In P. Mussen (Ed.), *Carmichael's Manual of Child Psychology* (pp. 703-732). New York: Wiley.
- Prajankett, O. (2014). An educational innovative organization: A new choice of Educational administration. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 15(1), 45-51.
- Lewin, K. (1947). Frontiers in Group Dynamics: Concept, Method, and Reality in Social Science; Social Equilibrium and Social Change. *Human Relations*, 1(1), 5-41.
- Robbins, S. P., & Coulter, M. (2018). *Management*. (14th ed.). Pearson Education.

- Schein, E. H. (2010). *Organizational Culture and Leadership*. Jossey-Bass.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art & Practice of the Learning Organization*. Doubleday.
- Siemens, G. (2014). Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.
- _____. (2020). Learning Analytics: A Review of the Literature. *Journal of Educational Technology & Society*, 23(1), 1-10.
- Taylor, F. W. (1911). *The Principles of Scientific Management*. Harper & Row.
- Tichy, N. M., & Devanna, M. A. (1986). *The Transformational Leader*. Wiley.
- Tidd, J. Bessant, J & Pavitt, K. (2001). *Managing innovation*. (2nd ed). Chichester: Willey and Son.
- UNESCO. (2005). *School excellence: A training manual for educational management*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Institute for Capacity Building in Africa.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
- Westerman, G., Bonnet, D., & McFarlan, F. W. (2011). *The Digital Transformation Playbook: Rethink Your Business for the Digital Age*. Harvard Business Review Press.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University) เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศณะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabun PSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับ อย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุงค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) **สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนานวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสรวดี เขียวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ่มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี

ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษญา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้า)

อ้างอิง)//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้างอิง, หน้า เลขหน้าที่อ้างอิง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอคควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. // ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาควณิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์. //(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์). //ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์. //(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่เผยแพร่). // ชื่อเรื่อง. //เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.

ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในจังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุตรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณณนนโท (จำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการ
คัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15
มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์
2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol.1 and 2. World
Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices
and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้ที่เว็บไซต์
ของวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ที่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง
Email : ketsada.iadp@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์
เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล
.PDF.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)
กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป
ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผล
การประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณา
บทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารถึงฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ. (อ้างนโยบาย, กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1.....(16.pt)

2.....(16.pt)

3.....(16.pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt).....รูปแบบของการวิจัย.....ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง.....การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....การเก็บรวบรวมข้อมูล.....การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16_pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

.....

.....

.....

.....

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

...(16 pt).....ระบอบองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะที่ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt).....สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ.....พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

(16 pt)

.....(16 pt)

.....(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

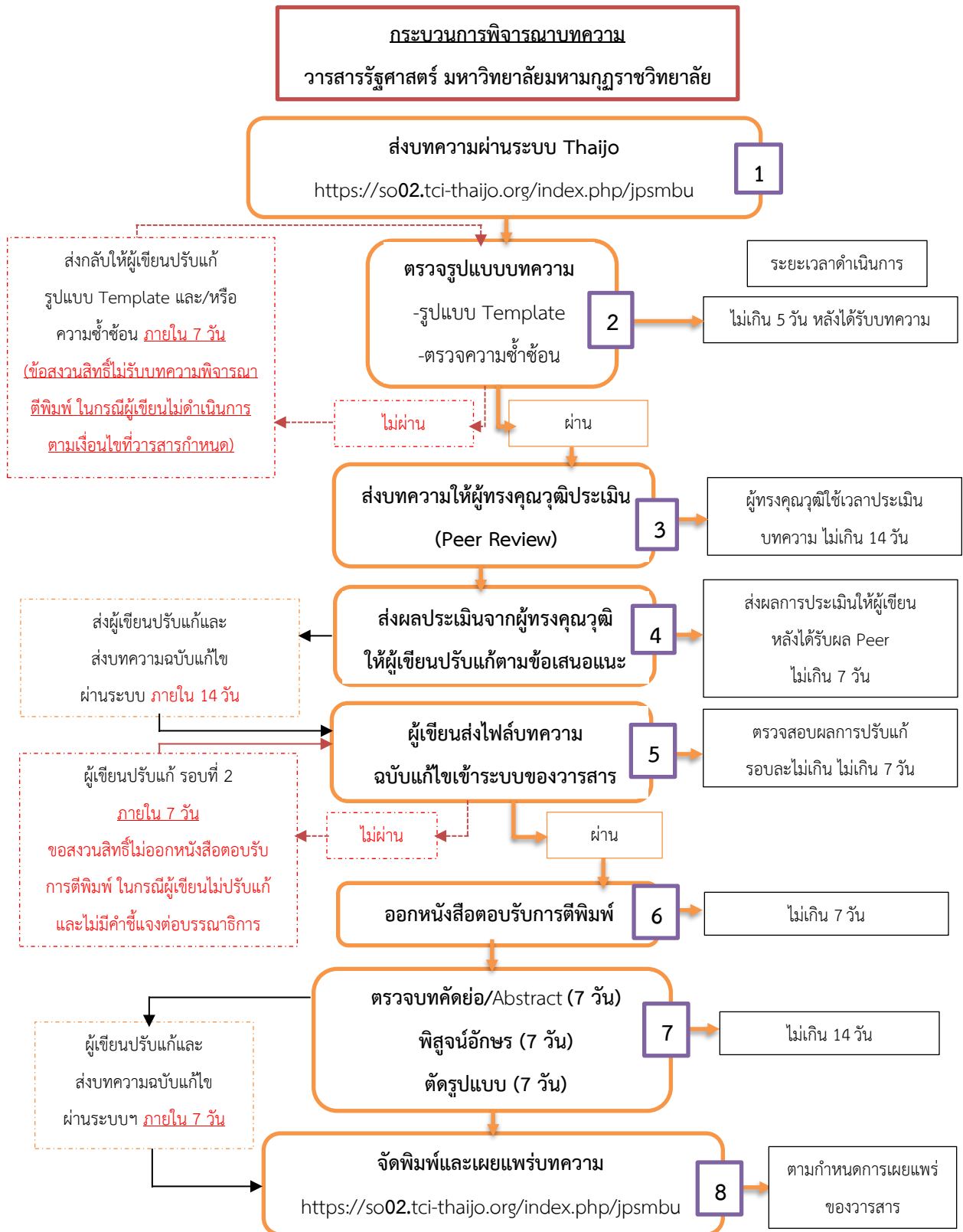
.....

.....

.....

.....

.....

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้พิมพ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลา

ประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้พิมพ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)